

Afstudeeronderzoek Statushouders in de schulden

William Hamoen en Antje van Rees
Project Innoveren en Ondernemen SW-8-INNOV-17
Opleiding Social Work, Christelijke Hogeschool Ede
Juli 2019

Statushouders in de schulden

William Hamoen (wjhamoen@hotmail.com)

Antje van Rees (antje.van.rees@hotmail.com)

Project Innoveren en Ondernemen; uitstroomprofiel Welzijn en Samenleving

Organisatie: Movisie Utrecht

Opdrachtgever: Christine Kuiper

Afstudeercoach: Lambert Pasterkamp

Opleiding: Social Work

Plaats: Christelijke Hogeschool Ede

Datum: 1 juli 2019

Aantal woorden: 14823

©2019, William Hamoen en Antje van Rees

Alle rechten voorbehouden.

Niets uit deze uitgave mag worden vereenvoudigd, opgeslagen in een geautomatiseerd gegevensbestand en/of openbaar gemaakt in enige vorm of op enige wijze, hetzij elektronisch, mechanisch, door fotokopieën, opnamen of op enige andere manier zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van de onderzoekers.

Voorwoord

Voor u ligt ons onderzoeksverslag met de titel ‘Statushouders in de schulden’. Wij hebben onderzoek gedaan naar het ontstaan van schulden bij statushouders in de leeftijd van 16 tot 27 jaar. Daarnaast hebben we onderzocht welke hulpverleningsinstanties zich bezighouden met het verminderen of voorkomen van schulden. Statushouders zijn net in Nederland, maar ervaren vaak al financiële problemen dat zich vaak uit in schulden. De aanleiding voor ons onderzoek is de signalering op de stageplek van William in zijn derde leerjaar van de moeizame schuldhelpverlening bij statushouders. Daarnaast kwam dikwijls in het nieuws dat statushouders kampen met financiële problemen. Ook signaleerden wij dat gemeenten verschillend omgaan met regelingen bij statushouders, zoals het verstrekken van een woninginrichtingskrediet als lening of als gift.

In dit voorwoord willen wij graag een aantal mensen bedanken. Allereerst willen wij onze opdrachtgever Christine Kuiper bedanken. Zonder haar hadden wij dit onderzoek niet kunnen uitvoeren. Wij willen haar bedanken voor de tijd en mogelijkheden die nodig waren voor de uitvoering van dit onderzoek.

Daarnaast willen wij onze coach Lambert Pasterkamp bedanken. Wij willen hem bedanken voor de aansporingen, het meedenken in ons denkproces, de kritische feedback en de beschikbaarheid voor onze vragen. Dit heeft ons geholpen een mooi eindresultaat neer te zetten.

Ook willen wij onze medestudenten uit de leerwerkgemeenschap bedanken. Wij willen hen bedanken voor het kritisch en analytisch meedenken en het meeleven tijdens deze periode.

Als vierde willen wij onze respondenten heel hartelijk bedanken, denkend aan de tijd en moeite die hen de interviews gekost hebben. Wij denken hier aan alle werkers die met statushouders te maken hebben, of dit nu uitvoerend, adviserend of beleidmakend was. Zonder hen hadden wij dit onderzoek niet kunnen doen.

Als laatste willen wij onze familie en vrienden bedanken die ons gesteund hebben in deze periode. Daarnaast wil ik, William, in het bijzonder mijn vriendin Marije bedanken voor haar steun die ik ervaren heb tijdens het afstudeerproces. Haar onvoorwaardelijke steun heeft voor mij veel positieve invloed gehad tijdens het proces.

William Hamoen en Antje van Rees

Ede, 1 juli 2019

‘De aanpassingen van het stelsel die in 2013 zijn doorgevoerd waren bedoeld om het stelsel beter te laten presteren. Die belofte is niet waargemaakt. Er zijn te veel belemmeringen in het huidige stelsel om inburgering als start van participatie in de Nederlandse samenleving optimaal te benutten: het stelsel is te ingewikkeld en niet effectief. Het staat bovendien te veel op zichzelf, waardoor samenhang tussen inburgering en meedoen — in de samenleving en op de arbeidsmarkt — mist. Het einddoel is dat de inburgering van nieuwkomers in Nederland ten dienste staat van zo snel mogelijk participeren, liefst via betaald werk’

Minister Koolmees van Sociale Zaken en Werkgelegenheid in zijn wetsvoorstel (2018)

Samenvatting

Wanneer asielzoekers uit het AZC komen en zij toestemming krijgen om in Nederland een bestaan op bouwen worden zij statushouders genoemd. Statushouders krijgen een woning toegewezen waar ze mogen gaan wonen. Dit gebeurt via een taakstelling die elk half jaar door de overheid wordt vastgesteld. Dat houdt in dat er wordt vastgesteld hoeveel statushouders elke gemeente onderdak moet geven.

Statushouders zijn zelf verantwoordelijk voor hun inburgeringstraject. Zij moeten dit zelf vormgeven via een lening van DUO. In deze tijd komt er veel op iemand af naast eventuele persoonlijke problematiek. Zij moeten hun woning inrichten, op zoek gaan naar werk en vaak ook nog meedoen met een traject van de gemeente, bijvoorbeeld een empowermenttraining. Het blijkt dat veel statushouders direct beginnen met veel schulden.

Zoals in het citaat hierboven beschreven staat werkt het huidige systeem niet. Daarom komt er een nieuwe inburgeringswet in 2021. Dit heeft invloed op ons onderzoek. Daarom is deze nieuwe wetgeving ook meegenomen is in ons onderzoek.

In dit onderzoeksverslag geven wij antwoord op de vraag: Hoe kan Movisie hulpverleningsinstanties die hulp bieden aan statushouders in de schulden effectief informeren over het voorkomen van schulden bij statushouders in de leeftijd van 16 tot 27 jaar?

Antwoorden op de hoofdvraag zijn gevonden door het doen van een literatuurstudie. Het onderzoek richtte zich op de oorzaken van schulden bij statushouders, welke organisaties in het werkveld actief zijn en met wat voor aanpakken zij werken.

Verder hebben we antwoorden gevonden door interviews af te nemen met organisaties die uit onze literatuurstudie naar voren kwamen. Een aantal van deze organisaties werken op uitvoeringsniveau; zij hebben een concrete methode voor hulp aan statushouders. Daarnaast hebben we een aantal organisaties gesproken die meer een adviserende rol hebben richting gemeenten of die een methode hebben die zij in meerdere gemeenten toepassen. Dit gaf ons onderzoek een perspectief van verschillende kanten.

Uit de resultaten van ons onderzoek is gebleken dat de oorzaak van het ontstaan van schulden bestaat uit veel factoren. Oorzaken zijn bijvoorbeeld een slechte beheersing van de taal, de complexiteit van de Nederlandse wet- en regelgeving en de andere ontwikkeling van de executieve functies (zie bijlage 6 voor definitie). Deze zijn anders ontwikkeld door een andere manier van leven en onderwijs in een andere cultuur. Daarnaast kunnen deze functies door schaarste (zie bijlage 6 voor definitie) onder druk staan. Dit uit zich in problematiek op verschillende levensgebieden.

Verder is gebleken dat schulden vaak ontstaan in de overgang van 17 naar 18 jaar. Dat komt omdat jongeren dan voor de wet volwassen worden. Hierdoor wordt van hen een bepaalde mate van zelfstandigheid en zelfredzaamheid verwacht. In hun lichamelijke ontwikkeling zijn ze hier nog niet aan toe en ook de begeleiding sluit hier niet goed bij aan. Dat komt doordat hulp wordt overgedragen van jeugdhulp naar de reguliere hulp, waarvoor een goede samenwerking nodig is.

Verder blijkt dat het een meerwaarde is om samen te werken met andere partijen, omdat partijen daardoor kennis en expertise samenbundelen en zo succesvol kunnen zijn. Schuldenproblematiek is namelijk een integraal probleem dat ook integraal aangepakt dient te worden.

Samenvattend betekent dit dat statushouders op financieel gebied onvoldoende begeleid worden in hun weg naar een zelfstandig leven in Nederland. Er is een integrale begeleiding nodig, waarbij hulp op verschillende levensgebieden geboden wordt en ook goed op elkaar aansluit.

Inhoudsopgave

Voorwoord	2
Samenvatting	3
1. Inleiding.....	5
2. Probleemstelling	7
3. Aanpak	9
4. Ontstaan van schulden bij statushouders.....	11
<i>Deelvraag 1: Hoe ontstaan de schulden van statushouders in de leeftijd van 16 tot 27 jaar?</i>	11
5. Hulpverleningsinstanties die betrokken zijn.....	17
<i>Deelvraag 2: Welke hulpverleningsinstanties zijn tot zover betrokken en wat voor acties zijn er tot dusver ondernomen om schulden van statushouders in de leeftijd van 16 tot 27 jaar te verminderen?</i> ..	17
6. Benodigde kennis voor de hulpverleningsinstanties	25
<i>Deelvraag 3: Wat hebben deze hulpverleningsinstanties nog nodig aan kennis om schulden bij statushouders in de leeftijd van 16 tot 27 jaar nog meer te verminderen?</i>	25
7. Conclusies en aanbevelingen	30
Conclusies.....	30
Aanbevelingen.....	32
8. Discussie.....	34
Literatuurlijst	36
Bijlage 1: Literatuurstudie	40
Literatuurstudie deelvraag 1	40
Literatuurstudie deelvraag 2	47
Bijlage 2: Literatuurlijst van literatuurstudie.....	55
Bijlage 3: Overzicht interviews en kernlabelschema's per deelvraag	58
Deelvraag 1.....	58
Deelvraag 2.....	63
Deelvraag 3.....	80
Bijlage 4: Beroepsproduct StatusWijzer en BlijfWijzer	83
Literatuurlijst beroepsproduct	86
Bijlage 5: Stakeholdersanalyse	87
Bijlage 6: Definiëring kernbegrippen.....	89
Literatuurlijst definiëring kernbegrippen.....	90

1. Inleiding

Achmad en zijn gezin zijn twee jaar in Nederland. Ze komen uit Syrië waar Achmad een winkel had. Ze zijn superblij dat ze te horen hebben gekregen dat ze uit het AZC mogen en een huis krijgen. Ze kunnen beginnen met een leven op te bouwen in Nederland. Maar direct komt er van alles op hen af. Want een huis heeft meubels nodig. Gelukkig helpt iemand van de gemeente hen op weg. Ze krijgen namelijk een inrichtingskrediet van 3000 euro, wat echter een lening is. Ook kunnen hij en zijn vrouw starten met de inburgeringscursus, daarvoor weet de vrouw van de gemeente ook uitkomst; je kan namelijk geld lenen bij DUO. Het einde van de maand nadert; de energierekening wordt afgeschreven, zorgverzekering, huur etc. Helaas zijn de toeslagen nog niet verwerkt, waardoor ze nog geen huur- en zorgtoeslag ontvangen. Ze staan dik in het rood. Achmad snapt het allemaal niet meer. Hoe komt het dat in theorie hij voldoende geld zou moeten hebben om te kunnen leven in Nederland maar dat de praktijk is dat hij nu al problematische schulden heeft?

Veel statushouders beginnen hun bestaan in Nederland met een grote schuld. De casus laat ook duidelijk zien dat dit kan komen doordat toeslagen te laat gestort worden en dat in de praktijk soms de bijstandsuitkering te laat wordt gestort. Op deze manier kan een statushouder in de beginmaanden al niet voldoen aan het betalen van de vaste lasten waardoor schulden ontstaan. In dit onderzoek gaan wij in op deze problematiek.

Context

Ons onderzoek valt onder het werkveld van de integratie. Statushouders vallen onder de inburgeringswet. Omdat dit overheidsbeleid is, vormt dit bij ons onderzoek het macroniveau. Van invloed op ons onderzoek is de nieuwe inburgeringswet die in ontwikkeling is (Koolmees, 2019). Deze ontwikkeling heeft invloed op het onderzoek, omdat die te maken heeft met de statushouders. Het zal voor hen betekenen dat ze op financieel gebied en daardoor indirect op andere gebieden ontzorgd worden, zodat de participatie sneller gaat. Dit zorgt echter wel voor een grotere verantwoordelijkheid van gemeenten waarbij goede afspraken tussen het Rijk en de gemeenten noodzakelijk zijn (Vluchtelingenwerk, 2018). Verder heeft de nieuwe inburgeringswet invloed op ons onderzoek omdat vele belemmeringen die in het onderzoek naar voren komen verholpen worden door deze nieuwe wet. Op mesoniveau heeft Movisie te maken met ons afstudeeronderzoek. Movisie ontwikkelt samen met de praktijk artikelen over wat goed werkt en past dit toe in de praktijk. Hun rol hierbij is om kennis in te brengen in leerprocessen van overheden en professionals en daarnaast te evalueren op deze leerprocessen. Dit betekent ook dat deze kennis zo nodig wordt aangevuld (Movisie, z.d.-a). Uiteindelijk zal de informatie uit ons onderzoek ook gebruikt worden door Movisie voor een artikel, samen met ons beroepsproduct. Verder behoren de organisaties en gemeenten die wij geïnterviewd hebben ook tot het mesoniveau, omdat zij indirect of direct wat met het deze probleemstelling te maken hebben. Zij kunnen namelijk statushouders met schulden tegenkomen.

De statushouders zelf vormen in ons onderzoek het microniveau, omdat zij de eersten zijn die met het probleem te maken hebben. Zij hebben met het probleem te maken door verschillende maatschappelijke, sociaaleconomische en cultuurgerelateerde oorzaken die worden beschreven in het onderzoek.

Praktijkprobleem

Veel statushouders, arbeidsmigranten en gezinsherenigers zijn niet of onvoldoende financieel zelfredzaam concludeerde Kenniscentrum Integratie en Samenleving (KIS) in een onderzoek naar de financiële en sociale zelfredzaamheid van statushouders (Van Rooijen, Kahmann, Elferink, & Avrić, 2018). Gemeenten zetten vooral in op huisvesting, taalverwerving, gezondheidsbevordering, scholing en arbeidstoeleiding. Minder aandacht lijkt uit te gaan naar financiële en sociale zelfredzaamheid. Een gebrek aan zelfredzaamheid heeft te maken met de complexiteit van wet- en regelgeving, cognitieve capaciteiten en persoonlijkheid. Bovendien is het systeem van zorgtoeslagen, naheffingen, eigen risico en afrekeningen dusdanig complex dat statushouders, die veelal de taal nog niet goed beheersen, snel schulden maken (Avric, Odekerken, De Vries, & Van Rooijen, 2019).

Slot: Centrale vraag en leeswijzer

In dit verslag onderzoeken wij hoe schulden bij statushouders ontstaan, welke hulpverleningsinstanties actief zijn op dit onderwerp en welke kennis zij nodig hebben om hun werk nog beter uit te kunnen voeren. In hoofdstuk 2 worden het praktijkprobleem, de onderzoeksvragen en het onderzoeksdoel beschreven. In hoofdstuk 3 beschrijven wij de methode die gebruikt is bij het uitvoeren van dit onderzoek. In hoofdstuk 4 beschrijven wij wat wij hebben gevonden in de literatuur over het ontstaan van schulden bij statushouders en gaan wij in op wat er uit de interviews naar voren is gekomen. In hoofdstuk 5 beschrijven wij vanuit onze literatuurstudie welke organisaties er betrokken zijn op het onderwerp. Dit wordt aangevuld met hetgeen wij uit de interviews te horen hebben gekregen. In hoofdstuk 6 gaan wij in op de ideeën voor het bevorderen van de financiële zelfredzaamheid van statushouders die wij vanuit de interviews te horen hebben gekregen. Daarnaast welke kennis er nog nodig is en wat de nieuwe inburgeringswet betekent voor hulp aan statushouders. In hoofdstuk 7 volgt de conclusie en worden aanbevelingen gedaan. Tot slot staat de discussie in hoofdstuk 8 beschreven. Daarna volgen een aantal bijlages die relevant zijn voor ons onderzoek.

2. Probleemstelling

Statushouders beginnen met een achterstand in de samenleving op de arbeidsmarkt, financieel en psychisch. Volgens Vluchtelingenwerk beginnen statushouders gemiddeld met een schuld van 12.000 euro als zij klaar zijn met de inburgeringscursus (Vluchtelingenwerk, z.d.-a). Daarnaast hebben ze vaak traumatische ervaringen wat hen belemmert om te participeren in onze samenleving die daar om vraagt. Wanneer zij ook nog schulden hebben waar ze aan moeten denken, vermindert de bandbreedte in hun hersenen waardoor ze nog meer belemmerd raken (Jungmann & Wesdorp, 2017). Bandbreedte wordt beschreven als een maatstaf voor de hoeveelheid bewerkingen die onze hersenen aankunnen. Het is ons vermogen om aandacht op te brengen, om goede beslissingen te kunnen nemen, om vast te houden aan onze plannen en om verleidingen te weerstaan (Mullainathan & Shafir, 2013). Grote schulden hebben is al problematisch. Daarbij opgeteld 'beginnen' statushouders net in Nederland en hebben zij een klein netwerk om op terug te vallen. Hier is te zien dat er sprake is van een fors probleem; voor de statushouders zelf maar ook voor de overheid en de samenleving. Verder zijn er culturele verschillen en is de wet- en regelgeving totaal anders ingedeeld dan het land waar de statushouders vandaan komen.

Het probleem treedt voornamelijk op als statushouders uit het asielzoekerscentrum (azc) gaan en een woning toegewezen krijgen. Dan begint het Nederlandse bestaan voor hen, omdat ze door hun status onder de Nederlandse wet- en regelgeving vallen (Graevenitz, 2018). Dit betekent voor hen dat zij rekening moeten gaan houden met Nederlandse rechten en plichten, waardoor ze snel schulden kunnen maken. De meeste schulden worden namelijk gemaakt in de eerste maanden. Dat komt bijvoorbeeld doordat veel gemeenten geld lenen aan statushouders voor woninginrichting enzovoort. Dat is één van de eerste schulden die ze opbouwen (Graevenitz, 2018).

Een gebrek aan zelfredzaamheid heeft te maken met de complexiteit van wet- en regelgeving, cognitieve capaciteiten en persoonlijkheid. Bovendien is het systeem van zorgtoeslagen, naheffingen, eigen risico en afrekeningen zo complex dat statushouders, die meestal de taal nog niet goed beheersen, snel schulden maken (Avric et al., 2019).

Stakeholders

Aan de hand van de 'Checklist stakeholderanalyse' uit het boek Projectaanpak in zes stappen van Roel Grit (2016) en 'Stakeholderanalyse' van De Innovator (2018) hebben wij de stakeholderanalyse gemaakt. Dat hebben we gedaan, omdat deze manier een duidelijk overzicht creëert. We hebben de stappen van de checklist doorlopen wat resulteert in een tabel, te zien in bijlage 5.

Onderzoeksdoel

Het doel van het onderzoek is het inzichtelijk maken van knelpunten bij statushouders waardoor schulden ontstaan, welke hulpverleningsinstanties betrokken zijn, wat de werkzame elementen zijn in de aanpakken en welke kennis organisaties nog nodig hebben. Het onderzoek voeren wij uit voor Movisie. Movisie doet veel onderzoek naar thema's op het gebied van sociaal werk. Binnen Movisie valt ons onderzoek onder het kennisdossier armoede en schulden. Dat is een groter onderzoek waarvoor wij het stukje over statushouders oppakken.

Daarnaast willen wij een product leveren waar onze opdrachtgever behoefte aan heeft. Onze opdrachtgever had hiervoor al een duidelijk idee, namelijk een leaflet. Daarin kunnen wij dan de informatie zetten die vanuit ons onderzoek naar voren komt over de dingen waar statushouders mee te maken krijgen. Dat ter ondersteuning van hulpverleners zodat zij weten waar ze op kunnen letten. Verder kunnen daar de risicofactoren voor statushouders in komen en hoe hulpverleningsinstanties hierop kunnen letten.

Het belang voor Movisie is dat zij een tool krijgen die gebruikt kan worden door hulpverleningsinstanties en statushouders. Zo heeft Movisie ook op dit gebied een praktisch instrument voor deze doelgroep.

Het belang voor ons is dat wij een degelijk afstudeeronderzoek kunnen aanbieden aan de organisatie en aan school. Ook verbreedt dit onderzoek onze kennis op het onderwerp dat wij beiden interessant vinden.

Hoofdvraag

Hoe kan Movisie hulpverleningsinstanties die hulp bieden aan statushouders in de schulden effectief informeren over het voorkomen van schulden bij statushouders in de leeftijd van 16 tot 27 jaar?

Deelvragen

- Hoe ontstaan de schulden van statushouders in de leeftijd van 16 tot 27 jaar?
- Welke hulpverleningsinstanties zijn tot zover betrokken en wat voor acties zijn er tot dusver ondernomen om schulden van statushouders in de leeftijd van 16 tot 27 jaar te verminderen?
- Wat hebben deze hulpverleningsinstanties nog nodig aan kennis om schulden bij statushouders in de leeftijd van 16 tot 27 jaar nog meer te verminderen?

3. Aanpak

Om onze hoofdvraag en deelvragen te kunnen beantwoorden, maken we gebruik van verschillende dataverzamelmethode.

Deelvraag 1 en 2 literatuurstudie: Onderzoek naar ontstaan schulden en hulpverleningsinstanties

Voor de eerste deelvraag hebben we onderzocht wat er in de literatuur beschreven staat over het ontstaan van schulden bij statushouders. Daarnaast hebben we onderzocht welke andere onderzoeken er gedaan zijn op dit gebied. We hebben gebruik gemaakt van de dataverzamelmethode 'tekstbronnen bestuderen' om data te verzamelen die we nodig hebben om de deelvraag te beantwoorden (Van der Donk & Van Lanen, 2015, p. 136).

De literatuurstudie hebben we als bijlage 1 bijgevoegd. Dat hebben we gedaan, omdat deze erg uitgebreid is, maar wel relevant voor ons onderzoek. Bij de beantwoording van onze deelvragen wordt de literatuur wel aangehaald, maar minder uitgebreid dan in bijlage 1. Bij het zoeken naar goede bronnen hebben we criteria en handvatten gebruikt die worden aangereikt in het boek Praktijkonderzoek in zorg en welzijn (Van der Donk & van Lanen, 2015, p. 323-330). We hebben gebruik gemaakt van de literatuurstudie uit ons onderzoeksplan en de informatie die door onze opdrachtgever is verstrekt. Ook hebben we gebruik gemaakt van de databanken waar we via de Christelijke Hogeschool Ede toegang tot hadden.

Om de literatuurstudie uit te voeren hebben we gebruik gemaakt van een stappenplan (Van der Donk & van Lanen, 2015, p. 126). In ons onderzoeksplan hebben we belangrijke kernbegrippen en deelaspecten opgenomen staan. Via Google, Google Scholar en andere bronnen zoals de databanken van de Christelijke Hogeschool Ede hebben we met deze zoekcriteria de informatie opgezocht.

Deelvraag 1, 2 en 3 interviews: Onderzoek naar hulpverleningsinstanties en benodigde kennis

Om antwoord te krijgen op onze deelvragen hebben we ook data verzameld door middel van interviews. Wij hebben geïnterviewd, omdat we wilden weten wat voor kennis hulpverleningsinstanties hebben en wat ze dachten en voelden bij het onderwerp (Baarda et al., 2013, p. 145).

Daarnaast hebben we ervoor gekozen om interviews individueel te organiseren. Dit hebben we gedaan, omdat we geïnteresseerd waren in informatie waarmee de organisatie zich onderscheidt van de ander (Van der Donk & Van Lanen, 2015, p. 197). Dat is moeilijker te horen in een groepsgesprek.

Voor de structuur van de interviews hebben we gebruik gemaakt van een topicinterview. De topics voor de interviews lagen vast, maar we hadden vrijheid in de vraagmethode (Baarda et al., 2013, p. 150). Waar wij hierin afgeweken zijn bij het verzamelen van de data is dat wij de vragen die wij wilden stellen wel op hebben geschreven. Dit gaf onszelf meer de ruimte, omdat wij daardoor niet op het moment zelf hoefden te bedenken of de vraag suggestief was. Wij hebben echter wel de vrijheid genomen om de vragen die opkwamen ook te stellen. Wij hebben ook per organisatie bekeken welke vragen relevant waren.

Labelen en kernlabelschema

Om de verzamelde data te ordenen hebben wij een kernlabelschema gemaakt. Voor het kernlabelschema hebben wij ervoor gekozen om eerst gebruik te maken van analysemethode 7: betekenisvolle tekstfragmenten labelen (open coderen) (Van der Donk & Van Lanen, 2015, p. 243). Deze analysemethode was bruikbaar voor ons onderzoek. Wij hebben namelijk minder gestructureerde data verzameld, waardoor wij veel tekst hadden. Door betekenisvolle fragmenten te coderen werd onze data meer gekaderd.

Elk interview heeft van ons de letter P gekregen. We hebben de interviews genummerd op volgorde van afname. Dat cijfer volgt na de letter P. Daarna hebben we betekenisvolle fragmenten gecodeerd met twee cijfers na de punt. Die cijfers zijn oplopend in het interview. P4.56 verwijst dus naar interview 4, fragment 56. Daarna hebben wij alle fragmenten met hun bijbehorende code in Excel gezet en daar sub-labels, labels en kernlabels aangehangen. Daarna hebben we door middel van een draaitabel het kernlabelschema per deelvraag gesorteerd zoals deze staat opgenomen in bijlage 3.

Conclusie

Voor het schrijven van de conclusie hebben we gebruikgemaakt van het schema uit het boek *Praktijkonderzoek in zorg en welzijn* (Van der Donk & Van Lanen, 2015, p. 252). We hebben het schema niet letterlijk overgenomen, maar het gaf ons handvatten voor het schrijven van de conclusies.

Definiëring kernbegrippen

Om kernbegrippen te verduidelijken hebben we in bijlage 6 een lijst opgenomen met begrippen die we gebruiken in ons onderzoek.

Bronnenboek:

Bij dit onderzoek hoort een bronnenboek waar alle ruwe data die wij tijdens het praktijkonderzoek hebben verzameld en doorlopen in het kader van de herhaalbaarheid en betrouwbaarheid van het onderzoek. Hierin staan bijvoorbeeld alle uitgeschreven interviews.

Het bronnenboek is niet voor publicatie beschikbaar maar eventueel op te vragen bij de onderzoekers.

4. Ontstaan van schulden bij statushouders

Deelvraag 1: Hoe ontstaan de schulden van statushouders in de leeftijd van 16 tot 27 jaar?

Inleiding

In dit hoofdstuk beschrijven wij wat er vanuit de literatuur en interviews bekend is over het ontstaan van schulden. De literatuurstudie hiervoor is terug te vinden in bijlage 1 en het kernlabelschema van de interviews voor deze deelvraag is terug te vinden in bijlage 3.

Wij hebben in de interviews vragen gesteld aan de respondenten wat zij als oorzaak zien voor het ontstaan van schulden bij deze groep en wat financiële zelfredzaamheid inhoudt. Om antwoord te geven op de deelvraag wordt de financiële zelfredzaamheid omschreven voor statushouders; hoe is die voor statushouders? De belemmeringen hiervan hebben invloed op het ontstaan van schulden. Daarnaast wordt het ontstaan van schulden onderverdeeld in de subonderwerpen maatschappelijke en sociaaleconomische oorzaken en de andere ontwikkeling van de executieve functies. Het hoofdstuk wordt afgesloten met een conclusie.

Inhoud

Financiële zelfredzaamheid

Als eerste willen wij iets beschrijven over het begrip financiële zelfredzaamheid. De mate van financiële zelfredzaamheid speelt een grote rol in het ontstaan van schulden. Het principe van zelfredzaamheid gaat ervan uit dat mensen in staat zijn om zelf te bedenken wat nodig is (formuleren van hulpvraag) en vervolgens ook het executieve vermogen hebben om te doen wat nodig is (ernaar handelen). Het oplossen van complexe problemen in het dagelijks leven vraagt om een goede zelfregulatie. Zelfregulatie is mogelijk door gebruik te maken van metacognitieve vaardigheden zoals het plannen (vooruitdenken), monitoren van en reflecteren op het eigen gedrag (de Wit, Greer, & Jehn, 2012). Op financieel gebied betekent dit dus dat je in staat bent om met geld om te kunnen gaan.

De Wetenschappelijke Raad voor het Regeringsbeleid (WRR) zegt hierover dat de overheid de financiële zelfredzaamheid van zijn burgers overschat (2016). Hierbij heeft de WRR het over doe-vermogen. De overheid verwacht te veel van zelfredzaamheid. Dat geldt zeker op momenten dat het leven tegenzit, zoals bij een echtscheiding, faillissement of ontslag (WRR, 2017). Kennis en intelligentie alleen zijn niet genoeg voor zelfredzaamheid. Ook mensen met een goede opleiding kunnen in moeilijkheden komen, omdat ze even niet opletten of zaken voor zich uitschuiven. Bij statushouders zijn de risico's nog groter, omdat zij de taal niet machtig zijn en schaarste ervaren. Schaarste betekent hier niet het economische perspectief op schaarste, maar het gevoel dat de beschikking over weinig middelen met zich meebrengt (Omlo, 2014).

Dat er veel zelfredzaamheid van statushouders wordt verwacht, is te zien aan de eigen verantwoordelijkheid die statushouders hebben voor hun inburgering (VNG, z.d.). Dat blijkt toch niet goed te gaan en daarom gaat dat in de nieuwe inburgeringswet veranderen. De regie komt weer bij de gemeente te liggen (P4.11, P7.17, P8.07; Koolmees, 2018). Meer hierover staat beschreven in hoofdstuk 6.

Volgens de respondenten is de financiële zelfredzaamheid laag bij statushouders (P4.28, P7.32, P8.35). Anderen geven ook weer aan dat het verschilt per individu (P3.42, P6.45). Bijvoorbeeld omdat ze in thuisland accountant waren (P7.33). Daardoor kun je niet één rechte lijn trekken over hoe de financiële zelfredzaamheid is bij statushouders.

Als laatste willen wij ingaan op de competenties die het Nibud (2018) omschreven heeft bij financiële redzaamheid, zoals: Voldoende inkomsten verwerven om van te leven en de geldzaken organiseren.

Als men deze competenties meet bij de doelgroep statushouders van 16 tot 27 jaar, komt men er al snel op uit dat deze doelgroep de competenties niet (genoeg) bezit.

We hebben gezien in deze paragraaf dat de financiële zelfredzaamheid van statushouders laag is door verschillende factoren die hier invloed op hebben. Nu we weten hoe de financiële zelfredzaamheid is bij statushouders gaan we kijken hoe zich dat uit in het ontstaan van schulden.

Ontstaan schulden

In de vorige paragraaf hebben we gekeken hoe de financiële zelfredzaamheid is bij statushouders. We hebben gezien dat dit door verschillende factoren laag is bij statushouders. In deze paragraaf gaan we kijken hoe de schulden ontstaan.

Maatschappelijke oorzaken

Een maatschappelijke oorzaak die te noemen valt voor het ontstaan van schulden bij statushouders is zoals zojuist al benoemd de complexiteit van de Nederlandse wet- en regelgeving. Dit wordt ook bevestigd in een onderzoek van het Kennisplatform voor Integratie en Samenleving (KIS):

Een gebrek aan zelfredzaamheid heeft te maken met de complexiteit van wet- en regelgeving, cognitieve capaciteiten en persoonlijkheid. Bovendien is het systeem van zorgtoeslagen, naheffingen, eigen risico en afrekeningen dusdanig complex dat nieuwkomers, die veelal de taal nog niet goed beheersen, snel schulden maken. (Movisie, 2018).

Concreet betekent dit dat schulden kunnen ontstaan doordat statushouders hun uitkering niet altijd direct ontvangen. Huur- en zorgtoeslag worden gemiddeld na vijf weken uitgekeerd. Kindgebonden toeslagen worden soms te laat gestort. Het maximumbedrag van de huurtoeslag kan soms ook niet toereikend zijn. Dit kan komen doordat bijvoorbeeld de goedkopere sociale huurwoningen niet meer beschikbaar zijn en statushouders in een duurder huis terecht komen waardoor het verschil tussen de verkregen huurtoeslag en huurprijs relatief groot is. Het is moeilijk voor statushouders om hun inkomsten en uitgaven overzichtelijk te krijgen. Het feit dat men bijvoorbeeld een zorgverzekering betaalt, maar nog wel een eigen risico voor zorgkosten moet betalen (385 euro in 2019) kan verwarrend zijn. Ook zijn statushouders soms niet voorbereid op bepaalde facturen, zoals de eindnota van gas, water en licht (Bunt, 2018).

Mensen weten zelf vaak niet hoeveel geld ze per maand te besteden hebben en welke rekeningen er nog komen. Dit heeft tot gevolg dat veel statushouders het geld dat ze van de gemeente ontvangen, direct weer uitgeven, zo gaven enkele gemeenten aan die door KIS zijn geïnterviewd (Bunt, 2018; P7.12, P7.40).

Ook wordt de uitkering soms niet op tijd aangevraagd of worden er schulden gemaakt doordat statushouders niet aangeven dat ze werk hebben. Hierdoor loopt de uitkering gewoon door (P2.34, P6.46, P6.49).

Een respondent vat het samen door te zeggen dat wij ze zelf aan schulden helpen en dat de maatschappij statushouders financieel afhankelijk maakt (P1.61, P1.62). Hierbij doelde hij op de complexiteit van de Nederlandse wet- en regelgeving.

Een andere maatschappelijke oorzaak is dat statushouders sinds 2013 hun eigen inburgering zelf moeten regelen, zoals in het vorige hoofdstuk ook al is benoemd. Er wordt van hen verwacht dat ze in korte tijd zelfredzaam zijn. In het voorstel voor de nieuwe inburgeringswet staat ook dat dit gezien hun situatie onmogelijk is (Koolmees, 2018).

Als er extra ondersteuning nodig is, moet de gemeente hierin de regie overnemen. Het is aan de gemeente zelf hoe ze dit invullen (VNG, z.d.). Zo ook de schuldhulpverlening voor statushouders. Door

de decentralisatie van wetten kunnen gemeenten bekijken welke manier het beste bij hun gemeente past. Het hangt hierbij enorm van de politieke kleur van de gemeente af hoe dit vorm krijgt (P8.18, P8.19, P8.20).

Een andere mogelijke oorzaak van de schuld van statushouder is de lening bij Dienst Uitvoering Onderwijs (DUO). Voor de inburgering kunnen statushouders maximaal 10.000 euro lenen. Als zij de inburgering binnen 3 jaar halen is het geld een gift, maar als de inburgering niet gehaald wordt om geen geldige reden, kunnen zij een boete krijgen (Rijksoverheid, 2019).

Wat één van de respondenten opviel, was dat heel veel inburgeringstrajecten 10.000 kosten, terwijl dit voor veel inburgeraars ook minder zou kunnen zijn. Hij zegt hierover: “Vooral niet omdat er dus een niveau is waar iedereen aan moet voldoen en de één die moet daar sneller kunnen komen dan de ander” (P8.12). Commerciële belangen kunnen hier vermoedelijk een rol spelen (P8.12). Hierbij komt kijken dat voor veel inburgeraars drie jaar te kort is om de inburgering te halen, waardoor zij gelijk al aan een lening vastzitten (P4.34).

Ook signaleerde een andere respondent dat DUO de inburgeringsinstituten betaalt, ongeacht de aanwezigheid van de inburgeraar (P5.60). Dus het kan zo zijn dat een inburgeraar het hele proces niet aanwezig is geweest, maar dat het inburgeringsinstituut wel het geld ontvangt voor de inburgeraar, omdat hij ingeschreven staat. Dit was volgens deze respondent echt het faillissement van de participatiewet, omdat hierbij de persoonlijke begeleiding gemist wordt (P5.61).

Een andere maatschappelijke oorzaak die gesignaleerd werd door een aantal respondenten is colportage en telefonische verkoop. Energiebedrijven bijvoorbeeld proberen klanten over te halen, zo ook bij statushouders, waarna statushouders hun gegevens doorgeven, hieraan vast zitten en vervolgens boetes krijgen van hun oude energieleverancier. Het niet begrijpen van de taal speelt hierbij een grote rol (P5.52, P6.49).

Een laatst te noemen maatschappelijke oorzaak is dat er schulden gemaakt worden doordat simpelweg het huis ingericht moet worden (P4.29). Statushouders kunnen hiervoor een woninginrichtingskrediet aanvragen. Verschillend is hierbij echter of het woninginrichtingskrediet verstrekt wordt als gift of lening door de gemeente, de gemeente mag dit namelijk zelf bepalen (Vluchtelingenwerk, z.d.). In de ene gemeente ligt het bedrag ook hoger dan in de andere gemeente (NU.nl, 2017).

Wat we dus gezien hebben in deze paragraaf is dat er veel maatschappelijke oorzaken zijn waardoor schulden bij statushouders ontstaan. Dat is samen te vatten in de complexiteit van de regel- en wetgeving. Daarnaast hangt het ook af van de gemeente, omdat zij zelf binnen de regels van het Rijk hun eigen beleid kunnen stellen wat maakt dat het in elke gemeente weer anders geregeld is.

Ook zijn er sociaaleconomische oorzaken te noemen, deze willen we behandelen in de volgende paragraaf.

Sociaaleconomische oorzaken

In de vorige paragraaf hebben we gezien wat de maatschappelijke oorzaken zijn van het ontstaan van schulden bij statushouders. We zagen dat de complexiteit van de regel- en wetgeving hier een grote rol bij speelt. Nu willen we kijken welke sociaaleconomische oorzaken te noemen zijn.

Volgens de respondenten zijn de volgende sociaaleconomische oorzaken te noemen voor het ontstaan van schulden. Het kan zijn dat statushouders in hun thuisland een bepaalde economische status hadden, wat bestond uit het beschikken over meer materiële middelen (Kompas Volksgezondheid Noord- en Oost-Gelderland, 2018). Als zij hierdoor uitgaven doen die niet passen binnen het budget dat ze in Nederland hebben, kunnen schulden ontstaan (P2.43, P2.44).

Ook komt uit ons onderzoek naar voren dat schulden kunnen ontstaan doordat statushouders geld overmaken naar familie die nog in het thuisland verblijft (Van Rooijen et al., 2018, P4.30, P5.42). Zij maken elke maand een gedeelte van de uitkering over naar familie, omdat zij hier bijvoorbeeld zorg voor dragen. Het gevolg is dat er minder overblijft voor de statushouder zelf.

Verder maken statushouders veel mee tijdens hun reis. Het kan voorkomen dat ze geld en andere waardevolle spullen zijn verloren of dat ze zijn beroofd (Hadders, 2017). Dat betekent dat ze zelf geen enkele buffer meer hebben.

Daarnaast kan het ook voorkomen dat statushouders uit voorzorg het geld dat binnenkomt gelijk pinnen, omdat zij de afschrijving van de kosten van de zorgverzekering zien als een vorm van stelen (P6.54). Dit kan echter ook komen doordat het makkelijk is om het geld eraf te halen en dat het daarom gedaan wordt. Het gevolg is hiervan dat verzekeringen niet worden betaald (P5.22).

Deze paragraaf laat zien dat er vanuit sociaaleconomisch oogpunt ook vele factoren zijn waar statushouders mee te maken hebben waardoor ze in de schulden kunnen komen. Samen met de voorgaande paragrafen 'maatschappelijke oorzaken' en 'financiële zelfredzaamheid' laten wij zien hoe schulden bij statushouders kunnen ontstaan. Hierna willen we kijken hoe de andere ontwikkeling van de executieve functies en de overgang van 17 jaar naar 18 jaar van een statushouder een rol spelen bij het ontstaan van schulden.

Andere ontwikkeling van de executieve functies

Nu we gezien hebben welke maatschappelijke en sociaaleconomische oorzaken een rol spelen bij het ontstaan van schulden, willen we kijken hoe executieve functies een rol spelen.

Zoals al eerder beschreven is, ontstaan schulden ook door de andere ontwikkeling van executieve functies. Executieve functies stellen ons in staat om doelen te stellen, deze te monitoren, consequenties te overzien, bij te sturen, door te zetten enzovoort (Jungmann & Westdorp, 2017).

In de literatuurstudie zijn we ingegaan op de theorie van de Mobility Mentoring® (zie bijlage 6 voor de definitie) waarbij we verdiepend in zijn gegaan op de executieve functies. In het artikel hierover kwam naar voren dat deze functies zich ontwikkelen in de socialisatie: "Adverse environments resulting from neglect, abuse, and/or violence may expose children to toxic stress, which disrupts brain architecture and impairs the development of executive function" (Harvard, z.d.). Omdat een statushouder is opgegroeid in een andere samenleving, hebben zij dit anders ontwikkeld.

Dat dit anders ontwikkeld is bij statushouders kwam ook in verschillende interviews naar voren. Hier werd het verschillend omschreven, maar had het wel dezelfde lading. Er werd bijvoorbeeld gezegd: verschil in opvoeding (P2.58, P4.42), andere ontwikkeling van planvaardigheid (P5.44), geen kennis van de Nederlandse samenleving (P6.13, P6.53, P8.37).

Dat de executieve functies van statushouders anders ontwikkeld zijn, kan zorgen voor problemen bij hun functioneren in Nederland (P1.64, P2.34, P4.43, P7.22 en P7.39). In onze samenleving is het hebben van bijvoorbeeld planvaardigheid (wat een executieve functie is (Sitskorn, 2014)) een belangrijke eigenschap, omdat je vooruit moet denken. Als werknemer in Nederland ontvang je bijvoorbeeld één keer in de maand geld en in het thuisland van een statushouder ontvingen zij vaak een dag- of weekloon (P5.44, P8.44). Hier in Nederland moeten zij zich veel meer richten op de langere termijn. Dat vergt een ander soort planvaardigheid wat anders ontwikkeld is bij een statushouder (P5.45).

Wat ook een rol speelt in de andere ontwikkeling van de executieve functies is schaarste. In de voorgaande paragrafen hebben we gezien wat er allemaal op de statushouder afkomt in korte tijd. In combinatie met onverwerkte trauma's kan dit leiden tot stress waardoor de statushouder schaarste kan ervaren (Mullainathan & Shafir, 2013).

Tijdens de interviews hoorden we ook terug dat statushouders niet beschikken over de benodigde kennis in de Nederlandse maatschappij: "Ik ben gezond, waarom zou ik zorgpremie betalen?" (P3.35). Of ze kunnen gratis geld uit de muur halen en zijn dit helemaal niet gewend, wat zich uit in het niet betalen van de vaste lasten (P5.22).

De eerdergenoemde aanpak van de Mobility Mentoring® zou goed kunnen helpen bij het hulpverlenend aan statushouders, omdat deze gebaseerd is op de theorie van schaarste. Verder gaat deze aanpak in op hoe het beste hulp verleend kan worden aan mensen in schaarste (Jungmann & Westdorp, 2017). Als laatste willen we kijken wat een rol speelt in het ontstaan van schulden in de overgang van 17 naar 18 jaar bij een statushouder.

Overgang van 17 naar 18 jaar

In voorgaande paragrafen zijn we ingegaan op welke rol maatschappelijke en sociaaleconomische oorzaken bijdragen aan het ontstaan van schulden bij statushouders. Ook zagen we dat de andere ontwikkeling van de executieve functies hier een rol bij speelt. Nu willen we kijken wat voor rol de overgang van 17 naar 18 jaar speelt.

Volgens respondenten ontstaan de schulden voornamelijk in de overgang van 17 naar 18 jaar (P3.34, P5.20, P5.21, P5.23). Als een statushouder 18 jaar wordt, krijgt hij opeens veel nieuwe verantwoordelijkheden, bijvoorbeeld dat ze zelf de zorgpremie betalen en verantwoordelijk zijn voor hun eigen financiën.

Als een jongere 18 jaar wordt, valt hij of zij niet meer onder de Jeugdwet en verlaat hij de beschermde omgeving van jeugdhulp. Dan krijgt de jongere te maken met de vraaggerichte WMO en de Participatiewet die meer eisen stelt (Van Middelkoop, Van Wietmarschen, Hilverdink, & Vianen, 2017). In interviews werd ook wel het wijkteam genoemd waar statushouders naartoe kunnen (P6.51, P6.68). Ze worden overgedragen op het moment dat de statushouder veel verantwoordelijkheden krijgen en dus weer hulp krijgen van een andere instelling. Daarnaast blijkt uit onderzoek dat jongeren van 18 jaar voor de wet dan wel volwassen worden, maar dat hun lichaam nog volop in ontwikkeling is. Hierdoor kunnen ze nog niet van de een op de andere dag voldoen aan de zelfstandigheid en zelfredzaamheid die van hen verwacht wordt (Van Middelkoop et al., 2017).

Ook kan het zijn dat ze 'zorgmoe' zijn: "Ze hebben geen zin meer om naar school te gaan of lopen vast in allerlei ingewikkelde procedures en plichten. Blij met hun nieuwverworven vrijheid, overschatten zij zichzelf en zien het nut van begeleiding niet in" (Van Middelkoop et al., 2017). Dit kan dus ook bij statushouders een rol spelen naast al het andere waar zij mee te maken krijgen.

Tijdens de interviews hoorden we daarnaast dat mensen een gebrek aan kennis hebben en de gevolgen van hun handelen niet goed kunnen overzien: "Ik ben gezond, dus waarom zou ik dat betalen?" (P3.35) of zij weten door gebrek aan informatie niet wat er betaald moet worden (P7.11).

De respondent van ParticipatieMaatje vertelde dat zij in hun methodiek daarop wel gefocust zijn. Zij 'proberen het gezin voor te bereiden op die sleutelmomenten' (P5.24, P5.25). Naar ons idee is het belangrijk om hier rekening mee te houden bij het hulpverlenend aan statushouders en te zorgen voor een goede afstemming als hulp wordt overgedragen.

Alle andere factoren die in dit hoofdstuk benoemd zijn vormen de beantwoording van onze eerste deelvraag: Hoe ontstaan de schulden van statushouders in de leeftijd van 16 tot 27 jaar? Daarom willen we nu een tussenconclusie geven.

Conclusie

In dit hoofdstuk hebben we gekeken hoe schulden ontstaan bij statushouders in de leeftijd van 16 tot 27 jaar. We hebben eerst gekeken hoe het gesteld is met de financiële zelfredzaamheid van statushouders. Daar kwam naar voren dat de financiële zelfredzaamheid van statushouders laag is door verschillende oorzaken. Deze oorzaken zijn: de taalbarrière, stress of trauma's en de complexiteit van de wet- en regelgeving in Nederland. In de nieuwe inburgeringswet die komt in 2021 wordt ingespeeld op een deel van deze belemmeringen, wat beschreven staat in hoofdstuk 6.

Verder is te concluderen dat er een veelvoud aan factoren zijn die ervoor zorgen dat er schulden bij statushouders tussen de 16 en 27 jaar ontstaan. Dat zijn economische, sociaaleconomische en cognitieve factoren. Voorbeelden hiervan zijn complexiteit van de wet- en regelgeving, colportage, telefonische verkoop, geld overmaken naar thuisland, de andere economische status in het land van herkomst, het ervaren van schaarste en het niet gesocialiseerd zijn in de planmatigheid van deze samenleving. Ze begrijpen het systeem niet. Het is daarom belangrijk om hier alert op te zijn. Statushouders willen wel maar kunnen het niet, omdat de executieve functies anders ontwikkeld zijn. Bij elkaar zorgen deze factoren ervoor dat statushouders extra risico lopen om direct schulden op te bouwen als ze een woning toegewezen krijgen.

De schulden van statushouders verschillen ook per gemeenten. Doordat gemeenten verschillend beleid voeren binnen het beleid van de rijksoverheid verschillen de schulden van statushouders ook. Dat komt bijvoorbeeld doordat in de ene gemeente het woninginrichtingskrediet een gift is en in de andere gemeente een lening.

Verder speelt de overgang van 17 naar 18 jaar van een statushouder een rol in het ontstaan van schulden, doordat statushouders voor de wet volwassen worden en hierdoor verantwoordelijk worden voor hun eigen financiën terwijl hun hersenen hier nog niet klaar voor zijn.

We hebben gezien in dit hoofdstuk dat er veel factoren zijn die van invloed zijn op het ontstaan van schulden bij statushouders. In het volgende hoofdstuk willen we kijken wat voor hulp er is voor statushouders.

5. Hulpverleningsinstanties die betrokken zijn

Deelvraag 2: Welke hulpverleningsinstanties zijn tot zover betrokken en wat voor acties zijn er tot dusver ondernomen om schulden van statushouders in de leeftijd van 16 tot 27 jaar te verminderen?

Inleiding

Door heel Nederland is te zien dat er acties zijn ondernomen om schulden van statushouders in de leeftijd van 16 tot 27 jaar (indirect) te verminderen of te voorkomen. Deze acties krijgen op verschillende manieren vorm. Wij beschrijven per organisatie die hiervoor een actie uitvoert de volgende punten: wordt er ingezet op de aanpak van schulden of zetten ze meer in op gedragsverandering? Is de werkwijze van de aanpak groepsgewijs of individueel? Welke thema's staan centraal in de aanpak? Is er sprake van een doelgroepenbeleid of niet? Aan welke leeftijd wordt er hulp geboden? Wat zijn werkzame elementen?

Deze punten zijn relevant voor de beantwoording van de deelvraag, omdat ze beschrijven wat de organisaties doen om schulden bij statushouders te verminderen. Ook worden hierdoor de verschillen zichtbaar tussen de organisaties.

Daarnaast beschrijven wij wat de cultuurverschillen zijn die invloed hebben op de aanpak van de schulden bij statushouders. Als laatste kijken wij naar de samenwerking tussen partijen en de meerwaarde hiervan. Voor een bredere uitleg over de gemeenten, adviesbureaus en hulpverleningsinstanties verwijzen wij u naar de literatuurstudie in bijlage 1. Het kernlabelschema voor deze deelvraag is te vinden in bijlage 3.

Inhoud

Organisaties:

K!X Works

Als eerste willen we het project K!X Works bespreken. Het project K!X Works geeft een groep jonge statushouders in de leeftijd van 18 tot en met 35 jaar meer kennis over opleidingen en de arbeidsmarkt in Nederland (K!X Works, z.d.). Bij het project K!X Works is te zien dat ze zich minder richten op schulden van statushouders, maar meer op het toeleiden naar werk en het vergroten van het netwerk (P1.19). Schulden zijn hierbij ook geen onderdeel van het programma, behalve als dit geagendeerd wordt binnen de groep (P4.41).

Wij bespreken dit project wel, omdat de aanpak gericht is op jonge statushouders. Zodra zij werk hebben is de kans op schulden ook kleiner, omdat zij dan inkomen hebben (Oomkens, Akkermans, & Van Geuns, 2019)

Naast dat statushouders toegeleid worden naar een opleiding of werk, wordt er ook ingezet op gedragsverandering bij statushouders. Door middel van bedrijfsbezoeken worden vooroordelen namelijk weggehaald bij zowel de statushouders als de werkgevers (Van Dijk, Van Grinsven, De Groot, De Haan, & Kluft, 2018; P1.22, P1.32, P4.18, P4.21, P4.22).

K!X Works is een project met een doelgroepenbeleid. Dit blijkt uit de interculturele communicatie binnen hun aanpak (P1.15, P1.42).

De aanpak is daarnaast ook groepsgewijs (K!X Works, z.d.). Wij nemen dit criterium mee in ons onderzoek, omdat uit een ander onderzoek blijkt dat een groepsgewijze aanpak beter kan zijn bij deze doelgroep. Aangezien zij uit een wij-cultuur komen, kan men hierdoor werken aan een groepsgevoel en een sociale identiteit. Door deze aanpak wordt namelijk aan een collectief zelfvertrouwen en een groepsidentiteit gebouwd (Block et al., 2018).

Bij K!X Works wordt er ook een begin- en eindmeting gedaan bij de statushouders om te kijken of zij in het proces ook vooruit zijn gegaan (Emmen et al., z.d.; P1.30). Hier wordt ook de mate van zelfvertrouwen gemeten wat te maken heeft met empowerment. Hierbij worden picto's gebruikt om het makkelijker te maken voor de statushouders.

In de aanpak van K!X Works staan empowerment en het vergroten van het netwerk centraal (P1.19, P1.21, P1.25, P1.33, P4.06, P4.08). Het vergroten van het (formele) netwerk is nuttig, omdat er veel miscommunicatie ontstaat door cultuurverschillen, ook op de werkvloer (P1.46, P1.47). Dit gebeurt met behulp van een buddy voor de statushouders (P1.20, P1.26, P1.27).

In deze paragraaf hebben we het project K!X Works besproken. Wat wij hierbij opvallend vonden is dat het vergroten van het netwerk centraal staat. Dit was opvallend omdat dit veel minder gedaan wordt door andere organisaties, alhoewel ook door anderen het probleem gezien wordt, zoals bij ParticipatieMaatje. Deze organisatie komt later in het hoofdstuk naar voren.

Kredietbank Gemeente Leeuwarden en Tytsjerksteradiel

Wij behandelen nu de Kredietbank Gemeente Leeuwarden en Tytsjerksteradiel, omdat ze een startpakket aanbieden waarbij statushouders het eerste jaar budgetbeheer aangeboden krijgen in combinatie met inkomensbeheer (Kredietbank Nederland, z.d.). Zij zetten zich wel in eerste instantie in op het voorkomen van schulden in tegenstelling tot K!X Works. Zij bieden dit aan statushouders aan die een eigen woning krijgen, meestal rond de 20 jaar oud. Hun aanpak is hierbij niet groepsgewijs, maar individueel.

Zij komen bij de mensen thuis (P2.08). De persoonlijke aanpak hierbij is een werkend element. Hierdoor wordt het vertrouwen gewekt en vertellen mensen meer (P2.19).

Door dit startpakket krijgt de statushouder binnen één week een woninginrichtingskrediet zodat deze binnen de gestelde termijn van twee weken kan verhuizen. Daarnaast wordt ervoor gezorgd dat de uitkering wordt aangevraagd, dat alle statushouders over een DigiD-code beschikken en dat de toeslagen juist worden aangevraagd. Vervolgens worden 'tijdelijk' de huur, gas, elektra, water en de ziektekostenverzekering betaald (Bunt, 2018).

De Kredietbank richt zich niet specifiek op de doelgroep statushouders, alhoewel het door hun ontwikkelde startpakket wel specifiek voor statushouders is (Kredietbank Nederland, z.d.; P2.02): "Dus daarom bieden wij gewoon ondersteuning aan en zijn zij als zij in de schuldregeling komen zelfde als een autochtoon" (P2.01).

In de aanpak staat maatwerk centraal (P2.22). Hierbij is er een grote mate van flexibiliteit en wordt er echt gekeken naar wat de groep of persoon nodig heeft (P2.13, P2.40). Een opvallend voorbeeld van maatwerk is te zien bij de Kredietbank voor de gemeente Tytsjerksteradiel. Hier kreeg een statushouder een 100% maatregel¹ op zijn uitkering, maar werd dit verdeeld over vier maanden 25%, waardoor hij wel zijn vaste lasten kon blijven betalen (P2.39).

ONSbank

Nu willen wij de organisatie ONSbank bespreken. Deze organisatie is relevant, omdat het zich ook inzet voor het verminderen van schulden, maar weer heel anders dan de twee eerder besproken organisaties.

ONSbank heeft een leertraject ontwikkeld speciaal voor jongeren. De jongeren doen tijdens deze periode mee aan een cultureel workshopprogramma.

¹ Een 100% maatregel is voor een uitkeringsgerechtigde die niet aan de voorwaarden voldoet van het proces, bijvoorbeeld als hij niet bij afspraken verschijnt. Het gevolg hiervan is dat de uitkeringsgerechtigde een maand lang geen uitkering ontvangt.

Het kenmerkt zich door de schuldrust die de jongeren ontvangen. Voor een periode van zes maanden worden hun schulden ‘bevroren’ (ONSbank, z.d.). Ze hebben “even rustig de tijd krijgen om tot zichzelf te komen en ze aan zichzelf denken en op die manier een nieuwe visie ontwikkelen” (P3.07).

Wat opvallend is, is de medewerking van de schuldeisers; zij werken mee omdat ze zien dat het niet zomaar een schuldrust is, maar dat het ergens toe leidt (ONSbank, z.d.; P3.08). De aanpak van ONSbank is gebaseerd op de schaarstetheorie van Harvard-econoom Sendhil Mullainathan en Princeton-psycholoog Eldar Shafir (Mullainathan & Shafir, 2013).

ONSbank pakt het probleem niet aan door zich te richten op de schulden zelf, maar door zich te richten op gedragsverandering. Hun visie is dat het niet gaat over euro’s, maar over “voel je je wel oké?” (P3.43, P3.27). Zij doen dit jongeren te empoweren met kunst als werkzaam element (P3.26). Zij gebruiken kunst, omdat kunst helpt om problemen te verkennen en te herkennen waarna zij er ook aan kunnen werken (P3.10). “Omdat kunst bij definitie identiteit is. Alles wat je maakt, zegt iets over jezelf” (P3.12). Uit ander onderzoek blijkt ook dat culturele interventies, zoals dit workshopprogramma van ONSbank, kan helpen om het netwerk te vergroten van de jongeren en dat de jongeren zichzelf hierdoor ook beter kunnen leren kennen (Van Dijk et al., 2018).

ONSbank zet zich in voor groepen met verschillende achtergronden. Er is dus geen sprake van een doelgroepenbeleid. “Het is namelijk niet zo dat als je anders bent dat jij niet in de groep zou kunnen functioneren. Samen een team met verschillende kwaliteiten en verschillende afkomsten, omdat dat volgens ons de nieuwe nationaliteit is” (P3.03). Alhoewel er hulp geboden wordt aan groepen, staat de persoonlijke aandacht voor de individuele situatie centraal in de aanpak (ONSbank, z.d.). Wel geeft ONSbank bijvoorbeeld aan dat het gewenst is dat groepen niet groter zijn dan 15 mensen, omdat het anders het persoonlijke contact in de weg staat (ONSbank, z.d.).

De leeftijd waaraan hulp geboden wordt door ONSbank is 18 jaar. Dit is de leeftijd waar jongeren zelf verantwoordelijk worden voor hun schulden en niet meer hun ouders (P3.32). ONSbank erkent ook dat schulden vaak ontstaan wanneer jongeren 18 worden, omdat zij bijvoorbeeld per se hun zorgverzekering moeten betalen (P3.34).

In deze paragraaf bespreken we de organisatie ONSbank. Opvallend was de schuldrust die zij creëren voor de deelnemers. Dit zien wij niet bij andere organisaties terug.

ParticipatieMaatje

ParticipatieMaatje Zwolle laat weer een andere manier zien hoe er omgegaan kan worden met de schulden. In tegenstelling tot ONSbank die wij net hebben besproken, wordt bij ParticipatieMaatje wel ingezet op het oplossen van schulden. Een opgeleide vrijwilliger helpt bij het opbouwen van een netwerk, het vinden van werk en het zoeken naar activiteiten. Ook helpt hij bij praktische vragen. Bijvoorbeeld bij vragen over formulieren, brieven en organisaties waar de statushouder terecht kan (Voor Elkaar Zwolle, 2019).

Er wordt hier maatwerk bij geboden, omdat er gekeken wordt welke hulp bij de persoon past (P5.32, P5.33). ParticipatieMaatje hanteert hierbij een doelgroepenbeleid, zij bieden hulp aan statushouders die moeten integreren.

Wat opvallend is bij deze organisatie is dat er naast de financiële situatie ook naar andere levensgebieden wordt gekeken. Het probleem wordt integraal aangepakt. Zij ontwikkelen hiervoor een MeeDoenCirkel, waarbij door schaalvragen wordt geïnventariseerd op welk levensgebied het probleem ligt, bijvoorbeeld bij dagbesteding, netwerk of financiën. Om dit laagdrempeliger te maken voor de hulpvrager wordt er weinig tekst gebruikt en veel meer picto’s en plaatjes (P5.34, P5.35).

Wat opvallend is bij deze MeeDoenCirkel is dat er een aspect van wederkerigheid in zit (P5.11). “Met wederkerigheid wordt bedoeld dat voor het krijgen van steun een tegenprestatie moet worden geleverd. Oftewel: ‘voor wat, hoort wat’” (Bosselaar & Vonk, 2013). Hierbij is het nodig dat de vrijwilligers hierop sturen. Een manier op dit te sturen, is door vertrouwen op te bouwen tussen de hulpvrager en de vrijwilliger (Bosselaar & Vonk, 2013). Vertrouwen bestaat uit een sterke overtuiging

dat een andere partij in overeenstemming met de verwachtingen over hun gedrag zal handelen, zonder dat controle garandeert dat dit het geval zal zijn. Dus het risico van het niet nakomen van afspraken zit hierin verwerkt (Bosselaar & Vonk, 2013).

Aan de persoonlijke aanpak van ParticipatieMaatje is te zien dat zij op deze manier de hulpvrager proberen te sturen (P5.29, P5.31). Zij komen namelijk bij de mensen thuis, waardoor het vertrouwen er al snel is (P5.17, P5.30). Het voordeel hiervan is ook dat de hulp kan worden geboden aan hele gezinnen.

In deze paragraaf hebben we ParticipatieMaatje Zwolle besproken. Opvallend was dat zij zich wel inzetten voor jongeren onder de 18 jaar en zich bewust zijn van de risico's die de overgang van 17 naar 18 jaar met zich meebrengt.

Fix Up Your Life

Wij willen nu het project Fix Up Your Life (FUYL) bespreken. Zij zetten zich ook in om schulden bij jongeren te verminderen. FUYL is een project van de organisatie 'R-Newt Jongeren' dat groepen jongeren helpt die te kampen hebben met schulden. Het richt zich op studerende, werkende en jongeren met een uitkering in de leeftijd van 18 tot 27 jaar. De jongeren zijn woonachtig in Tilburg (R-Newt Jongeren, z.d.). Zij bieden hulp vanaf de leeftijd van 18 jaar, omdat het onder de 18 jaar de verantwoordelijkheid voor de ouders is (P6.44). Wanneer zij echter iemand onder de 18 jaar met een hulpvraag tegenkomen, verwijzen zij de jongere wel door naar netwerkpartners die hen wel kunnen helpen (P6.41). Daarnaast benadrukken zij dat wanneer een jongere voor zijn 18e begeleiding krijgt, deze geleidelijk afgebouwd moet worden en niet ineens gestopt zodra hij 18 jaar is. Per individu moet het afbouwen gebaseerd zijn op de vraag: "Hoever sta jij daarin in jouw onafhankelijkheid?" (P6.52).

Tijdens vier bijeenkomsten leren de jongeren hun administratie op orde te krijgen en te budgetteren. Verder werken ze in de training aan het vinden van een passende opleiding of werk, het rondkrijgen van de inkomsten en het terugvinden van het evenwicht (R-Newt Jongeren, z.d.).

Daarnaast krijgen ze ook training over bewustwording (P6.03). Hieraan is te zien dat deze organisatie ook doet aan empowerment, want dit is een van de onderdelen van empowerment (NIGZ, z.d.). FUYL werkt aan empowerment door motivering, coaching en presentie. Een praktische vorm hiervan is dat de jongeren zelf verantwoordelijk zijn voor het pand dat tot hun beschikking is gesteld (P6.36).

Naast empowerment is het belangrijk dat de aanpak persoonlijk is. Concreet betekent dit dat de jongerenwerkers van R-Newt de jongeren opzoeken op straat en op school (P6.15, P6.18).

Een ander belangrijk aspect in het project is het bieden van maatwerk. Dat is te zien aan dat de gemeente Tilburg de studiefinanciering van DUO ook meegerekend wordt als inkomen, terwijl dit in andere gemeentes niet gebruikelijk is (P6.07). Een voorwaarde voor de schuldhulpverlening is normaal gesproken namelijk dat er geen nieuwe schulden worden gemaakt tijdens het proces (Rechtwijzer, z.d.). Een voordeel is dat door deze regeling studenten ook geholpen kunnen worden via schuldhulpverlening.

Het project FUYL zet zich in voor alle jongeren, zij doen niet aan doelgroepenbeleid (P6.09, P6.26). Wel hebben zij een 18+ training voor statushouders, die dezelfde inhoud heeft, maar meer gevormd is voor statushouders. Dit is te zien doordat ze meer werken met logo's en spellen dan met taal (P6.43).

Wij hebben in deze paragraaf het project Fix Up Your Life besproken. Opvallend was dat er zoveel belang gehecht wordt aan het opzoeken van de jongeren zelf. Hiermee kunnen zij jongeren namelijk helpen hun hulpvraag te vormen, wat nodig is bij om financieel zelfredzaam te zijn (De Wit et al., 2012).

Gemeente Amsterdam

Naast organisaties hebben we ook gemeenten onderzocht. Dit nemen wij mee in ons onderzoek, omdat de schuldhulpverlening van statushouders uitgevoerd wordt door de gemeente. Door de decentralisatie van wetten kunnen gemeenten bekijken welke manier het beste bij hun gemeente past. Het hangt hierbij enorm van de politieke kleur van de gemeente af hoe dit vorm krijgt (P8.18, P8.19, P8.20)

De gemeente Amsterdam zal nu aan bod komen. Wij laten deze gemeente aan bod komen, omdat wij hun werkwijze interessant vinden. Bij de gemeente is er namelijk te zien dat er een parallelle aanpak van werk en integratie is (Oostveen, 2019). De begeleiding hier naartoe staat centraal (Gemeente Amsterdam, z.d.).

Wat ook opvallend is aan de aanpak in Amsterdam is de transparante houding over hun aanpak. De film 'Een vreemde wereld' (Graevenitz, 2018), die de eerste twee jaar integratie laat zien van een statushouder, is bijvoorbeeld opgenomen in de gemeente Amsterdam.

Bij de begeleiding moet men zich echter wel bewust zijn dat de combinatie van werk en inburgering voor statushouders zelf moeilijk kan zijn (Oostveen, 2019). Dit kan door de nadruk te leggen op een persoonlijke en duurzame aanpak, zoals ook te zien is bij de gemeente (Gemeente Amsterdam, z.d.). Concreet betekent dit dat het zoeken naar werk wordt gedaan door jobhunters die samenwerken met speciale klantmanagers met alleen statushouders in hun caseload. Zij hebben daarnaast ook een lagere caseload, wat meer mogelijkheden geeft voor een persoonlijke aanpak (Razenberg & De Gruijter, 2017; P7.31). Per vier klantmanagers is er één jobhunter aan het werk (Bosma & Gaal, 2018). Deze manier van werken biedt mogelijkheden voor maatwerk (P7.35).

Deze begeleiding van de klantmanagers neemt drie tot zes maanden in beslag, waarna ze geplaatst worden in een regulier traject. Voor jongeren onder de 27 jaar is dit het Jongerenpunt (Razenberg & De Gruijter, 2017). Het Jongerenpunt biedt hulp bij het zoeken naar werk of een opleiding. Zij kijken hierbij naar de persoonlijke situatie van de jongere en samen met de jongere wordt er een plan voor de toekomst gemaakt (Gemeente Amsterdam, z.d.).

In deze paragraaf hebben we de Amsterdamse aanpak gezien van statushouders. Opvallend was de persoonlijke aanpak en de transparante houding over de aanpak.

Adviesbureau Movisie

Naast organisaties en een gemeente willen we ook adviesbureaus bespreken, omdat zowel het adviesbureau Movisie als adviesbureau Stimulansz adviezen en trainingen bieden gericht op de aanpak van statushouders. Movisie is een adviesbureau dat zich bezighoudt met het zoeken naar een samenhangende aanpak van sociale vraagstukken. Hierbij is het belangrijk dat de beoogde verandering duurzaam en positief is voor de mensen in de kwetsbare situatie (Movisie, z.d.) De kwetsbare mensen zijn in ons onderzoek de statushouders met schulden.

Movisie vindt het belangrijk dat er met de eisen van inburgering van statushouders flexibel om wordt gegaan. Dat kan zijn door ze langer de tijd te bieden of door het aanbieden van een betere begeleiding (P4.35).

De financiële zelfredzaamheid van statushouders wordt door Movisie omschreven als laag, omdat statushouders vaak al beginnen met schulden (P4.28). De oorzaken die hiervan genoemd worden komen grotendeels overeen met de genoemde oorzaken uit hoofdstuk 4.

Adviesbureau Stimulansz

Nu willen we het adviesbureau Stimulansz beschrijven. Zij beschrijven hun taak anders dan Movisie; zij laten zien hoe de theorie van de wet- en regelgeving in de praktijk gebracht kan worden op de werkvloer. Zij willen laten zien dat er veel meer mogelijk is dan in eerste instantie wordt gedacht wat betreft de wet- en regelgeving (Stimulansz, z.d.). Dat is ook te zien aan de door hen geïntroduceerde

omgekeerde toets (Meester, z.d.). In het interview dat wij gehad hebben met Stimulansz kwam ook naar voren dat het bij de hulpverlening niet gaat om het opvolgen van regeltjes, maar dat er gekeken wordt naar de behoeftes van de cliënt, dit is de zogenaamde omgekeerde toets (P8.30). Hierbij is de ervaring dat er altijd wel een regel te passen valt bij de behoefte van de cliënt (P8.31).

Net als bij Movisie willen wij ook beschrijven hoe zij de financiële zelfredzaamheid zien bij statushouders. Ook zij geven aan dat door allerlei regelgeving de meeste schulden ontstaan aan het begin van hun inburgeringstraject (P8.35).

Misverstanden in de interculturele communicatie kunnen naast de complexiteit van de wet- en regelgeving ook een struikelblok vormen voor een effectieve dienstverlening. Belangrijk is dat als een hulpverlener wil weten wat de statushouder wil, hij goed het gesprek kan voeren. “Let op jouw taalgebruik, interpretatie van non-verbale communicatie en uitleg over wie jij bent en wat je doet” (Van Romunde, 2019).

Een opvallend verschil dat wij gezien hebben bij de adviesbureaus Movisie en Stimulansz is dat zij anders denken over het betrekken van de doelgroep bij het vormen van een advies. Zij weten dit ook beiden goed te verantwoorden. Bij Movisie werd aangegeven dat dit wel gedaan wordt en dat bij alle projecten ook de statushouders betrokken worden (P4.03, P4.58). Hulpverleners hebben wel contact met de statushouders en nemen wel bepaalde kennis mee, maar er kunnen toch ook dingen gezegd worden wat hulpverleners nog niet wisten of waardoor zij getriggerd worden.

Bij Stimulansz wordt er gezegd dat dit niet gedaan wordt en dat de afstand tussen Stimulansz en de doelgroep er juist voor zorgt dat ze er ook vanaf een afstandje naar kunnen kijken en een advies kunnen vormen. Zij hebben er zo geen last van dat ze zo dicht bij de doelgroep betrokken zijn, dat het moeilijk is om er een advies voor te vormen (P8.04).

Invloed cultuurverschillen

In ons onderzoek kijken wij ook naar cultuurverschillen en de invloed hiervan. Wij zijn ons ervan bewust dat de uitspraken over de culturen generaliserend zijn en daarom niet voor elk individu gelden. Wij willen dit wel bespreken, omdat cultuurverschillen invloed hebben op de financiële zelfredzaamheid van statushouders (Van Rooijen et al., 2018).

Veel statushouders hebben ervaring met een andere overheid dan hoe die in Nederland vorm krijgt en daardoor zijn ze ook wantrouwig richting de Nederlandse overheid (Avric et al., 2019; P5.31). De visie op de overheid heeft ook invloed op de omgang met de statushouders vanuit de organisaties (P8.26). Stimulansz stelt hierbij het volgende:

Want in de basis betekent het ook of je überhaupt het probleem kan oplossen, want als je stelt binnen mijn gemeente zijn grote financiële problemen bij statushouders en statushouders zijn zeer wantrouwend tegenover overheid omdat ze dat gewend zijn, dan zul je wel moeten nadenken over de vraag: hoe bereik je dan deze doelgroep? (P8.27).

De organisaties die wij gesproken hebben, geven verschillend antwoord op de vraag hoe zij omgaan met cultuurverschillen. Bij K!X Works is interculturele communicatie een aspect van de training (P1.15). Een voorbeeld hiervan is dat de presentatie bij je sollicitatiegesprek erg belangrijk is. In Nederland kijken we elkaar aan en geven we een stevige handdruk, waar dit in andere culturen juist ongebruikelijk is (P1.43, P1.44, P1.45).

Bij ParticipatieMaatje werd het ook duidelijk dat cultuurverschillen invloed hebben op de werkwijze; taakgericht bezig zijn moet soms uitgesteld worden, omdat vrijwilligers eerst in moeten gaan op de gastvrijheid van statushouders in de vorm van een hele koffiecereemonie of een tafel vol baklava of andere Arabische zoetheid (P5.27).

Een ander cultuurverschil wat invloed heeft op de omgang met statushouders is dat er in Nederland veel geregeld wordt via de systeemwereld, bijvoorbeeld door betalen met een pinpas. In het thuisland van de statushouder is vaak nog een fysieke samenleving, bijvoorbeeld door te betalen met contant geld (Avric et al., 2019). Dit heeft invloed, omdat dit het moeilijker maakt om statushouders met de systeemwereld om te leren gaan (P3.45).

Hierbij is het aanleren van de juiste kennis en vaardigheden van groot belang en soms moet men hiervoor dan ook als wegwijzer fungeren om duidelijkheid te scheppen (P7.36, P8.16). Wat werkt hierbij is dat in eerste instantie niet ingezet wordt op verandering van het 'handelen' van statushouders, maar op het aanleren van de juiste vaardigheden, het zogenaamde 'kunnen'. 'Weten' en 'kunnen' zijn namelijk nodig om het ook te doen (Madern, 2017).

Samenwerking

Als laatste willen wij in dit hoofdstuk de samenwerking bespreken en de meerwaarde hiervan. Dit nemen wij mee, omdat er meerdere malen aangegeven is dat er meer integraal samengewerkt moet worden. Door een goede integrale samenwerking kunnen signalen die de financiële zelfredzaamheid belemmeren, zoals stress of trauma's, eerder in kaart gebracht worden (Van Rooijen et al., 2019). Hiervoor zijn verschillende expertises nodig.

Verder hoorden we van respondenten dat zij samenwerken belangrijk vinden, omdat je zo kennis en expertise samenbundelt (P1.71, P1.76, P2.51, P3.52, P4.51, P4.55, P5.67, P6.64, P6.65, P7.42, P8.56). Op die manier kun je een beter product neerzetten als hulp voor statushouders. Hiervoor is het van belang dat hulpverleners doorverwijzen naar andere organisaties als er andere hulp nodig blijkt te zijn (P3.53).

ONSbank en KIX Works merkten op dat samenwerking met een werkgever ook essentieel is. Een werkgever kan ook van betekenis zijn voor schulden en persoonlijke problematiek bij een statushouder (P3.50, P4.46). Zo kan een werkgever bijvoorbeeld een schuld van een werknemer op zich nemen en dat via zijn loon verrekenen.

Één respondent vatte samenwerking zo samen dat de kern van succesvol samenwerken duidelijk werd:

Over het algemeen zijn schulden een integraal probleem die vanuit vele hoeken ontstaat dus niet alleen vanuit een geldprobleem maar het ontstaat ook vanuit armoede, vanuit sociaal probleem, vanuit etnische problemen nou dat is samenwerking. Je kan dat niet vanuit één perspectief oplossen je moet vanuit verschillende perspectieven denken en die allemaal betrekken in de oplossing dan ben je succesvol. (P3.51).

Conclusie

In dit hoofdstuk hebben we gekeken naar welke hulpverleningsinstanties tot nu toe betrokken zijn en welke acties er ondernomen zijn om schulden bij statushouders te voorkomen of te verminderen. Hierbij was te zien dat de intentie van de aanpak verschillend is. Er zijn organisaties die zich enkel inzetten op het verbeteren van de financiële situatie, organisaties die dit juist achterwege laten en daarnaast is er nog een combinatie te zien.

Te zien is ook welke organisaties een groepsgewijze aanpak hebben en welke een individuele aanpak. Opvallend is hierbij dat er geen duidelijke verantwoording hiervoor is en dat de intentie hiervan ook niet duidelijk is.

We hebben gezien dat de persoonlijke aanpak en maatwerk werkzame elementen zijn voor de uitwerking van de aanpak. Daarnaast kunnen we concluderen dat empowerment belangrijk is bij alle organisaties als onderdeel van de aanpak. Ook wordt de laagdrempeligheid vergroot door minder met tekst te werken bij de aanpak.

Niet alle organisaties hebben een doelgroepenbeleid. Hierover wordt verschillend gedacht. Sommige partijen leggen meer de nadruk op diversiteit. Anderen leggen juist uit dat zij beter hulp kunnen bieden als de groep niet te divers is.

De keuze voor welke leeftijd er hulp geboden wordt, was verschillend en de verantwoording hiervan ook. Veelal werd er gezegd dat jongeren onder de 18 onder een andere verantwoordelijkheid vallen of dat ze niet aansluiten bij de hulp die geboden wordt. De organisatie die wel hulp biedt aan jongeren onder de 18 jaar ziet juist in dat dit helpt, omdat dit sleutelmomenten zoals de overgang naar 18 jaar inzichtelijk maakt.

Ook hebben we gekeken naar de invloed van cultuurverschillen op de aanpak. De invloed van cultuurverschillen op de aanpak wordt door alle partijen beaamd. Verscheidend is echter de uitwerking hiervan.

Opvallend was dat we kunnen concluderen dat uit alle interviews naar voren komt dat de respondenten het belangrijk vinden om samen te werken zodat je integraal kennis en expertise samen kunt bundelen.

In dit hoofdstuk hebben we de verschillende organisaties besproken die we voor dit onderzoek geïnterviewd hebben. In het volgende hoofdstuk willen we antwoord geven op deelvraag 3.

6. Benodigde kennis voor de hulpverleningsinstanties

Deelvraag 3: Wat hebben deze hulpverleningsinstanties nog nodig aan kennis om schulden bij statushouders in de leeftijd van 16 tot 27 jaar nog meer te verminderen?

Inleiding

In dit hoofdstuk beschrijven wij wat er vanuit de interviews naar voren kwam over de benodigde kennis die organisaties nodig hebben om schulden bij statushouders nog meer te verminderen. Het kernlabelschema van de interviews voor deze deelvraag is terug te vinden in bijlage 3.

Wij hebben in de interviews vragen gesteld aan de respondenten over welke kennis zij nog nodig hebben, hoe zij denken dat de financiële zelfredzaamheid bevorderd kan worden bij statushouders en wat de betekenis is van de nieuwe inburgeringswet voor de inburgering van statushouders. De antwoorden hierop zijn in dit hoofdstuk verwerkt. Allereerst willen we kijken welke good practices er zijn.

In de voorgaande twee hoofdstukken hebben we onderzocht wat de oorzaken zijn van het ontstaan van schulden, welke bestaande aanpakken er al zijn en nu willen we kijken wat er nog meer moet gebeuren. Het hoofdstuk wordt afgesloten met een conclusie.

Inhoud

Bestaande good practices

In het voorgaande hoofdstuk hebben we gezien per organisatie wat al bestaande werkzame elementen zijn. Hieronder vermelden wij samenvattend enkele good practices voor de begeleiding om te laten zien wat werkzaam is.

Wij willen beginnen met empowerment. Dit is een terugkerend thema voor de aanpak bij organisaties (P1.14, P3.12, P3.26, P4.05, P4.07, P6.20, P6.21, P6.22). Concreet geven organisaties hier de volgende invulling aan: het kennen van hun talenten en doelen kunnen stellen (P1.14) en daarnaast het aanleren hoe zij zelfstandiger kunnen worden, meer voor zichzelf op kunnen komen en het leren wat zij moeten doen om verder te komen in het leven (P4.07).

Daarnaast kwam er vaak naar voren dat een persoonlijke aanpak goed werkt (P1.69, P2.19, P3.24, P5.29, P5.30, P6.35). Hierdoor wordt vertrouwen gewekt en bij doorvragen vertellen mensen meer. Daardoor kom je erachter wat er echt mankeert.

Door een persoonlijke aanpak is het bieden van maatwerk mogelijk (P2.22). Hierbij is er een grote mate van flexibiliteit en wordt er echt gekeken naar wat de groep of persoon nodig heeft (P1.13, P1.58, P1.59, P2.13, P2.40, P3.11, P5.32, P5.33, P6.27, P7.35). Door een persoonlijke aanpak en maatwerk kan er meer ingegaan worden op de behoeftes van de statushouders.

Bij K!X Works is te zien dat er twee richtingen op gewerkt wordt aan de negatieve beeldvorming. Vooroordelen die werkgevers kunnen hebben over statushouders en andersom worden weggehaald door hen in contact te brengen middels bedrijfsbezoeken (P1.22, P1.32, P4.18, P4.21, P4.22). Hierdoor kan miscommunicatie door cultuurverschillen worden voorkomen.

Nu we gezien hebben wat al bestaande werkzame elementen zijn willen we kijken welke kennis organisaties nog nodig hebben om schulden bij statushouders in de leeftijd van 16 tot 27 jaar nog meer te verminderen.

Benodigde kennis

In de vorige paragraaf hebben we gezien dat er al veel werkzame factoren zijn in de hulpverlening aan statushouders. We willen nu ingaan op wat er uit de interviews naar voren kwam over wat er nog gebeuren kan om de hulp te verbeteren.

Discriminatie is een groot probleem op de arbeidsmarkt (P1.24). Er is behoefte aan meer kennis over het tegengaan van discriminatie op de arbeidsmarkt (P1.78). Hij merkte op dat werkgevers het lastig vinden om met statushouders te werken; door culturele verschillen en miscommunicatie worden statushouders vaak ontslagen (P1.46, P1.47). Onderzoek in 2006 toonde ook al aan hoe moeilijk het is voor migranten om werk te vinden in Nederland.

The main difficulty is that the context of the Netherlands with its negative images of new migrants combined with the high expectations of organizations, which are caused by a fear of cultural differences, leave little room for women of Islamic background to be part of society. (Ghorashi & Van Tilburg, 2006).

Dat dit nog steeds een uitdaging vormt komt naar voren in recenter onderzoek “...toch kunnen zij terughoudend zijn bij het aannemen van statushouders. Onwennigheid, vooroordelen en discriminatie kunnen een rol spelen” (Keppy, 2019). Het is dus nog niet opgelost maar al langere tijd een probleem. Een andere respondent merkte dit ook op: “Hoe kunnen we ondernemers zover krijgen dat ze gewoon gunnend zijn?” (P5.69). Hoe kunnen we zorgen “dat mensen het gaan waarderen dat de samenleving gekleurd wordt” (P5.70). Bij K!X Works wordt, zoals eerder is benoemd, hierop ingespeeld door bedrijfsbezoeken te organiseren waarbij werkgevers en statushouders elkaar ontmoeten (P4.22).

Daarnaast is er een verschil tussen mannen en vrouwen op de arbeidsmarkt. Vrouwen lopen vooral achter op de arbeidsmarkt (Razenberg, Kahmann, & De Gruijter, 2018; P1.54, P4.20). De respondent van K!X Works vertelde dat hier door hen op in wordt gespeeld door specifiek ook aan gemeenten te vragen ook vrouwen te werven voor hun aanpak (P1.55, P1.56).

Om de kloof tussen statushouders en werkgevers te verkleinen, is het nodig dat zij zich beiden verdiepen in de cultuur van de ander (Pinto, 2007). Het is nodig dat zij meer kennis vergaren over de cultuur waar ze vandaan komen (P2.54, P6.38, P6.69). Hierbij moet alert worden opgetreden. Want kennis over bijvoorbeeld de Eritrese cultuur zegt niet gelijk iets over de gehele Eritrese cultuur. In Eritrea scheelt het enorm uit wat voor gebied je komt in dat land, want elk gebied heeft ook weer zijn eigen normen en waarden (P6.69).

Om beleid en advies te vormen voor statushouders is het belangrijk om de doelgroep zelf erbij te betrekken in plaats van alleen met professionals te werk gaan (P4.57). Ook al hebben de professionals allemaal contact met statushouders en nemen ze bepaalde kennis mee. Toch is het anders als statushouders ook erbij aan tafel zitten; zij kunnen bepaalde dingen zeggen waardoor professionals getriggerd worden of kennis krijgen over wat ze nog niet wisten (P4.57).

Een andere respondent merkte op dat er de behoefte is bij professionals aan kennis over de overgang van een jongere die 18 jaar wordt (P6.70). We zagen dat bijvoorbeeld in de methodiek van ParticipatieMaatje dit al gebeurt. Maar er wordt dus nog niet in alle aanpakken rekening mee gehouden. Van belang is om als organisatie hier kennis over te verzamelen, om zo de overgang en overdracht beter te laten verlopen.

In deze paragraaf hebben we voortgebouwd op de voorgaande hoofdstukken door een vertaalslag te maken naar wat nog verbeterd kan worden in de hulp aan statushouders. We willen nu kijken naar hoe de financiële zelfredzaamheid bevorderd kan worden bij statushouders en sluiten dit hoofdstuk af met het beschrijven van de veranderingen die komen door de nieuwe inburgeringswet.

Bevordering financiële zelfredzaamheid

Uit de interviews kwamen belangrijke uitkomsten naar voren over hoe de financiële zelfredzaamheid bij statushouders bevorderd kan worden. Dit willen wij bespreken, omdat deze kennis helpt om de hulpverlening aan statushouders in schulden te verbeteren.

Voorlichting geven en zorgen dat statushouders de juiste kennis aanleren kwamen vaak terug als elementen die helpen de financiële zelfredzaamheid te vergroten (P1.66, P3.44 P7.34, P7.36, P8.49). Belangrijk is het om hier specifiek aandacht aan te besteden op scholen (P2.35, P6.42). Dat kan door groepsgewijs voorlichting te geven of individuele aanpak (P7.37).

Eerder in ons onderzoek beschreven wij dat financiële problemen ook kunnen ontstaan doordat statushouders niet beschikken over de juiste informatie. Hier valt dus nog winst te halen.

Om statushouders de juiste informatie te bieden is het belangrijk dat er meer dingen aangeboden worden in de moedertaal van statushouders (P7.23). Als statushouders dingen moeten leren dan moet dit wel gedaan worden in een taal die zij begrijpen (P7.22). Budgettrainingen alleen in het Nederlands geven heeft daarom niet zoveel zin (P7.21). Dit kan gedaan worden door uitleg te laten geven door organisaties over de belastingen en toeslagen (P1.68). Ook kan dit door flexibel om te gaan met de eisen van inburgering en langere periode van begeleiding (P4.35).

Deze langere begeleiding kan zich richten op het inzichtelijk maken hoe de Nederlandse samenwerking werkt (P4.36) en het goed leren van het bijhouden van inkomsten en uitgaven door een huishoudboekje (P4.37).

Verder is het belangrijk dat statushouders weten waar zij naartoe moeten als zij vragen hebben (P2.28, P2.31). Op dit moment is er een test met een nieuwe app; de Buddy-app. De app is nog in de testfase maar als deze beschikbaar komt, is dit een nuttige tool, want mensen kunnen hier heel laagdrempelig via een chatfunctie terecht met vragen op financieel gebied (Kuijten, 2019).

Belangrijk is daarnaast dat de begeleiding aan statushouders afgebouwd wordt en dat deze niet ineens stopt (P6.52). Hierdoor wordt iemand pas losgelaten als hij financieel zelfredzaam is.

Een ander respondent merkte op dat het van belang was dat statushouders vanaf dag één begeleiding krijgen hoe zij moeten omgaan met geld (P5.45). Asielzoekers in het azc ontvangen wekelijks leefgeld voor eten en kleding (coa.nl, z.d.). Voor de rest hoeven ze niets te betalen. Zo leren zij niet met geld omgaan voor als ze in de samenleving terecht komen. Daarom is budgetbeheer een goede uitkomst (P7.38, P8.48). Dat is iets wat in de nieuwe inburgeringswet is opgenomen. Daar willen we naar kijken in de volgende paragraaf.

Nieuwe inburgeringswet

In de voorgaande paragraaf hebben we gekeken wat vanuit de interviews naar voren kwam over hoe de financiële zelfredzaamheid van statushouders verbeterd kan worden. Wij willen de nieuwe inburgeringswet hierbij betrekken, omdat er ingegaan wordt op de verbetering van de financiële zelfredzaamheid.

In de kamerbrief van minister Koolmees (2018) schrijft hij dat het huidige inburgeringsstelsel niet werkt.

De problematiek blijkt ingewikkeld en de praktijk weerbarstig, zeker ook tegen de achtergrond van verschillen in aard en omvang van de instroom van nieuwkomers in Nederland door de jaren heen. Goed zicht op en inzicht in wat wel werkt ontbreekt.

Daarom komt er een nieuwe inburgeringswet die in 2021 in moet gaan. Gemeenten krijgen weer de regie over het inburgeringstraject.

Inburgeringsplichtigen zijn momenteel vaak uit beeld van gemeenten, zijn zelfverantwoordelijk voor het kiezen van een inburgeringscursus en financieren die met een lening. Dat werkt niet goed samen...Daarom is het belangrijk om gemeenten meer regie over de uitvoering van inburgering te geven, met als opdracht de effectiviteit van inburgering te vergroten én waarbij zij niet vervallen in zaken die in het verleden fout zijn gelopen (Koolmees, 2018).

Veel nadruk ligt er op de eigen regie bij de statushouder en daardoor is het onduidelijk bij gemeenten hoe het ervoor staat met de begeleiding (P4.09). Ook wordt er aangegeven dat er behoefte is aan sturing en flexibiliteit qua taalestijden voor de statushouders (P4.12).

Een belangrijke verandering in de nieuwe inburgeringswet is de ontzorgtermijn van statushouders waarbij door de gemeente de vaste lasten worden betaald vanuit de bijstandsuitkering van de statushouder en het restbedrag wordt doorgestort. Daarnaast wordt de taaleis verhoogt; deze gaat van A2 naar B1 (Koolmees, 2019; P4.11, P4.13, P7.17, P7.19, P8.07).

Uit de interviews kwam ook naar voren wat de professionals hun mening is over de nieuwe wet. Zij waren positief over het ontzorgtermijn; het is verstandig om de eerste tijd de vaste lasten van statushouders te betalen van hun bijstandsuitkering (P8.11, P8.13). Dit is nodig, omdat statushouders nu nog direct in de problemen komen aan het begin door het ingewikkelde belastingstelsel qua toeslagen, zoals we ook al eerder hebben gezien in het onderzoek (P4.10).

Als statushouders door de verhoogde taaleis de taal beter spreken, zorgt dat voor betere kansen op de arbeidsmarkt (P4.14). Een nadeel van de eis is wel dat de taaleis erg hoog is; voor veel Nederlanders is het al lastig om het niveau van B1 te halen (P4.17). Daardoor heb je wel weer kans dat meer statushouders uitvallen en dus weer boetes krijgen (Koolmees, 2019).

Dat wordt opgevangen doordat er meer routes zijn in de nieuwe inburgeringswet. Als je niet kan voldoen aan de taaleis kun je via een andere route bijvoorbeeld onderdelen op A2 niveau halen of als je het helemaal niet kan is er een Z-route:

Zodoende is de Z-route een betekenisvol traject van ongeveer twee jaar met activiteiten die aansluiten bij de persoonlijke integratiedoelen van de inburgeraar: het leren van de Nederlandse taal, waarbij op alle onderdelen wordt gestreefd naar A1 niveau, zelfredzaamheid in de samenleving, activering en participatie (Koolmees, 2019).

De Z-route vervangt de huidige ontheffing die statushouders kunnen krijgen als ze niet kunnen voldoen aan de taaleis (Koolmees, 2019). Dat sluit aan bij respondenten die hier ook naar streven (P4.15, P7.18, P8.09). Er wordt meer individueel gekeken naar wat iemand persoonlijk nodig heeft voor zijn inburgering, het zogenaamde 'persoonlijk inburgeringsplan' (Koolmees 2019; P4.15, P4.16). Dit sluit ook aan bij het eerdergenoemde werkzame element, namelijk maatwerk.

Wel waren er ook wat nadelen volgens de respondenten. Zo heeft de financiële status van een gemeente invloed op de uitvoering van de inburgeringscursus (P8.15). En als er tijdens de ontzorgperiode ook een traject opgezet moet worden in de vorm van een budgetcursus levert dit extra inspanningen op voor de gemeente (P8.15). De zorg voor financiële status en het organiseren van de budgetcursus kunnen daardoor wringen.

Als laatste willen wij noemen dat het goed is als er integraal gewerkt wordt (P8.06). Maar dat zorgt er ook voor dat gemeente prioriteiten moeten stellen. Het kan dan zijn "dat gemeenten hun eigen belangen misschien weleens voor de belangen van de inburgeraar kunnen stellen" (P8.08).

Conclusie

In dit hoofdstuk hebben we gekeken welke werkzame elementen er al in Nederland zijn bij de organisaties die we behandeld hebben bij deelvraag 2.

Het antwoord op deelvraag 3 'Wat hebben deze hulpverleningsinstanties nog nodig aan kennis om schulden bij statushouders in de leeftijd van 16 tot 27 jaar nog meer te verminderen?' bestaat uit verschillende factoren. Er is een scala aan onderwerpen die verbeterd zouden kunnen worden. Zoals het verdiepen in de cultuur van de mensen waar hulpverleners mee werken. Ook is dit nuttig voor werkgevers, dit kan de discriminatie op de arbeidsmarkt verminderen.

Daarnaast hebben we gezien dat het nodig is dat professionals weten wat er gaat veranderen als iemand 18 jaar wordt en weten hoe zij jongeren hier alvast op kunnen voorbereiden. Ook kan dit door flexibel om te gaan met de inburgeringseisen, begeleiding af bouwen in plaats van ineens te stoppen, statushouders vanaf dag één de begeleiding te bieden en budgetbeheer aan te bieden.

Verder zien we dat in de nieuwe inburgeringswet die eraan komt een aantal van deze punten worden opgepakt. Één belangrijke verandering is dat gemeenten tijdens een ontzorgtermijn de vaste lasten van statushouders gaan betalen vanuit hun bijstandsuitkering, beperkt budgetbeheer dus. Daarnaast hebben we besproken wat voor invloed de taaleis heeft in de nieuwe wetgeving. Een ontheffing is niet meer te verkrijgen, maar er zijn verschillende routes hoe statushouders hun inburgeringstraject kunnen vormgeven. De regie hiervan ligt bij de gemeente die samen met de statushouders een persoonlijk inburgeringsplan gaat maken.

We zien dus dat door de nieuwe inburgeringswet er al veel factoren weg worden genomen. Toch zijn er ook factoren die organisaties zelf kunnen verwerken in hun methodieken zoals beschreven in deze deelvraag. Daar willen we bij stil staan in het volgende hoofdstuk; conclusies en aanbevelingen.

7. Conclusies en aanbevelingen

Conclusies

Hoofdvraag: Hoe kan Movisie hulpverleningsinstanties die hulp bieden aan statushouders in de schulden effectief informeren over het voorkomen van schulden bij statushouders in de leeftijd van 16 tot 27 jaar?

In de voorgaande hoofdstukken heeft u kunnen lezen wat de resultaten zijn van onze deelvragen. Met deze resultaten kunnen we antwoord geven op onze hoofdvraag. Dat willen we nu doen in onze conclusie.

Onze conclusie bevat vele componenten die samen de conclusie vormen. Daarom willen we eerst kijken welke verschillende conclusies er te trekken vallen vanuit de resultaten van ons onderzoek.

Wij concluderen dat de financiële zelfredzaamheid van statushouders laag is door verschillende oorzaken, zoals de taalbarrière, stress of trauma's. De andere ontwikkeling van de executieve functies, doordat ze in een andere cultuur zijn opgegroeid, zorgt er daarnaast ook voor dat statushouders schulden maken. Statushouders zijn niet gesocialiseerd in de planmatigheid van deze samenleving. Ze begrijpen het systeem niet. Statushouders willen wel maar kunnen het niet.

Verder kunnen we concluderen dat de complexiteit van de Nederlandse wet- en regelgeving meespeelt in het ontstaan van de schulden. Regelingen sluiten soms niet goed op elkaar aan of de tijd tussen de aanvraag van bijvoorbeeld de huurtoeslag en de uitbetaling daarvan is lang, waardoor de kosten hoger uitkomen dan de inkomsten van statushouders.

Ook hangt het van de politieke kleur van de gemeente waar statushouders wonen af hoe deze regelingen vorm krijgen, bijvoorbeeld met het inrichtingskrediet. Gemeenten mogen zelf bepalen of ze dit als lening of als gift verstrekken. Commerciële belangen kunnen hierbij een rol spelen.

Daarnaast kunnen wij concluderen dat inburgeringsscholen ook hun commerciële belangen voorop kunnen zetten, waardoor ze facturen naar DUO blijven sturen terwijl de statushouder al langere tijd geen lessen bijwoont. Hierdoor kan het voorkomen dat een statushouder al door zijn 10.000 euro heen is wat hij kan lenen bij DUO, terwijl hij onvoldoende les heeft gehad.

Verder kunnen we concluderen dat veel schulden ook ontstaan als een statushouder 18 jaar wordt. Hij is op papier dan volwassen en daar horen bepaalde verwachtingen bij waaraan niet voldaan kan worden. Hier kan zelfoverschatting een rol spelen. Als statushouders 18 jaar worden, zijn zij zelf verantwoordelijk voor hun financiën. Zij moeten dan bijvoorbeeld zorgpremie betalen. Door onvoldoende voorlichting of door zelf andere keuzes te maken stapelen de schulden snel op. Een opvallende conclusie is echter dat weinig organisaties zich hiervoor inzetten en ook weinig kennis hebben over de overgang naar 18 jaar. Organisaties houden zich meestal bezig met de leeftijdsgroep van 18 jaar en ouder, bijvoorbeeld omdat jongeren jonger dan 18 jaar onder de verantwoordelijkheid van ouders vallen. Wij concluderen daarom dat er een behoefte is aan kennis over deze overgang bij de statushouders zelf en bij hulpverleningsinstanties. Hierdoor kunnen schulden worden voorkomen.

Hierna willen wij enkele conclusies trekken over de organisaties die wij hebben onderzocht.

Wij kunnen concluderen dat organisaties die zich in de behandeling naast financiële problemen ook bezighouden met gedragsverandering en het toekomstperspectief bij de jongeren, succesvol zijn. Dat komt doordat alleen het oplossen van schulden niet volstaat, omdat schulden een integraal probleem zijn. Het heeft invloed op verschillende levensgebieden. Het is hiervoor nodig dat er samengewerkt wordt door partijen, zodat er aan verschillende levensgebieden gewerkt kan worden. Door het bundelen van kennis en expertise kan het probleem integraal worden aangepakt.

Wij concluderen dat organisaties verschillen in hun aanpak; de een doet dit groepsgewijs en de ander individueel. De verantwoording door de partijen voor de keuze hiervan is er niet. Wel kunnen we concluderen dat een persoonlijke aanpak voorop staat bij de organisaties, ongeacht de aanpak. Dit heeft als reden dat er sneller vertrouwen gewonnen wordt bij de statushouders.

Over het doelgroepenbeleid kunnen wij concluderen dat er verschillend over wordt gedacht. Wat wij wel kunnen concluderen is dat partijen die hier niet voor zijn de diversiteit waarderen in de groep. Wat hierbij duidelijk is, is dat het doel van de hulpverlening aan een bepaalde doelgroep niet hoeft te veranderen. Het vraagt alleen om een andere werkwijze.

Wij concluderen dat naast de integrale aanpak en de persoonlijke aanpak maatwerk een werkzaam element is voor de uitwerking van de aanpak. Daarbij is empowerment bij alle organisaties een inhoudelijk onderdeel van de aanpak. Hierbij wordt ingespeeld op een cultuurverschil. Statushouders werden in hun thuisland vaak niet als individu behandeld, waar dit in Nederland wel wordt gedaan. Ook wordt in de aanpak de laagdrempeligheid vergroot door minder met tekst te werken en meer met plaatjes en pictogrammen.

Wij concluderen daarnaast dat cultuurverschillen invloed hebben op de aanpak. Dit wordt door iedere organisatie beaamd. Zo is het van invloed dat er in het thuisland van de statushouder geen systeemwereld is wat betreft geld. Ook het beeld over de overheid heeft invloed op de aanpak. Dit heeft namelijk invloed op hoe zij de organisaties zien. Ook kunnen wij uit ons onderzoek concluderen dat partijen hiermee rekening houden in hun werkwijze, bijvoorbeeld door het bieden van maatwerk. Als laatste willen wij enkele conclusies trekken over het bevorderen van de financiële zelfredzaamheid. In ons onderzoek kwam naar voren dat veel werkgevers terughoudend zijn met het werken met statushouders door culturele verschillen. Dit heeft invloed, omdat het zoeken naar werk hierdoor minder laagdrempelig wordt. Naar aanleiding hiervan kunnen wij concluderen dat hulpverleningsinstanties behoefte hebben aan kennis over het tegengaan van discriminatie op de arbeidsmarkt.

In het kader van het bevorderen van de financiële zelfredzaamheid kunnen we concluderen dat er behoefte is aan meer voorlichting aan statushouders, dan wel in eigen taal. Dit kan door flexibel om te gaan met de inburgeringseisen, statushouders vanaf dag één de begeleiding te bieden en begeleiding af bouwen in plaats van ineens te stoppen. Het is nodig dat statushouders eerst weten wat ze moeten doen en het ook kunnen, voordat ze hiernaar kunnen handelen.

Wij kunnen concluderen dat de plannen uit de nieuwe inburgeringswet aansluiten bij ons onderzoek, zoals het ontzorgtermijn, budgetbeheer en de mogelijkheid voor een alternatieve route. Dit sluit aan bij ons onderzoek, omdat hierbij minder zelfredzaamheid verwacht wordt van de statushouders en er meer maatwerk is.

Samenvattend kan geconcludeerd worden dat statushouders op financieel gebied onvoldoende begeleid worden in hun weg naar een zelfstandig leven in Nederland. De begeleiding zou meer integraal moeten zijn, waarbij hulp op verschillende levensgebieden geboden wordt en ook goed op elkaar aansluit.

Aanbevelingen

Het blijkt dat er al veel organisaties en projecten zijn om schulden bij volwassen statushouders tegen te gaan. Een blinde vlek is echter de hulpverlening aan jongeren onder de 18 jaar, vooral waar het de begeleiding naar volwassen worden betreft. Daar moet meer aan gebeuren, en daartoe doen wij enkele aanbevelingen.

Toepassen van een integrale aanpak

Vanuit de conclusie is gebleken dat door de andere ontwikkeling van de executieve functies statushouders het lastig vinden om het Nederlandse systeem te begrijpen. Eerder beschreven we al dat de Mobility Mentoring® een aanpak is die goed aansluit op de ontwikkeling van executieve functies.

Movisie kan zich inzetten voor een betere begeleiding aan statushouders door hulpverleners effectief te informeren over het gebruik van de Mobility Mentoring®. Dit kan door deze methode toegankelijk te maken voor hulpverleners die hulp bieden aan statushouders.

Aansluitend laat het onderzoek zien dat er meerdere levensgebieden zijn die door een lage financiële zelfredzaamheid beïnvloed worden, anders dan het financiële gedeelte. Hierop kan worden ingespeeld door een integrale aanpak toe te passen, waarbij aan meerdere levensgebieden gewerkt wordt. Dit kan door een goede samenwerking tussen partijen uit het werkveld, waarbij expertises en kennis van verschillende partijen gebundeld worden. Hierdoor kunnen werkzame elementen in het werkveld gedeeld worden.

Meer kennis over de overgang van 17 naar 18 jaar

Uit het onderzoek is gebleken dat hulpverleningsinstanties kennis nodig hebben over de overgang van 17 naar 18 jaar bij statushouders. Aanbevolen wordt om hulpverleners te informeren over welke zaken er geregeld moeten worden voor de statushouder als hij 18 jaar wordt. Daarbij is het nodig dat de partijen gebruik maken van de informatie die partijen hebben die de jongeren voor hun 18de begeleiden, zodat de overgang goed kan verlopen.

Daarbij wordt aanbevolen dat zodra hulpverleners in bezit zijn van voldoende informatie over de statushouders, zij statushouders met een persoonlijke aanpak en maatwerk begeleiden bij de overgang. Dit kan door de jongeren zelf op te zoeken, bijvoorbeeld op scholen.

Belangrijk hierbij is om deze laagdrempelig te houden door te werken met plaatjes en pictogrammen. Ook kan hierbij gebruik worden gemaakt van een aantal apps die ontwikkeld zijn om statushouders te helpen hun weg te vinden. Bij de app Kwikstart is er bijvoorbeeld een apart tabblad dat ingaat op de overgang naar 18 jaar en wat er dan allemaal geregeld moet worden.

Maatwerk bieden

Aanbevolen wordt om gemeenten effectief te informeren hoe zij meer maatwerk kunnen leveren richting de statushouders, met name met de nieuwe inburgeringwet waar maatwerk in verwerkt zit. Belangrijk hierbij is om praktische voorbeelden uit andere gemeenten te noemen. Daar kan een leaflet helpend zijn die inhoudelijk ingaat op belangrijke punten waar statushouders mee te maken krijgen. Op deze leaflet kunnen ook ideeën die er al zijn opgenomen worden, waaraan professionals hun eigen werkwijze kunnen spiegelen. Zoals verschillende apps en websites die informatie geven over waar statushouders mee te maken krijgen (Kwikstart.nl, NLapp).

Cultuurstudie

Uit ons onderzoek kwam naar voren dat veel miscommunicatie ontstaat door cultuurverschillen. Aanbevolen wordt om hulpverleners een cultuurstudie te adviseren, zodat zij zich verdiepen in de cultuur en weten waar zij op kunnen letten tijdens hun hulp aan statushouders. Helpend hierbij is de drie-stappenmethode van Pinto (2007).

Specifiek gericht op schulden bij statushouders is het belangrijk om rekening te houden met de extra uitgavepost van geld dat naar familie in een thuisland gaat. Ook kan er een groter gebrek zijn aan kennis van de digitale wereld waarop ingespeeld moet worden.

Voldoende kennis overbrengen gedurende budgetbeheer

Uit ons onderzoek kwam naar voren dat budgetbeheer effectief is voor statushouders. Aanbevolen wordt om statushouders vanaf dag één budgetbeheer aan te bieden met begeleiding ernaast. In deze begeleiding is het belangrijk dat statushouders voldoende kennis krijgen om financieel zelfredzaam te zijn in de complexe Nederlandse maatschappij. Belangrijk is dat deze kennis ingaat op de regelingen over onder andere de zorgverzekering, zorgtoeslag, huurtoeslag, uitkering en eventuele kinderbijslag. In de nieuwe inburgeringswet krijgen gemeenten al de plicht dit te doen. Maar het baat om hier nu al mee te beginnen.

In bijlage 4 staat ons eindproduct die wij gemaakt hebben naar aanleiding van deze aanbevelingen. In het product zijn we ingegaan op de behoefte vanuit het werkveld en van onze opdrachtgever. In het volgende hoofdstuk zullen wij ons onderzoek kritisch beschouwen.

8. Discussie

Het hoofdstuk hiervoor hebben we een aantal aanbevelingen geschreven. Deze aanbevelingen komen voort uit het onderzoek wat we gehouden hebben. In dit hoofdstuk zullen we ons onderzoek kritisch beschouwen.

Wij hebben een kwalitatief onderzoek uitgevoerd. Om een betrouwbaar onderzoek af te leveren, brengen wij ons onderzoek ter discussie. Wij bespreken de risicofactoren van de uitvoering van ons onderzoek en verantwoorden welke keuzes wij hebben gemaakt.

Wij beginnen de discussie met de vraag of ons onderzoek wel valide is. Hiermee geven wij antwoord op de vraag of onze aanpak ons in staat heeft gesteld om de juiste uitspraken te doen over het object van onderzoek (Baarda et al., 2013).

Onderwerp

Het onderwerp waarop wij ons hebben gericht is vrij nieuw in het maatschappelijk veld. Dit heeft ons belemmerd, omdat wij daardoor geen aanpakken konden laten zien die al jarenlang zich met deze specifieke problematiek bezighouden. Dan hadden we bijvoorbeeld door hun resultaten van 10 jaar kunnen laten zien dat hun aanpak ook echt werkzaam is. Dit had ons onderzoek sterker en meer verantwoord gemaakt.

Literatuurstudie

Er is in de literatuur veel te vinden over hulp aan statushouders. Dat maakte dat wij bij onze literatuurstudie vooral bij deelvraag 2 vastliepen over hoe we het gingen vormgeven. Achteraf gezien bood ons plan van aanpak niet voldoende richting voor ons literatuurstudie. Uiteindelijk hebben we ervoor gekozen om organisaties te bespreken die eruit sprongen als het gaat om hun visie en aanpak. Toch werd de literatuurstudie erg groot waardoor we bij de uitwerking ervoor hebben gekozen om de literatuurstudie apart in een bijlage op te nemen en bij het beantwoorden te kiezen om de literatuur kort en bondig bespreekbaar te maken met aanvullingen uit de interviews. De gehele literatuurstudie is wel relevant voor ons onderzoek omdat het een duidelijke achtergrond biedt waardoor schulden bij statushouders ontstaan en welke organisaties in Nederland met het onderwerp bezig zijn.

Wat we beter hadden kunnen doen om ons onderzoek meer richting te geven is alleen de organisaties te beschrijven en te interviewen die binnen door ons gestelde criteria vielen. Hiermee hadden we voor onszelf betere kaders gesteld. Door alleen deze organisaties te onderzoeken hadden we ook een meer betrouwbaar antwoord kunnen geven voor de organisaties die aan deze criteria voldeden. Te denken valt hierbij aan organisaties die een doelgroepenbeleid hebben.

Daarnaast stelt onze hoofdvraag dat we onderzoeken hoe schulden voorkomen kunnen worden, maar wij hebben ook gekeken naar organisaties die schulden verminderen. Wij denken dat dit inhoudelijk geen invloed heeft gehad, omdat zij ook ons ook antwoord konden geven op de vragen van het interview die voor ons nuttig waren. Zij boden ons bijvoorbeeld ook werkzame elementen voor specifiek de statushouders wat betreft cultuurverschillen.

Keuzes interviews

Vanuit ons literatuurstudie van deelvraag 2 kwamen veel organisaties naar voren die interessant waren voor ons om een interview mee te houden. Samen met onze opdrachtgever hebben we een selectie gemaakt van organisaties waar we een interview mee wilden doen. We hebben verschillende soorten organisaties gesproken: gemeenten, adviesbureaus en uitvoerende partijen. Hiermee hebben we gezorgd voor triangulatie in ons onderzoek (Van der Donk & van Lanen, 2015, p. 46). Daarmee

vergrootten we de validiteit en betrouwbaarheid van ons onderzoek. Helaas konden we niet meerdere organisaties spreken in verband met tijdgebrek.

Het was zeer nuttig geweest om nog meer organisaties te spreken, omdat we tijdens onze literatuurstudie erachter kwamen dat er veel goede methodieken en aanpakken zijn. Dit had ons onderzoek sterker gemaakt door meer aanvullingen van bijvoorbeeld werkzame elementen in de methodiek. Wat wij beter hadden kunnen doen bij de interviewvragen is gerichter vragen. Een van onze vragen ging bijvoorbeeld over cultuurverschillen en wij hadden onszelf geholpen als wij hierbij waren ingegaan op de cultuurverschillen die invloed hadden op deze statushouders in de schulden.

Verder wilden we ook graag statushouders interviewen, maar dit kwam niet goed van de grond. We hebben het aan verschillende mensen gevraagd die werkten met statushouders, maar daar kwam geen respons op of ze gaven aan dat het helaas niet mogelijk was. Ook hebben we in onze eigen netwerk contacten betrokken, maar dat leverde helaas ook niets op. Uiteindelijk hebben we het om tijdgebrek moeten laten gaan. Door ook statushouders te interviewen, hadden we de ervaringen van hulpverleners kunnen vergelijken met die van statushouders. Ook hadden we kunnen kijken of de behoeftes zoals aangegeven door onze huidige respondenten overeenkwamen met die van de statushouders zelf. Dit had ons onderzoek sterker gemaakt.

Deelvraag 2

Gaandeweg het onderzoek kwamen we erachter dat deelvraag 2 erg uitgebreid is. Zoals bij het kopje 'keuze interviews' beschreven is, kwamen we veel goede methodieken en aanpakken tegen. Ook uit de interviews kregen we veel informatie over deelvraag 2. Onze conclusie is hierover dat wij het te breed hebben uitgezet maar dat alle informatie wel zeer interessant is.

Het zou daarom al een onderzoek op zich zijn om in kaart te brengen welke goede initiatieven en aanpakken er in Nederland zijn voor hulp aan statushouders. Voor deelvraag 2 hebben we daarom een selectie gemaakt van informatie die ons relevant leek voor het onderzoek. Dat hebben we gedaan door de organisaties te bespreken die we ook geïnterviewd hebben. Een advies voor onze opdrachtgever is om voort te bouwen op dit onderzoek door een onderzoek op te zetten voor het onderzoeken van methodieken en aanpakken die in Nederland zijn. Hierbij kunnen dan ook statushouders zelf betrokken worden.

Verwachtingen

Voordat wij aan het onderzoek begonnen, dachten wij dat de hulp die geboden wordt aan statushouders in de schulden op één hand te tellen zouden zijn. Wij kunnen zeggen dat de resultaten boven onze verwachtingen zijn. Het aantal hulpverleningsinstanties is groter dan wij gedacht hadden en ook de passie waarmee deze mensen hun werk doen heeft ons verbaasd. Dit heeft ons onderzoek veel waardevolle informatie gebracht.

Literatuurlijst

- ✓ Avric, B., Odekerken, M., De Vries, S., & Van Rooijen, M. (2019 februari). De financiële zelfredzaamheid van statushouders: belemmeringen en bouwstenen. Geraadpleegd van <https://www.kis.nl/sites/default/files/financiele-zelfredzaamheid-statushouders.pdf>
- ✓ Baarda, D. B., Bakker, E., Fischer, T., Julsing, M., de Goede, M., Goede, M. P. M., van der Velden, T. M. H. (2013). Basisboek kwalitatief onderzoek: handleiding voor het opzetten en uitvoeren van kwalitatief onderzoek. Groningen/Houten: Noordhoff.
- ✓ Block, A. M., Aizenman, L., Saad, A., Harrison, S., Sloan, A., Vecchio, S., & Wilson, V. (2018). Peer Support Groups: Evaluating a Culturally Grounded, Strengths-Based Approach for Work With Refugees. *Advances in Social Work*, 18(3), 930–948. <https://doi.org/10.18060/21634>
- ✓ Bosselaar, H., & Vonk, G. J. (editors) (2013). Bouwplaats lokale verzorgingsstaat: Wetenschappelijke reflecties op de decentralisaties in de sociale zekerheid en zorg. Den Haag: Boom Juridische uitgevers.
- ✓ Bunt, S. (2018, 22 april). Risico op financiële problemen bij vluchtelingen te groot. Geraadpleegd op 5 april 2019, van <http://slimbeleid.nl/slimbeleid.nl/?p=355>
- ✓ Coa.nl. (z.d.). Leefgeld. Geraadpleegd op 13 april 2019, van <https://www.coa.nl/nl/asielopvang/wonen-op-een-asielzoekerscentrum/leefgeld>
- ✓ De Innovator. (2018). Stakeholderanalyse. Geraadpleegd op 16 april 2019, van <http://www.de-innovator.nl/tools/stakeholderanalyse/>
- ✓ De Wit, F. R. C., Greer, L. L., & Jehn, K. A. (2012). The paradox of intragroup conflict: A meta-analysis. *Journal of Applied Psychology*, 97(2), 360–390. <https://doi.org/10.1037/a0024844>
- ✓ Emmen, M., Nourozi, S., Bannouh, C., Avric, B., Chrifi, J., & Hanzon, C. (z.d.). Werkwijze - Draaiboeken - Materialen. K!X WORKS TRAINERSHANDLEIDING, 2016(1), 83–91. Geraadpleegd van https://www.projectkix.nl/sites/projectkix.nl/files/bestanden/kix-works_-_trainershandleiding.pdf
- ✓ Gemeente Amsterdam. (2017). Brochure Amsterdamse Aanpak Statushouders. Geraadpleegd op 24 juni 2019, van https://www.europa-nu.nl/id/vklqlzczm0ys/agenda/rondetafelgesprek_werk_voor_asielzoekers?ctx=vhnnmt7ih7yh&tab=1
- ✓ Gemeente Amsterdam. (z.d.). Jongerenpunt voor werk en opleiding. Geraadpleegd op 24 juni 2019, van <https://www.amsterdam.nl/werk-inkomen/jongerenpunt/>
- ✓ Ghorashi, H., & Van Tilburg, M. (2006). “When is my Dutch good enough?” Experiences of refugee women with Dutch labour organizations. *Journal of International Migration and Integration / Revue de l'integration et de la migration internationale*, 7(1), 51–70. <https://doi.org/10.1007/s12134-006-1002-4>
- ✓ Graevenitz, van, J. (2018). Een vreemde Wereld (documentaire). Nederland: Bosch Film.
- ✓ Grit, R. (2016). Projectaanpak in zes stappen (2e druk). Groningen/Houten: Noordhoff.
- ✓ Harvard. (z.d.). Executive Function & Self-Regulation. Geraadpleegd op 11 maart 2019, van <https://developingchild.harvard.edu/science/key-concepts/executive-function/>
- ✓ Het Parool. (2019, 31 januari). Nieuwe app moet statushouders sneller laten integreren. Geraadpleegd op 11 april 2019, van <https://www.parool.nl/amsterdam/nieuwe-app-moet-statushouders-sneller-laten-integreren%7Ea4622468/>
- ✓ Jungmann, N., & Madern, T. (2017). Basisboek aanpak schulden. Groningen/Houten: Noordhoff.
- ✓ Jungmann, N., & Wesdorp, P. (2017). Mobility Mentoring: Hoe inzichten uit de hersenwetenschap leiden tot een betere aanpak van armoede en schulden. Geraadpleegd op 9 maart 2019, van <https://www.platform31.nl/publicaties/mobility-mentoring>
- ✓ K!X Works. (z.d.). Wat is K!X Works? Geraadpleegd op 23 april 2019, van <https://www.kixworks.nl/wat-is-kix-works>
- ✓ Keppy, H. (2019). Een grote uitdaging voor samenleving en werkgevers. *Zorg + Welzijn*, 25(3–4), 16–19. <https://doi.org/10.1007/s41185-019-0202-7>

- ✓ Kompas Volksgezondheid Noord- en Oost-Gelderland. (2018). Sociaaleconomische status. Geraadpleegd op 4 juni 2019, van <https://www.kvnog.nl/onderwerpen-voorst/bevolking-voorst/sociaaleconomische-status>
- ✓ Koolmees, W. (2018, 2 juli). Kamerbrief hoofdlijnen veranderopgave inburgering [Kamerbrief]. Geraadpleegd op 3 maart 2019, van <https://www.rijksoverheid.nl/documenten/kamerstukken/2018/07/02/kamerbrief-hoofdlijnen-veranderopgave-inburgering>
- ✓ Koolmees, W. (2019, 14 februari). Tussenstand veranderopgave inburgering [Kamerbrief]. Geraadpleegd op 3 maart 2019, van https://www.divosa.nl/sites/default/files/nieuwsbericht_bestanden/20190215-kamerbrief-tussenstand-voi.pdf
- ✓ Kredietbank Nederland. (z.d.). Inkomensbeheer. Geraadpleegd op 12 april 2019, van <https://www.kredietbanknederland.nl/inkomensbeheer>
- ✓ Kuijten, B. (2019, 21 juni). Nieuwe Buddy-app wil financiële problemen voorkomen. Geraadpleegd 24 juni 2019, van <https://www.iculture.nl/nieuws/buddy-app-financiele-problemen/>
- ✓ Madern, T. E. (2017). Niet omdat het kan, maar omdat het moet: het belang van schuldpreventie en vroegsignalering : openbare les, 5 oktober 2017. Utrecht: Hogeschool Utrecht, Kenniscentrum Sociale Innovatie.
- ✓ Meester, E. (z.d.). De omgekeerde toets –methodiek voor sociaal domein | Stimulansz. Geraadpleegd 28 juni 2019, van <https://www.stimulansz.nl/de-omgekeerde-toets-methodiek/>
- ✓ MoneyFit. (z.d.). Over ons - MoneyFit. Geraadpleegd op 15 april 2019, van <https://MoneyFit.nl/over-ons/>
- ✓ Movisie. (2018, 7 december). Nieuwkomers, armoede en financiële zelfredzaamheid. Geraadpleegd op 17 maart 2019, van <https://www.movisie.nl/artikel/nieuwkomers-armoede-financiele-zelfredzaamheid+>
- ✓ Movisie. (z.d.). Over Movisie. Geraadpleegd op 16 maart 2019, van <https://www.movisie.nl/over-movisie>
- ✓ Movisie. (z.d.-a). Hoe werkt Movisie? Geraadpleegd op 4 maart 2019, van <https://www.movisie.nl/hoe-werkt-movisie>
- ✓ Mullainathan, S., & Shafir, E. (2013). Schaarste. Maven Publishing.
- ✓ Nibud. (2018). Competenties voor financiële redzaamheid. Geraadpleegd van <https://www.nibud.nl/wp-content/uploads/Nibud-competenties-voor-omgaan-met-geld.pdf>
- ✓ NIGZ. (z.d.). Empowerment. Geraadpleegd op 6 juni 2019, van <http://www.gbkwaliteit.nl/index.cfm?act=esite.tonen>
- ✓ NU.nl. (2017, 28 november). NUcheck: Wat krijgen asielzoekers eigenlijk? Geraadpleegd op 4 juni 2019, van <https://www.nu.nl/nucheck/5021360/nucheck-krijgen-asielzoekers-eigenlijk.html>
- Omlo, J. (2014, 27 maart). Schaarste: hoe gebrek aan tijd en geld ons gedrag bepalen. Geraadpleegd op 13 maart 2019, van <https://www.socialevraagstukken.nl/recensie/schaarste-hoe-gebrek-aan-tijd-en-geld-ons-gedrag-bepalen/>
- ✓ ONSbank. (z.d.). Het leertraject: Een uniek cultureel workshopprogramma. Geraadpleegd op 15 april 2019, van <https://www.onsbank.nl/onsbank-regulier>
- ✓ Oomkens, R., Akkermans, C., & Van Geuns, R. (2019, 4 maart). Mensen in de bijstand: eerst helpen met schulden, daarna pas met werk. Geraadpleegd 24 juni 2019, van <https://www.socialevraagstukken.nl/mensen-in-de-bijstand-eerst-helpen-met-schulden-daarna-pas-met-werk/>

- ✓ Oostveen, A. (2019, 9 mei). Amsterdamse aanpak statushouders [College-slides]. Geraadpleegd op 5 juni 2019, van https://publicaties.zonmw.nl/fileadmin/zonmw/documenten/Preventie/Vakkundig_aan_het_werk/Kennisateliers/presentaties_9_mei/Presentatie_werksessie_werk_voor_statushouders_9_mei.pdf
- ✓ Oostveen, A., Klaver, J., & Born, M. (2019). Versnelde participatie en integratie van vluchtelingen: De Amsterdamse aanpak. Overkoepelende eindrapportage (16110). Geraadpleegd van <https://www.regioplan.nl/wp-content/uploads/2018/10/16110-Overkoepelende-eindrapportage-Amsterdam-Regioplan.pdf>
- ✓ Pinto, D. (2007). Interculturele communicatie: Een stap verder. Houten: Bohn Stafleu van Loghum.
- ✓ Razenberg, I., & De Gruijter, M. (2017). FACTSHEET Amsterdam: versterken van talent. Geraadpleegd van <https://www.kis.nl/sites/default/files/bestanden/Publicaties/factsheet-amsterdam-aanpak-statushouders.pdf>
- ✓ Rechtwijzer. (z.d.). Wat gebeurt er als ik tijdens de Wsnp nieuwe schulden maak? Geraadpleegd op 6 juni 2019, van <https://rechtwijzer.nl/schulden/schuldsanering-wsnp/wat-gebeurt-er-als-ik-tijdens-de-wsnp-nieuwe-schulden-maak>
- ✓ Rijksoverheid. (2018, 8 november). ESF-Award 2018 naar Amsterdamse Aanpak Statushouders. Geraadpleegd op 24 juni 2019, van <https://www.rijksoverheid.nl/actueel/nieuws/2018/11/08/esf-award-2018-naar-amsterdamse-aanpak-statushouders>
- ✓ Rijksoverheid. (2019, 1 maart). Moet ik mijn inburgering zelf betalen? Geraadpleegd op 4 juni 2019, van <https://www.rijksoverheid.nl/onderwerpen/nieuw-in-nederland/vraag-en-antwoord/moet-ik-mijn-inburgering-zelf-betalen>
- ✓ Rijksoverheid. (z.d.). Inburgering en integratie van nieuwkomers. Geraadpleegd op 19 april 2019 van <https://www.rijksoverheid.nl/onderwerpen/asielbeleid/huisvesting-asielzoekers-met-verblijfsvergunning>
- ✓ R-Newt Jongeren. (z.d.). Fix up your life - R-Newt. Geraadpleegd op 15 april 2019, van <https://r-newt.nl/activiteit/fix-up-your-life-3/>
- ✓ Schuldenlab070. (2019, 16 januari). Jongeren Perspectief Fonds (JPF). Geraadpleegd op 15 april 2019, van <https://schuldenlab070.nl/project/jongeren-perspectief-fonds-jpf/>
- ✓ Sitskorn, M. (2014). IK2 de beste versie van jezelf: ontwikkel je hersenen en bereik je doelen met het EFFECT-programma. Deventer: Vakmedianet.
- ✓ Stimulansz. (z.d.). Over Stimulansz - Kennisleider in het sociaal domein. Geraadpleegd op 22 juni 2019, van <https://www.stimulansz.nl/over-stimulansz/>
- ✓ Van Dijk, A., Van Grinsven, S., De Groot, N., De Haan, J., & Kluft, M. (2018). Culturele interventies gericht op volwassen statushouders: Een verkenning naar werkzame elementen. Geraadpleegd van <https://www.kis.nl/publicatie/culturele-interventies-gericht-op-volwassen-statushouders>
- ✓ Van der Donk, C., & van Lanen, B. (2015). Praktijkonderzoek in zorg en welzijn (Herz. ed.). Bussum: Uitgeverij Coutinho.
- ✓ Van Middelkoop, L., Van Wietmarschen, M., Hilverdink, P., & Vianen, J. (2017). Samenwerken aan de toekomst van jongeren: 16–27 jaar: Handreiking voor professionals. Geraadpleegd van <https://www.16-27.nl/sites/16-27.nl/files/media/files/2019/05/Aanpak16-27-Handreiking-professionals.pdf>
- ✓ Van Romunde, G. (2019, 11 juni). Gerrit van Romunde: 'Benader statushouder net als elke andere klant'. Geraadpleegd 24 juni 2019, van <https://www.stimulansz.nl/gerrit-van-romunde-benader-statushouder-net-als-elke-andere-klant/>

- ✓ Van Rooijen, M., Kahmann, M., Elferink, J., & Avric, B. (2018). Financiële en sociale zelfredzaamheid van nieuwkomers: Een verkenning van het landelijke en lokale beleid. Geraadpleegd van <https://www.kis.nl/sites/default/files/bestanden/Publicaties/zelfredzaamheid-nieuwkomers.pdf>
- ✓ Vluchtelingenwerk. (2018, 16 april). VluchtelingenWerk IntegratieBarometer 2018: Inburgeringsbeleid meer obstakel dan stimulans voor integratie [Dataset]. Geraadpleegd op 5 maart 2019, van <https://www.vluchtelingenwerk.nl/persbericht/vluchtelingenwerk-integratiebarometer-2018-inburgeringsbeleid-meer-obstakel-dan?language=nl>
- ✓ Vluchtelingenwerk. (z.d.). Huisvesting van vluchtelingen. Geraadpleegd op 4 juni 2019, van <https://www.vluchtelingenwerk.nl/feiten-cijfers/procedures-wetten-beleid/huisvesting>
- ✓ Vluchtelingenwerk. (z.d.-a). Project Euro-Wijzer 3. Geraadpleegd op 4 april 2019, van <https://www.vluchtelingenwerk.nl/wat-wij-doen/onze-projecten/Euro-wijzer>
- ✓ Vluchtelingenwerk. (z.d.-c). Project Euro-Wijzer 3. Geraadpleegd op 12 april 2019, van <https://www.vluchtelingenwerk.nl/noordnederland/test-euro-wijzer-1>
- ✓ VNG. (z.d.). Raadgever Asiel en integratie. Geraadpleegd op 3 maart 2019, van <https://vng.nl/raadgevers/inclusieve-samenleving/asiel-en-integratie>
- ✓ Voor Elkaar Zwolle. (2019, 11 maart). Hulp bij integreren. Geraadpleegd 24 juni 2019, van <https://voorelkaarzwolle.nl/hulp/participatiemaatje/>
- ✓ Wagenaar, R. (2012, 16 februari). Waarom is samenwerken zo moeilijk? Nu.nl. Geraadpleegd op 16 maart 2019, van <https://www.nu.nl/zakelijk-opinie/2742331/waarom-samenwerken-zo-moeilijk.html>
- ✓ WWR. (2016, 30 juni). WRR: Overheid overschat financiële zelfredzaamheid burgers [Persbericht]. Geraadpleegd 24 juni 2019, van <https://www.wrr.nl/publicaties/persberichten/2016/06/30/eigen-schuld-een-gedragswetenschappelijk-perspectief-op-problematische-schulden>
- ✓ WWR. (2017, 24 april). Weten is nog geen doen. Een realistisch perspectief op redzaamheid. Geraadpleegd 25 juni 2019, van <https://www.wrr.nl/publicaties/rapporten/2017/04/24/weten-is-nog-geen-doen>

Bijlage 1: Literatuurstudie

Literatuurstudie deelvraag 1

Mobility Mentoring®

De Mobility Mentoring® vindt zijn bouwstenen in onderzoek van de hersenen. Dominant is het idee dat falen armoede veroorzaakt. Harvard-econoom Sendhil Mullainathan en Princeton-psycholoog Eldar Shafir wijzen er in hun boek 'Schaarste' op dat deze causale redenering net zo goed de andere kant opgaat: armoede is de oorzaak van falen (Omlo, 2014). "Adverse environments resulting from neglect, abuse, and/or violence may expose children to toxic stress, which disrupts brain architecture and impairs the development of executive function" (Harvard, z.d.). De executieve functies worden ontwikkeld in je socialisatie. Hierbij wordt dus gesteld dat ongunstige omgevingsfactoren deze ontwikkelingen kunnen belemmeren. "When children have opportunities to develop executive function and selfregulation skills, individuals and society experience lifelong benefits" (Harvard, z.d.). Als kinderen goede mogelijkheden krijgen om dit te ontwikkelen heeft iedereen er voordeel van.

Er is geen algemeen geaccepteerde definitie of indeling van executieve functies (Jungmann & Madern, 2017). Er zijn twaalf cruciale executieve functies die we nodig hebben om het leven te leven:

Aandacht richten, vasthouden, verdelen en loslaten, Emoties reguleren (inclusief omgaan met stress), Flexibel zijn als zaken veranderen, Ongewenst gedrag kunnen onderdrukken, Taken en zaken starten, Dingen organiseren, Dingen kunnen plannen, Jezelf kunnen monitoren, Je werkgeheugen gebruiken, Een reëel zelfbeeld vormen, Situaties en anderen inschatten, Prosociaal gedrag (het belang van anderen voor ogen houden) (Sitskorn, 2014).

Jungmann & Wesdorp (2017) hebben de methode Mobility Mentoring® naar Nederland toegehaald. Zij hebben hierover ook een document geschreven. Zij hebben het met name geschreven voor de aanpak van schulden. Als we dat vertalen naar ons doelgroep Statushouders dan vinden we overeenkomsten. Statushouders beginnen met een achterstand in de samenleving zoals op de arbeidsmarkt, financieel en psychisch. Daarnaast hebben ze vaak traumatische ervaringen wat hen belemmert om te participeren in onze samenleving die daar om vraagt. Wanneer ze ook nog schulden hebben waar ze aan moeten denken, vermindert de bandbreedte in hun hersenen waardoor ze nog meer belemmerd raken (Jungmann & Wesdorp, 2017). Grote schulden hebben is al problematisch. Tel daarbij op dat statushouders net 'beginnen' in Nederland en een klein netwerk hebben om op terug te vallen. Hier is te zien dat er sprake is van een fors probleem: voor de statushouders zelf maar ook voor de overheid en de samenleving. Daarom is deze inzicht in de Mobility Mentoring® en schaarste theorie van Mullainathan & Shafir ook helpend voor dit onderzoek. Hebben statushouders überhaupt executieve functies ontwikkeld omdat in hun land van herkomst alles anders geregeld is. Zij krijgen te maken met hele andere wet- en regelgeving hier in Nederland dan in hun thuisland. Zijn zij wel in staat dit te begrijpen als ze deze ontwikkeling niet meegemaakt hebben? Daarom nemen wij dit ook mee voor deze deelvraag. Naar ons idee ligt hierin ook een oorzaak van het ontstaan van schulden.

Nederlandse wet- en regelgeving:

Volgens onderzoek is voor nieuwkomers onze wet en regelgeving complex. Zoals voorgaand beschreven kan het anders ontwikkeld zijn van de executieve functies daar een bijdrage aan hebben bij nieuwkomers.

"Een gebrek aan zelfredzaamheid heeft te maken met de complexiteit van wet- en regelgeving, cognitieve capaciteiten en persoonlijkheid. Bovendien is het systeem van zorgtoeslagen,

naheffingen, eigen risico en afrekeningen dusdanig complex dat nieuwkomers, die veelal de taal nog niet goed beheersen, snel schulden maken''. (Movisie, 2018).

Deze conclusie is getrokken na onderzoek van KIS. Door de complexe wet- en regelgeving is het financiële systeem in Nederland voor veel statushouders ingewikkeld. Door verschillende uitkeringen en toeslagen die zij ontvangen is het lastig om overzicht te houden over geldzaken (Van Rooijen, Odekerken, De Vries, & Avrić, 2019).

De Belastingdienst keert toeslagen nu uit als voorschot op basis van een geschat inkomen. Achteraf kijkt men of het klopt. Als blijkt dat er een fout is gemaakt, moet er geld terugbetaald worden. Maar vaak hebben mensen het dan al uitgegeven en is er geen spaarpot achter de hand. Daarnaast zijn de regelingen ingewikkeld en lopen schulden vaak automatisch op, waardoor de problemen snel groeien (Jongejan, 2017).

Ook is het bijvoorbeeld handig om te sparen voor de gemeentelijke belasting die altijd rond februari van het jaar moet worden betaald. Maar hoe moeten deze nieuwkomers dat weten als ze dat in hun land van herkomst niet gewend zijn?

Op de website van republiekallochtonie.nl wordt het volgende daarover beschreven: Ook kunnen schulden ontstaan doordat vluchtelingen hun uitkering niet altijd direct ontvangen. Huur- en zorgtoeslag worden gemiddeld na vijf weken uitgekeerd. Bovendien worden kindgebonden toeslagen soms te laat gestort. Tot slot komt het voor dat het maximumbedrag van de huurtoeslag eigenlijk niet toereikend is. Bijvoorbeeld omdat de goedkopere sociale huurwoningen niet meer beschikbaar zijn, waardoor het verschil tussen de verkregen huurtoeslag en huurprijs relatief groot is. Het is moeilijk voor vluchtelingen om hun inkomsten en uitgaven overzichtelijk te krijgen. Het feit dat je bijvoorbeeld een zorgverzekering betaalt, maar nog wel een eigen risico voor zorgkosten moet betalen (385 euro in 2017) kan verwarrend zijn. Ook zijn vluchtelingen soms niet voorbereid op bepaalde facturen, zoals de eindnota van gas, water en licht. Mensen weten zelf vaak niet hoeveel geld ze per maand te besteden hebben en welke rekeningen er nog gaan komen. Dit heeft tot gevolg dat veel statushouders het geld dat ze van de gemeente ontvangen, direct weer uitgeven, zo gaven enkele gemeenten aan die door KIS zijn geïnterviewd (Bunt, 2018).

Interculturele verschillen:

Het is in het belang voor dit onderzoek om te kijken naar interculturele verschillen, omdat deze invloed kunnen hebben op financiële zelfredzaamheid van de statushouder.

'In zowel de netwerkbijeenkomst in Rivierenland als in Peel en Maas, werd het cultuurverschil tussen de Nederlandse samenleving en het land van herkomst van de statushouders ten aanzien van financiën aangewezen als een factor die de financiële zelfredzaamheid van statushouders belemmert. Door de aanwezigen werd aangegeven dat statushouders doorgaans andere bestedingspatronen hebben en minder toekomstgeoriënteerd met hun financiën omgaan.

Leden uit verschillende groepen statushouders zijn het niet gewend om een bankrekening te hebben,

waardoor zij in Nederland meteen geld van hun rekening af halen en zoveel mogelijk met contant geld betalingen uitvoeren. Zodra automatische afschrijvingen plaatsvinden en er te weinig geld is op de bankrekening, is het niet mogelijk dat deze worden afgeschreven. Hierdoor kunnen financiële problemen ontstaan. Daarnaast werd in de netwerkbijeenkomst in Peel en Maas gewezen op een mindere mate van vertrouwen in het Nederlandse banksysteem. Daarbij speelt wantrouwen over de overheid een rol. Ook worden veel financiële zaken digitaal geregeld in Nederland. In het land van herkomst van de groepen statushouders is dit vaak niet

het geval; het gevolg is dat betrokkenen onvoldoende in het bezit zijn van digitale vaardigheden. In beide netwerkbijeenkomsten werd benadrukt dat het gebrek aan deze vaardigheden het lastig maakt voor statushouders om zich te redden in het digitaal georiënteerde financiële systeem in Nederland' (Avric et al., 2019).

In een onderzoek naar het verloop van de inburgering en de integratie behoeften van Eritrese statushouders (18-23 jaar) op de geclusterde woonlocatie op de Griftdijk in Lent worden ook interculturele verschillen besproken. Deze gaan in dit onderzoek alleen over de verschillen tussen de Eritrese en Nederlandse cultuur. Verschillen die invloed kunnen hebben op het ontstaan van schulden bij jonge statushouders zijn:

- het verschil tussen het collectivistische karakter van de Eritrese cultuur en het individualistische karakter van de Nederlandse cultuur,
- verschil in omgang met punctualiteit bij het nakomen van afspraken, waarbij er eerder een prioriteit zou liggen bij het helpen van een buurman dan een afspraak bij een loket,
- verschil in omgaan met prijzen, criteria en regels. Regels worden in Nederland toegepast zonder aanzien des persoons, wat anders in Eritrea. *Zakendoen met Nederlandse instellingen vereist daarom vooral kennis van de regelgeving en begrip van de procedures en biedt minder ruimte om zaken geregeld te krijgen door in persoonlijke relaties te investeren. Onbegrip en miscommunicatie kunnen een soepele afhandeling van bureaucratische procedures ernstig belemmeren.*
- verschil in assertiviteit, waarbij er in de Nederlandse cultuur wordt verwacht dat men zelf overal achter komt en hulp zoekt wanneer nodig. In de Eritrese cultuur is het gebruikelijker af te wachten op hulp die wordt aangeboden.

Statushouders hebben vanwege hun culturele achtergrond ook andere prioriteiten als het gaat om hun uitgavenpatroon.

"Tot slot kwam uit de interviews dat vluchtelingen vaak andere bestedingspatronen hebben. Ze maken vaak geld over naar hun familie in het land van herkomst. Ook hebben ze soms andere prioriteiten, waardoor ze bijvoorbeeld investeren in een televisie en slapen op een matras op de grond" (Van Rooijen, et al., 2018).

Uit de interviews komt verder naar voren dat het moeilijk is voor vluchtelingen om hun inkomsten en uitgaven overzichtelijk te krijgen. Het feit dat je een zorgverzekering betaalt, maar nog wel een eigen risico voor zorgkosten moet betalen (385 euro in 2017) kan bijvoorbeeld verwarrend zijn. Mensen weten zelf vaak niet hoeveel geld ze per maand te besteden hebben (Van Rooijen, et al., 2018).

Beleid gemeenten:

De Rijksoverheid bepaalt elk half jaar het aantal vergunninghouders dat gemeenten moeten huisvesten. Dat heet de taakstelling (Rijksoverheid, z.d.). Het wordt gebaseerd op de grootte van de gemeente. Als een statushouder toegewezen is aan de gemeente is deze vanaf dan verantwoordelijk voor de statushouder. Gemeenten zijn verantwoordelijk voor de huisvesting van vergunninghouders (VNG, z.d.). Sinds oktober 2017 hebben gemeenten een wettelijke taak in het begeleiden van nieuwkomers. Dit is verankerd in de Wet Inburgering. Gemeenten ontvangen per statushouder €2370 om dit uit te voeren. Dit geld wordt achteraf in de meicirculaire uitgekeerd via een Decentralisatie Uitkering (DU). Het gaat in de eerste plaats om praktische begeleiding bij huisvesting en het aanvragen van toeslagen. Daarnaast is er een opgave om nieuwkomers te coachen en wegwijs te maken in de gemeente en in de Nederlandse gezondheidszorg. Veel gemeenten laten maatschappelijke begeleiding

uitvoeren door een welzijnsorganisatie die meestal vrijwilligers inzet, bijvoorbeeld Vluchtelingenwerk. Vast onderdeel van de maatschappelijke begeleiding is het participatieverklaringstraject. In dit traject maken nieuwkomers kennis met de Nederlandse maatschappij en kernwaarden zoals vrijheid, gelijkwaardigheid en solidariteit. Daarnaast leren ze de gemeente beter kennen, inclusief lokale voorzieningen zoals de bibliotheek, de GGD, het welzijnswerk en mogelijkheden voor vrijwilligerswerk (VNG, z.d.).

Statushouders zijn verplicht om in te burgeren. Dat doen ze door lessen te volgen en een examen af te leggen (Ministerie van Sociale Zaken en Werkgelegenheid, 2019). Zij kunnen hiervoor geld lenen bij DUO. Verder mag een gemeente ook zelf bepalen of zij de bijzondere bijstand die ze verstrekken aan een statushouder voor bijvoorbeeld woninginrichting als gift geven of als lening. Dat komt er dus op neer dat ze vaak al beginnen met een schuld bij de gemeente van 3000 euro (Graevenitz, 2018).

Daar komt bij dat ze vaak ook nog andere schulden maken doordat de uitkering, huur- en zorgtoeslag niet op tijd binnenkomt. Denk daarbij aan de huur en gas/water/licht rekening, zorgverzekering (Bunt, 2018).

Verandering statushouders zelf verantwoordelijk, na migrantencrisis

“Sinds 2013 is inburgering geen taak meer van gemeenten, maar de eigen verantwoordelijkheid van inburgeraars...In de afgelopen jaren was er sprake van een verhoogde asielinstroom. Gemeenten hebben in drie jaar tijd 80 duizend statushouders gehuisvest. In 2018 is het verwachte aantal 21 duizend. Van hen wordt verwacht dat zij in korte tijd zelfredzaam zijn en op eigen kracht kunnen participeren. Waar nodig, moet steun worden geboden, de gemeente heeft daarbij de regierol. Dit past in de taken van het sociaal domein. Het is aan de gemeente zelf om te bepalen op welke manier zij dit doet” (VNG, z.d.).

In de kamerbrief van minister Koolmees (2018) schrijft hij dat het huidige stelsel niet werkt. “In de afgelopen decennia hebben verschillende visies op inburgering en voortschrijdend inzicht over hoe nieuwkomers het best en het snelst volwaardig deel uit kunnen gaan maken van de Nederlandse samenleving, geleid tot een groot aantal wijzigingen in het beleid. Al die wijzigingen ten spijt is er nog geen stelsel gevonden waarin inburgeraars adequaat, snel en in grote aantallen het gewenste einddoel bereiken. Ook het huidige stelsel voldoet daarin niet. De problematiek blijkt ingewikkeld en de praktijk weerbarstig, zeker ook tegen de achtergrond van verschillen in aard en omvang van de instroom van nieuwkomers in Nederland door de jaren heen. Goed zicht op en inzicht in wat wel werkt ontbreekt”. Voor de wetswijziging van 2013 waren de gemeenten verantwoordelijk voor de inburgering van statushouders. Koolmees streeft naar een wijziging in de inburgeringswet. Daarvoor heeft hij hoofdlijnen beschreven hoe het nieuwe stelsel eruit zou moeten zien.

De aanpassingen van het inburgeringsstelsel moeten ervoor gaan zorgen dat gemeenten betere mogelijkheden krijgen om zoveel mogelijk nieuwkomers zo snel mogelijk aan het werk te krijgen en op het vereiste taalniveau te krijgen. Inburgeringsplichtigen zijn momenteel vaak uit beeld van gemeenten, zijn zelf verantwoordelijk voor het kiezen van een inburgeringscursus en financieren die met een lening. Dat werkt niet goed samen. De aanpassingen van het inburgeringsstelsel dragen bij aan het vergroten van de synergie door inburgering stevig te positioneren als onderdeel van het sociaal domein, in het bijzonder de Participatiewet. Daarom is het belangrijk om gemeenten meer regie over de uitvoering van inburgering te geven, met als opdracht de effectiviteit van inburgering te vergroten én waarbij zij niet vervallen in zaken die in het verleden fout zijn gelopen. Zowel door wettelijke verankering van belangrijke elementen als door de wijze van bekostiging zal gegarandeerd worden dat gemeenten deze opdracht oppakken en dat dat voor belangrijke aspecten ook op een zo uniform en effectief mogelijke wijze gebeurt. Hierbij is het van belang dat gemeenten het

handhavingsinstrumentarium waarover zij al beschikken in de Participatiewet, ten volle benutten om inburgering effectiever te maken (Koolmees, 2018).

Financiële zelfredzaamheid:

Het Nibud omschrijft het begrip 'financiële redzaamheid' als volgt (2018): 'Iemand is financieel redzaam wanneer hij/zij zijn/haar inkomsten en uitgaven in balans houdt, nu en in de toekomst.'

Nibud spreekt expliciet van financieel redzaam en niet van financieel zelfredzaam. Volgens hen is iemand financieel redzaam als hij/zij:

- zelf over de vaardigheden beschikt om de inkomsten en uitgaven in balans te houden, óf
- bewust is van het feit dat hij/zij iets niet kan en daarvoor de hulp inschakelt van anderen die dit wel weten en/of kunnen. Op die manier zorgt een persoon ook dat hij/zij de inkomsten en uitgaven in balans kan houden.

Het Nibud (2018) beschrijft ook een aantal competenties die mensen moeten bezitten om zich financieel redzaam te noemen. Mensen die zich bezighouden rondom de schuldhulpverlening, zoals schuldhulpverleners, kunnen deze competenties gebruiken om te meten hoe financieel redzaam de cliënt is. De competenties beschrijven de kennis en vaardigheden waarover een persoon zou moeten beschikken om zich financieel redzaam te kunnen noemen.

1. Voldoende inkomsten verwerven om van te leven.
2. De geldzaken organiseren: iemand is in staat om betalingen veilig en adequaat uit te voeren, de administratie op orde te brengen en te houden en inkomsten en uitgaven in kaart te brengen en te monitoren.
3. Verantwoord besteden: iemand is in staat verantwoorde keuzes te maken ten aanzien van zijn financiën, kan zich opstellen als een kritische consument en financiële tekorten signaleren en aanpakken.
4. Voorbereid zijn op (on)voorziene gebeurtenissen: iemand is in staat rekening te houden met toekomstige wensen of gebeurtenissen, te anticiperen op ongeplande omstandigheden en bewust financiële producten te kiezen.

Als men deze competenties meet bij de doelgroep statushouders van 16 tot 27 jaar, komt men er al snel op uit dat deze doelgroep de competenties niet (genoeg) bezit. De oorzaken die hier aan ten grondslag kunnen liggen, zijn het nog niet beheersen van de Nederlandse taal, stress en de complexiteit van de wet- en regelgeving in Nederland. Oorzaken die hier indirect aan ten grondslag kunnen liggen, zijn geestelijke en/of lichamelijke gezondheidsproblemen, sociaal isolement en geen aansluiting vinden bij de Nederlandse arbeidsmarkt (Movisie, 2018).

In de Kamerbrief 'veranderopgave inburgering' die minister Koolmees in juli 2018 stuurde, staat onder andere dat gemeenten de regie krijgen over de uitvoering van de inburgering, met de opdracht de effectiviteit van inburgering te vergroten. Als onderdeel hiervan krijgt de gemeente de taak om een ontzorgend stelsel op te stellen voor statushouders. Dit houdt in dat gemeenten dan de vaste lasten, zoals huur- en energiekosten en de verplichte verzekeringen, betalen uit de bijstand. De statushouder ontvangt wat resteert (inclusief toeslagen). Ook het aanbieden van budgetbeheer kan onderdeel zijn van dit ontzorgend stelsel (Van Rooijen, Odekerken, De Vries, & Avrić, 2019).

Volgens minister Koolmees zijn statushouders nu nog te lang aangewezen op een bijstandsuitkering en lopen zij risico om in de schulden te komen. Hij wil daarom dat zij vanaf het eerste moment geactiveerd en ontzorgd worden, ook met het oog op het voorkomen van schulden. Het ontzorgen moet zo lang als nodig duren en gericht zijn op zelfredzaamheid en activering (Koolmees, 2018). De visie is dat door statushouders in de eerste periode een aantal financiële zaken uit handen te nemen, zij meer tijd en ruimte hebben om actief aan hun inburgering en arbeidsinschakeling te werken (Van Rooijen et al., 2019).

Ook in andere landen doen zich problemen voor rondom de financiële zelfredzaamheid van statushouders. In het Verenigd Koninkrijk doen zich problemen voor wanneer de 'grace period' begint. Dit is een periode van 28 dagen waarin de vluchteling de overgang moet maken van financiële support van de Home Office naar financiële op een andere manier, bijvoorbeeld vanuit werk of een uitkering. De vluchteling heeft dan voor deze periode zijn status ontvangen, maar door het niet tijdig actie ondernemen van de Home Office, komt het vaak voor dat de vluchteling nog niet alle vereiste bewijzen heeft om in aanmerking te komen voor een uitkering. Om dit te verhelpen zou de 'grace period' pas moeten beginnen als het allemaal rond is met de papieren die geregeld moeten worden. De 'grace period' is namelijk een periode waar veel omstandigheden veranderen voor vluchtelingen omdat ze een National Insurance Number moeten regelen, ze moeten zich inschrijven voor uitkeringen en werk vinden in een land dat ze niet kennen en waar ze de taal niet van spreken en waar ze ook een huis moeten vinden voor henzelf en de familie (Refugeecouncil, 2015).

Samenwerking tussen betrokkenen

Wat van belang is voor de bevordering van de financiële zelfredzaamheid van de statushouders is samenwerking tussen betrokkenen. Dit is van belang omdat door de juiste schakels tussen verschillende organisaties professionals en andere betrokkenen eerder zicht kunnen hebben op signalen, waardoor zij sneller een aanpak kunnen formuleren. Daarnaast kan dit ook helpen om alle levensdomeinen van een statushouder in beeld te krijgen. Ook signalen die de financiële zelfredzaamheid kunnen belemmeren, zoals stress of trauma's, kunnen door een goede samenwerking eerder in kaart gebracht worden (Van Rooijen et al., 2019).

Om effectief over samenwerking te schrijven, is het belangrijk om samenwerken te definiëren. Samenwerken kan worden gedefinieerd als het gezamenlijk inzetten om een bepaald doel te bereiken. Samenwerking vindt plaats tussen minimaal twee personen, dus ook in een groep of tussen meerdere groepen. Het wordt gezien als een belangrijke competentie, omdat het een efficiënte manier is om doelen te bereiken. Iedere persoon of elke groep binnen een organisatie beschikt namelijk over een bepaalde expertise, waardoor onderdelen gemakkelijk uitbesteed kunnen worden (Ensie, 2015). Dit toegepast op het onderzoek betekent dit dat het gezamenlijke doel wat nagestreefd wordt het voorkomen van schulden bij jonge statushouders is. Ook zijn er meerdere partijen bij betrokken, waaronder de statushouders zelf, de directe betrokkenen en de indirecte betrokkenen. Bij samenwerking kunnen de expertises van de partijen op verschillende vlakken ingezet worden.

Belemmeringen voor betrokkenen

Één van de belemmeringen bij de financiële zelfredzaamheid van statushouders die naar voren komt uit onderzoek is het gebrek aan samenwerking en afstemming bij organisaties en instanties. Dit is niet helpend bij het signaleren en oplossen van problemen rondom de financiële zelfredzaamheid (Van Rooijen et al., 2019). Samenwerking kan moeilijk zijn omdat er bijna altijd van betrokkenen wordt gevraagd iets op te geven. De ene partij heeft andere doelen en visies dan de andere betrokkene. Doordat deze vaak niet overeenkomen moet men vaak water bij de wijn doen om het samenwerkingsverband beter vorm te geven (Wagenaar, 2012).

De volgende elementen zijn belangrijk voor een succesvolle samenwerking:

- Het doel van het samenwerkingsverband moet helder zijn.
- De communicatie moet goed zijn
- Verantwoordelijkheid: moet helder zijn (wie is waarvoor verantwoordelijk?)
- Rolverdeling moeten duidelijk zijn (wie doet wat?)
- (Onderling) Vertrouwen

Ze geven aan wat een samenwerking goed laat verlopen, maar ook waar het minder goed door kan gaan (Doorenspleet, 2017). Het is belangrijk dat samenwerken niet wordt gezien als een onvermijdelijk gevolg van iets doordat je het niet alleen kunt, maar een actieve beslissing omdat je de meerwaarde van samenwerken inziet (Prins, 1994).

Taalachterstand

Een andere factor die naar voren gebracht wordt in het onderzoek 'De financiële zelfredzaamheid van statushouders' als belemmering voor de financiële zelfredzaamheid is taalachterstand van de statushouders. Doordat statushouders de Nederlandse taal nog niet (volledig) beheersen, is het ingewikkeld om brieven met financiële informatie te lezen en te begrijpen (De financiële zelfredzaamheid van statushouders: belemmeringen en bouwstenen). Nibud heeft een aantal competenties opgesteld voor een financieel zelfredzame. Naast de competenties die het Nibud heeft opgesteld voor een financieel zelfredzame noemt deze organisatie ook nog een aantal basisvaardigheden. Deze moet een financieel zelfredzame bezitten om de rest van de competenties ook te hebben. Bij deze basisvaardigheden worden ook taal- en schrijfvaardigheden omschreven (Nibud, 2018). Als men deze vaardigheden niet bezit, zorgt dit ervoor dat het vinden van correcte en volledige informatie lastiger is. Hierdoor kan een statushouder minder verantwoorde en goed geïnformeerde financiële beslissingen maken (Avric et al., 2019).

Ook een ander onderzoek van KIS 'Financiële en sociale zelfredzaamheid van nieuwkomers; een verkenning van het landelijke en lokale beleid' bestempelt kennis van taal als een belangrijk element voor zelfredzaamheid. Daarin schrijven zij ook dat 70 procent van de mensen die starten met een taalcursus binnen zes maanden hun taalvaardigheden verbetert. Dit geeft hun een betere positie op de Nederlandse arbeidsmarkt en maakt mensen financieel zelfredzamer (Financiële en sociale zelfredzaamheid van nieuwkomers; een verkenning van het landelijke en lokale beleid).

Literatuurstudie deelvraag 2

Gemeente Amsterdam

De gemeente Amsterdam wil statushouders zo snel mogelijk een plek geven in de maatschappij en ontwikkelde daarom de Amsterdamse Aanpak Statushouders. Hier staat vooral de intensieve begeleiding naar werk of opleiding centraal, samen met inburgering. Dit begint al als de statushouders nog in het asielzoekerscentrum wonen.

De aanpak wordt persoonlijk, duurzaam en integraal aangepakt voor deze statushouders. De aanpak zelf bestaat uit ondersteuning bij onder andere werk, opleiding, ondernemerschap, participatie, inburgering en taal. Dit wordt gedaan door speciaal getrainde klantmanagers, die worden ondersteund door jobhunters (Gemeente Amsterdam, z.d.). Per vier klantmanagers is er één jobhunter aan het werk (Bosma & Gaal, 2018). Jobhunters zoeken naar werk dat past bij statushouders. Hierbij wordt gekeken naar de talenten en kwaliteiten van de statushouder. De jobhunter bepaalt wanneer de statushouder klaar is met het traject, omdat hij nog één of twee maanden contact houdt met de plaats waar de statushouder terecht is gekomen.

Deze klantmanagers en jobhunters werken samen in het team Entree. Omdat ze in hun werk gericht zijn op een speciale doelgroep, hebben ze ook een lagere caseload (Razenberg & De Gruijter, 2017). Het doel van de jobhunters is dat hij het werk van de klantmanager verlicht, omdat hij ook op zoek gaat naar het werk dat het beste past bij de statushouder. Daarnaast kijkt hij ook langer mee met de statushouder hoe zijn traject verloopt (Gaal, 2018). Deze begeleiding van de klantmanagers neemt drie tot zes maanden in beslag, waarna ze geplaatst worden in een regulier traject. Voor jongeren onder de 27 jaar is dit het Jongerenpunt (Razenberg & De Gruijter, 2017).

In de gemeente Amsterdam voert VluchtelingenWerk de maatschappelijke begeleiding van statushouders uit. Hun taak is de statushouder zelfstandig en wegwijs te maken in de (Amsterdamse) samenleving. De consultants van VluchtelingenWerk zijn aanwezig op de locaties waar de klantmanagers werken.

Over het verbeteren of aanleren van de Nederlandse taal zegt gemeente Amsterdam het volgende:

We bieden een korte intensieve taaltraining aan om statushouders sneller en beter voorbereid met een baan of opleiding te laten starten. De intensieve taaltraining houdt rekening met het huidige taalniveau en richt zich op de sector of opleiding die de statushouder zoekt. Wanneer een statushouder aan de slag gaat bij een werkgever, kan een taalboost ook in samenwerking met de werkgever worden vormgegeven (Gemeente Amsterdam, z.d.).

Voor de scholing zorgt de gemeente dat er opleidingen gecombineerd worden en gezorgd voor een financiering zonder problemen voor statushouders. Hierdoor wordt tijd gewonnen voor de statushouders (Gaal, 2018). Om statushouders beter te begeleiden naar opleidingstrajecten werken de gemeenten samen met ROC's, hogescholen en universiteiten.

De gemeente Amsterdam heeft ook als hulpmiddel de NL-app in gebruik. "Het kost begeleiders vanuit Vluchtelingenwerk en de gemeente veel tijd om de basisinformatie aan een statushouder uit te leggen," zegt Wethouder Rutger Groot Wassink in een persbericht. "De NL-app moet de statushouders ondersteunen in de informatievoorziening en helpen bij een snelle en goede integratie." Één van de thema's die centraal staan is geld. Ook is de app in verschillende talen te gebruiken. Het doel van de NL-app is dat het statushouders ondersteunt in de informatievoorziening en dat het helpt bij een snelle en goede integratie (Het Parool, 2019).

Gemeente Amsterdam werkt samen met omliggende gemeenten. Alle regiogemeenten hebben een traject vanaf huisvesting statushouders tot werk, opleiding en participatie. Ze werken samen met buurthuizen, welzijn werk en Vluchtelingenwerk. Daarnaast zijn ze bezig om te intensiveren op deze doelgroep (Gaal, 2018).

Gemeente Leeuwarden en Tytsjerksteradiel, startpakket Kredietbank Nederland

Om vluchtelingen een goede basis in Nederland te geven, biedt de Kredietbank Nederland een startpakket. Dit houdt in dat op het moment dat statushouders de overgang maken van het asielzoekerscentrum naar een permanente huisvesting, de Kredietbank een jaar lang budgetbegeleiding biedt in combinatie met inkomensbeheer. Met inkomensbeheer wordt bedoeld dat men het inkomen zo inzichtelijk maakt dat de vaste lasten op tijd betaald worden (Kredietbank Nederland, z.d.-b). De statushouders krijgen hulp bij het bijhouden van hun financiële administratie. In Tytsjerksteradiel is dit beleid sinds 2014 gangbaar. Zodra de basis voor een gezonde financiële huishouding is gelegd, draagt de Kredietbank de financiële begeleiding gefaseerd over naar de vrijwilliger van Stichting Vluchtelingenwerk of van een andere vrijwilligersorganisatie (Kredietbank Nederland, z.d.-a).

Het doel van dit startpakket is ten eerste het inzicht geven aan statushouders in hun financiële huishouding. Hierbij wordt er ook op gelet dat ze om kunnen gaan met de valkuilen van de financiële wereld, zoals inrichtingsbudgetten die niet juist worden besteed, energiecontracten die bij meerdere aanbieders worden afgesloten of toeslagen die niet goed worden aangevraagd.

Ook worden vrijwilligers van bijvoorbeeld Vluchtelingenwerk ondersteund, zodat de vrijwilliger zich geheel kan inzetten op de inrichting van de woning en alle andere regelzaken. Hierdoor wordt op verschillende manieren gewerkt aan een snelle zelfredzaamheid van de statushouder. Dit wordt ook bevorderd, doordat bij de begeleiding het minimaal Beheer vaste lasten wordt ingezet. Dit houdt in dat het inkomen van een statushouder op een speciale rekening wordt gestort, waarna Kredietbank regelt dat vaste lasten worden betaald. Wat er overblijft wordt op de rekening van de statushouder zelf gestort, waarvan hij dan bijvoorbeeld de boodschappen van kan betalen (Kredietbank Nederland, z.d.-d). Ook wordt er tijdelijk een budgetcoach ingezet. Deze zorgt dat de statushouder inzicht krijgt in geldzaken en hiermee leert omgaan (Kredietbank Nederland, z.d.-c). In Tytsjerksteradiel krijgt de statushouder door dit startpakket binnen één week een woninginrichtingskrediet zodat deze binnen de gestelde termijn van twee weken kan verhuizen. Daarnaast wordt ervoor gezorgd dat de uitkering wordt aangevraagd, dat alle statushouders over een DigiD code beschikken en dat de toeslagen juist worden aangevraagd. Vervolgens worden 'tijdelijk' de huur, gas, elektra, water en de ziektekostenverzekering betaald (Bunt, 2018). De ervaringen in Tytsjerksteradiel lijken positief. Sinds dit project is gestart zijn er in de gemeente twee statushouders in de financiële problemen gekomen, terwijl er in 2018 bijna 100 zijn gehuisvest (Bunt, 2018).

De betrokkenen bij het startpakket van de Kredietbank zijn Vluchtelingenwerk, de gemeente waar het plaatsvindt (bijvoorbeeld Tytsjerksteradiel) en andere betrokken vrijwilligersorganisaties.

Euro-Wijzer Vluchtelingenwerk

Euro-Wijzer is een project dat statushouders helpt bij het vinden van hun weg bij geldzaken. Dit houdt concreet in dat er wordt gewerkt aan doelen zoals een ordelijke thuisadministratie, het omgaan met digitaal betaalverkeer, het leren vooruit te plannen in uitgavenpatroon en informeren over en aanvragen van bestaande voorzieningen. Bij de laatstgenoemde wordt er bijvoorbeeld over de huursubsidie, zorgtoeslag, kinderbijstand en kindertoeslag geïnformeerd.

Dit project is gemaakt op basis van de cursus van Nibud 'omgaan met geld'. Deze was voor mensen die laagopgeleid en laagtaalvaardig zijn te ontoegankelijk. In samenwerking is toen een nieuw project ontwikkeld, waar gewerkt wordt aan de bovengenoemde doelen (Ferrier, Kahmann, & Massink, 2017). Hiernaast is er ook hulp van een tolk en zijn de teksten vertaald in de talen die statushouders spreken.

Vluchtelingenwerk voert in een aantal gemeenten het project Euro-Wijzer uit. Dit project helpt nieuwe statushouders die dat nodig hebben bij met het vinden van hun weg in het doolhof van geldzaken. Landelijk zijn 400 vrijwilligers getraind om vluchtelingen te ondersteunen bij het ontwikkelen van hun financiële vaardigheden via trainingen en persoonlijke coaching. De bestaande Nibud training was te talig en ontoegankelijk voor laagopgeleide en laagtaalvaardige doelgroepen. Daarom is speciaal voor dit project samen met het Nibud nieuw materiaal ontwikkeld om te werken aan concrete doelen zoals een ordelijke thuisadministratie, omgaan met digitaal betaalverkeer, leren vooruit te plannen in uitgavepatroon en informeren over en aanvragen van bestaande voorzieningen (bijv. huursubsidie, zorgtoeslag, kinderbijstand, kindertoeslag).

Met het project Euro-Wijzer 3 ondersteunt Vluchtelingenwerk Nederland vluchtelingen om zo snel mogelijk financieel zelfredzaam te worden ter preventie van (verdere) schulden (Vluchtelingenwerk, z.d.-c).

Om de financiële zelfredzaamheid van vluchtelingen te vergroten, is de bestaande Nibud cursus 'Omgaan met Geld' toepasbaar gemaakt voor vluchtelingen met een verblijfsvergunning. De cursus is zo aangepast dat deze gegeven kan worden aan groepen vluchtelingen of als methode ingezet in de één-op-één begeleiding door vrijwillige budgetcoaches. De methode houdt rekening met vluchtelingen die nog niet zo goed de Nederlandse taal beheersen door speciale oefeningen, de inzet van een tolk en vertalingen van teksten (Vluchtelingenwerk, z.d.-a).

De methode Euro-Wijzer is gericht op schuldpreventie en niet op schuldhulpverlening. Zodra schulden dermate toenemen dat dit buiten het doel en begeleidingsgebied van de budgetcoaching valt, wordt er doorverwezen naar samenwerkende instanties die gespecialiseerd zijn in schuldhulpverlening (Vluchtelingenwerk, z.d.-c).

De werkvormen die gebruikt worden zijn: educatie, werkopdrachten, dialoog en coaching.

De methode Euro-Wijzer kan zowel individueel als groepsgewijs aangereikt worden door onze getrainde Budget Coaches en Maatschappelijk Begeleiders (Vluchtelingenwerk, z.d.-c).

Doelstelling van het project is dat Euro-Wijzer structureel onderdeel wordt van de maatschappelijke begeleiding van Vluchtelingenwerk. Ook wil Euro-Wijzer minimaal 75% van de Nederlandse gemeenten laten zien dat het noodzakelijk is om deze groep anders te benaderen als het gaat om financiële zelfredzaamheid. Door de inzet van minimaal 500 getrainde vrijwillige medewerkers als budgetcoaches wil Euro-Wijzer minimaal 5.000 vluchtelingen begeleiden bij het verbeteren van hun financiële zelfredzaamheid en daarmee bij hun integratie in de Nederlandse samenleving (Vluchtelingenwerk, z.d.-a). Maatwerk staat hierbij voorop: er wordt altijd gekeken naar de behoefte van de individuele vluchteling (Vluchtelingenwerk, z.d.-a).

Deelnemers van het project worden gekoppeld aan een van onze speciaal daarvoor getrainde vrijwilligers: de budgetcoaches. Samen bespreken ze wat de deelnemer graag zou willen leren. Hieronder vallen activiteiten als het opzetten van een ordelijke thuisadministratie, omgaan met

digitaal betalingsverkeer, leren vooruitdenken/plannen in het uitgavepatroon, het ontwikkelen van financiële vaardigheden en het informeren over bestaande voorzieningen om escalatie van financiële problemen te voorkomen. Naast deze één-op-één-begeleiding, wordt er ook een groeps cursus 'Omgaan met Geld' gegeven. Tijdens deze cursus worden vluchtelingen binnen zes bijeenkomsten wegwijs gemaakt binnen de (huishoud)financiën in Nederland (Vluchtelingenwerk, z.d.-b).

Bij het project Euro-Wijzer wordt samengewerkt met andere instanties die zich eveneens bezighouden met schuldpreventie, zoals gemeenten, nutsbedrijven en sociale partners als Schuldhulpmaatje, lokale formulierenbrigades, Humanitas en het Nibud (Vluchtelingenwerk, z.d.-d).

Euro-Wijzer is tot december 2020 bezig met het derde project. Na afloop van deze drie jaar wil Euro-Wijzer het volgende bereiken hebben:

- Op iedere locatie van Vluchtelingenwerk zijn voldoende specifiek getrainde vrijwilligers, minimaal 500, waardoor minstens 5.000 vluchtelingen begeleid kunnen worden op financieel gebied.
- 80-100% van de maatschappelijk begeleiders hebben kennis van methode Euro-Wijzer.
- De trainingen van Euro-Wijzer zijn dan opgenomen in het landelijke en regionale trainings- en opleidingsaanbod van Vluchtelingenwerk.
- Bij iedere regionale stichting is een aandachtsfunctionaris aanwezig die zich richt op de financiële zelfredzaamheid.
- De aanpak van Euro-Wijzer en de resultaten van een effectmeting zijn dan gedeeld met externe partners.
- Er wordt samengewerkt met externe partners, waardoor een regionaal netwerk 'schuldpreventie' ontstaat.
- De aanpak van Euro-Wijzer wordt dan door 75% van de gemeenten omarmd en bekostigd (Vluchtelingenwerk, z.d.-a).

Cijfers laten zien dat het project tot nu toe ook zijn vruchten heeft afgeworpen. Door intensieve begeleiding en coaching van vluchtelingen op financieel gebied heeft Vluchtelingenwerk Zoetermeer namelijk vorig jaar hooguit vijf nieuwkomers bij de gemeente hoeven aanmelden voor budgetbeheer. Dit op een totaal van 314 vluchtelingen die de gemeente in 2016 huisvestte. De meesten komen uit Syrië (224) en Eritrea (84) (Speijer, 2017).

Gemeente Utrecht

De gemeente Utrecht heeft met het COA afspraken gemaakt over het plaatsen van statushouders. Vluchtelingen die worden opgevangen in de gemeente Utrecht worden ook zoveel mogelijk in de gemeente zelf geplaatst. In de Utrechtse aanpak heeft dit 'een doorgaande lijn'. Daarbij zien ze dat ook graag in zorg, opleiding, sociale inbedding en activering zonder onnodig wachten of onderbrekingen (Gemeente Utrecht, z.d.). Verder hebben ze 'actief vanaf dag 1' in hun aanpak beschreven staan. Dat houdt in dat asielzoekers meteen aan de slag gaan, ook al hebben ze geen verblijfsstatus (Gemeente Utrecht, z.d.). Gemeente Utrecht heeft hiervoor bijvoorbeeld 'Plan Einstein' ontwikkeld. Mensen kunnen activiteiten doen die zinvol zijn voor hun toekomst. Denk daarbij aan taallessen Nederlands en Engels, trainingen ondernemerschap en hulp bij het zoeken naar stage, opleiding of dagbesteding. De gemeente Utrecht koppelt hiervoor Utrechtse ondernemers en vluchtelingen aan elkaar door middel van coaching en meeloopstages (Dagevos & Odé, 2016). Andere activiteiten die georganiseerd worden door vrijwilligers behoren ook tot de mogelijkheden voor vluchtelingen. Als vluchtelingen toch niet een verblijfsstatus krijgen maar weer terug moeten naar het land van herkomst dan helpen deze activiteiten en cursussen hen bij het opbouwen van een toekomst (Gemeente Utrecht, z.d.).

Een derde punt in de Utrechtse aanpak is 'een inclusieve stad'. Daar bedoelt de gemeente mee dat alle activiteiten en cursussen die voor de vluchtelingen aangeboden worden ook toegankelijk zijn voor Utrechters zelf (Gemeente Utrecht, z.d.). Met deze vroegtijdige aanpak hoopt de gemeente dat de integratie van statushouders beter tot zijn recht komt (Dagevos & Odé, 2016). De gemeente heeft deze aanpak opgezet met verschillende partijen in de stad, waaronder het Utrecht Center for Entrepreneurship, de organisatie voor jongerenhuisvesting SOCIUS, de Social Impact Factory, de Volksuniversiteit en Vluchtelingenwerk (Dagevos & Odé, 2016).

De ervaring leert dat parallelle trajecten van taal en werk de beste mogelijkheden bieden om de integratie te bevorderen. Het nieuwe kabinet wil de regie op inburgering bij de gemeenten neerleggen, waardoor gemeenten juist deze geïntegreerde trajecten van taal en werk goed kunnen organiseren en inzetten. (Gemeente Utrecht, 2018).

De Utrechtse aanpak is vergelijkbaar met de Amsterdamse aanpak. Utrecht werkt met een regionale aanpak samen met zestien omliggende gemeenten. De gemeente wil samen met deze andere gemeenten de komende jaren de regie op inburgering en het realiseren van betaald werk voor statushouders oppakken als belangrijkste prioriteit (Gemeente Utrecht, 2018).

Gemeente Rotterdam

Rotterdam heeft in hun aanpak van statushouders beschreven dat ze het belangrijk vinden dat statushouders snel integreren in de stad (Gemeente Rotterdam, z.d.). Via het COA krijgt de gemeente per halfjaar statushouders toegewezen die ze een plek in de stad moeten geven. Zodra deze mensen in Rotterdam komen wonen, starten zij met een 10 weken durend intensief taaltraject (Gemeente Rotterdam, z.d.). Tijdens deze periode wordt er een op maat gemaakt plan opgesteld voor iedere statushouder over hoe zijn integratie er het beste uit kan zien (Gemeente Rotterdam, z.d.). De statushouders zijn vier dagen in de week met dit traject bezig (Gemeente Rotterdam, z.d.). Rotterdam heeft hier als doel mee om de statushouders snel Nederlands te leren, zelfstandig in Rotterdam te laten wonen en aan het werk te laten gaan (Gemeente Rotterdam, z.d.). In Rotterdam is stichting Timon en Enver actief om alleenstaande minderjarige vreemdelingen op te vangen. Zodra ze achttien zijn, worden ze door de gemeente via Woning Delen elders geplaatst. Daar kunnen ze tot hun 23e blijven. Zij betalen wel gewoon huur en krijgen in een Woning Delenwoning geen intramurale zorg meer (Gemeente Rotterdam, 2018).

Verder biedt de gemeente Rotterdam via intakekloket ondersteuning statushouders een soort budgetbeheer aan. Zij beheren het eerste jaar de bijstandsuitkering van de statushouder (Gemeente Rotterdam, 2018). Als het nodig is, doen ze dat ook langer om een stabiele financiële situatie te creëren. Dit doen ze zodat ze langer zicht hebben op de statushouder om eventueel op tijd een vorm van budgetbeheer of schuldhulpverlening in te kunnen schakelen en financiële problemen te voorkomen of te beperken (Gemeente Rotterdam, 2018).

Statushouders kunnen namelijk in financiële problemen komen, als zij de spelregels van onze ingewikkelde samenleving nog niet begrijpen. Uitleg over de regels in Nederland en hulp bij het goed omgaan met financiën blijkt noodzakelijk, individueel en/of in groepsbijeenkomsten. Als de statushouder voldoende weet en kan, wordt het betalen van de vaste lasten gestopt en neemt de statushouder dit in overleg zelf over. Bij onvoldoende zelfredzaamheid kan ook een vorm van budgetbeheer worden ingezet. Afspraken over ontzorgen en over de duur ervan leggen we vast in een plan van aanpak. (Gemeente Rotterdam, 2018).

De gemeente Rotterdam wil niet dat vluchtelingen aan hun lot worden overgelaten in de stad, maar dat ze op verschillende terreinen actief ondersteund worden (Gemeente Rotterdam, 2018). De gemeente kiest daarom voor een integrale en parallelle aanpak voor statushouders. Daarom richt de aanpak zich op huisvesting, maatschappelijke begeleiding, taal en integratie (Gemeente Rotterdam, 2018).

Daarnaast zet de gemeente in op het leren van de Nederlandse taal en het kennisnemen van de essentiële Nederlandse normen vanaf de eerste dag na vestiging in Rotterdam. Het streven is erop gericht dat vluchtelingen de inburgering één jaar eerder behalen dan de wettelijke termijn toestaat en minimaal vier dagen per week actief zijn in de samenleving met opleiding of (vrijwilligers)werk. Ook wordt geïnvesteerd in de gezondheid en het welzijn van de vluchteling, evenals in het vergroten van de binding met de wijk. Voor deze opgaven werkt de gemeente samen met Vluchtelingenwerk, maatschappelijke en private organisaties. (Gemeente Rotterdam, 2018).

Wat wel opvallend is, is dat in de aanpak ook beschreven staat dat de statushouder er zelf alles aan moet doen om zijn integratie tot een succes te maken. Een statushouder wordt geacht integratieactiviteiten in zijn vrije tijd uit te voeren als er werk beschikbaar is (Gemeente Rotterdam, 2018). “Statushouders die niet op eigen kracht de stap naar de arbeidsmarkt kunnen maken, krijgen hulp van professionele trajectbegeleiders. Hierbij maakt de gemeente gebruik van het reguliere instrumentarium in het kader van arbeidsontwikkeling en re-integratie” (Gemeente Rotterdam, 2018). Daarbij als aanvulling wordt er gezegd: “Met de intensieve aanpak helpen we statushouders even kansrijk te worden als andere Rotterdammers” (Gemeente Rotterdam, 2018).

K!X Works

K!X Works is een project van Movisie. Het project richt zich op statushouders in de leeftijd van 18 t/m 35 jaar (K!X Works, z.d.). Doordat nieuwkomers het Nederlandse onderwijssysteem nog niet kennen hebben ze vaak moeite met het vinden van een opleiding en/of werk. Het project geeft jonge nieuwkomers meer kennis over opleidingen en de arbeidsmarkt in Nederland (K!X Works, z.d.). De deelnemers worden getraind in vaardigheden en competenties die aansluiten bij een baan op mbo-niveau. Daarnaast worden ze gestimuleerd om zelf te werken aan hun eigen toekomst en via gastlessen en bedrijfsbezoeken komen ze in contact met de arbeidsmarkt, bouwen ze een netwerk op die zij kunnen benutten voor het vinden van een baan en hen versterkt bij de beroepsoriëntatie en opleidingskeuze (K!X Works, z.d.). Het project is een goede aanvulling op de behoefte van de samenleving om statushouders snel te laten integreren. “Met elkaar bedenken en ondernemen ze allerlei kleine en grotere activiteiten op het ROC, in de Internationale Schakelklas of in het asielzoekerscentrum” (K!X Works, z.d.).

Door deze activiteiten, bezoek aan bedrijven en scholen kan het doel om de statushouders snel te laten integreren bereikt worden. Vanuit Movisie en door vrijwilligers worden de deelnemers intensief begeleid en getraind gedurende een jaar (K!X Works, z.d.).

“Een coach uit het bedrijfsleven helpt de jonge nieuwkomers bij het vergroten van hun netwerk. Aan het einde van het traject ontvangen de jongeren een certificaat” (K!X Works, z.d.).

Fix up your life (FUYL)

FUYL is een project van de organisatie R-Newt Jongeren voor jongeren die hebben te kampen met schulden. Het richt zich op studerenden, werkenden en jongeren met een uitkering in de leeftijd van 18 tot 27 jaar en woonzaam zijn in Tilburg (R-Newt Jongeren, z.d.). De deelnemers werken aan hun eigen toekomst in de trainingen. Tijdens vier bijeenkomsten leren de jongeren hoe je je administratie op orde krijgt en te budgetteren. Verder werken ze in de training aan het vinden van een passende opleiding of werk, de inkomsten rond te krijgen en evenwicht terug te vinden (R-Newt Jongeren, z.d.). Wij denken dat de kracht van dit project hem zit de laagdrempelige aanmelding. Een jongere kan zich namelijk al aanmelden door een appje te sturen naar een jongerenwerker. Hij/zij nodigt de jongere dan uit voor een kennismakingsgesprek (R-Newt Jongeren, z.d.).

Het Jongeren Perspectief Fonds (JPF)

De aanpak van JPF is een innovatieve aanpak voor jongeren van 18 t/m 27 jaar die door schulden belemmerd worden in hun maatschappelijke ontwikkeling (Schuldenlab070, 2019).

De aanpak richt zich op de leef- en woonsituatie van de jongere. Niet de schuld maar het toekomstperspectief van de jongeren staat centraal (Schuldenlab070, 2019). Er wordt een op maat perspectiefplan gemaakt waar doelen in staan waar de jongere aan gaat werken (Schuldenlab070, 2019). Ze worden begeleid naar werk of school of ondersteund in het continueren ervan. De schuld wordt overgenomen door Het Jongeren Perspectief Fonds. Afhankelijk van de financiële daadkracht van de jongeren wordt er een saneringsbedrag aangeboden aan de schuldeisers. “Alle jongeren lopen een maatschappelijke stage om sociaal bewustzijn te creëren. Afhankelijk van de inkomenssituatie betalen de jongeren de restschuld terug in natura (bijv. stage) of in geld” (Schuldenlab070, 2019).

MoneyFit

MoneyFit is een project voor jongeren door jongeren van SchuldHulpMaatje Nederland (MoneyFit, z.d.). Het doel van hen is om je te helpen om financieel gezond te zijn, te worden en te blijven (MoneyFit, z.d.). Het richt zich op jongeren in de leeftijd van 16-26 jaar. Via hun website is er een hoop informatie te vinden over waar je op moet letten als je bijvoorbeeld bijna klaar bent met studeren, op kamers gaat of juist thuis woont bij je ouders en je 18 jaar wordt. Ze verlenen dus digitaal hulp maar dat kan ook persoonlijk. Door contact op te nemen met een jongerenmaatje in de buurt. MoneyFit werkt met jongerenmaatjes, zij weten als geen ander waar je tegenaan kunt lopen. “Geld tekort, groepsdruk, je eerste baan, huis of studie” (MoneyFit, z.d.). Samen kun je op zoek gaan naar mogelijkheden en oplossingen. Het project richt zich niet alleen op statushouders maar op elke jongeren in de doelgroep van 16 tot 26 jaar.

Schouders eronder

Schouders Eronder is een samenwerkingsverband tussen; Divosa, Landelijke Cliëntenraad, NVVK, Sociaal Werk Nederland en VNG (Schouderseronder, z.d.-a). Ze richten zich op het verbeteren van de schuldhulpverlening in Nederland. Ze richten zich hierbij niet specifiek op statushouders maar op de doelgroep mensen in schulden algemeen. Wij kunnen ons echter wel voorstellen dat dit een rol speelt in de organisatie omdat de laatste jaren de hoeveelheid statushouders met schulden flink is toegenomen. De pilot is gestart in 2017 en heeft in april 2019 de tweede fase bereikt (Schouderseronder, z.d.-a). Wat zij willen is onderzoeken wat effectieve werkwijzen zijn in schuldhulpverlening, wetenschappelijke kennis wordt vertaald naar de praktijk en andersom. “Het programma legt de focus op kennis over gedrag en gedragsbeïnvloeding” (Schouderseronder, z.d.-b). Om dat te kunnen doen hebben ze organisaties nodig die bereid zijn hun dienstverlening aan te passen aan de veranderende omgeving. Bij de start waren 15 gemeenten betrokken en hun doel was om in 2018 100 gemeenten aangesloten te hebben. “Binnen enkele jaren moet iedereen binnen de

schuldhulpverlening kunnen werken met de beste methoden. Zodat er zoveel mogelijk mensen met schulden zo goed mogelijk geholpen kunnen worden” (Schouderseerder, z.d.-b). Dit houdt in dat voor iedereen die werkt in de hulpverlening en een rol heeft in het signaleren, voorkomen en oplossen van schulden Schouderseerder de kennis en vakmanschap wil verbeteren (Schouderseerder, z.d.-a).

ONSbank

ONSbank heeft een leertraject ontwikkeld speciaal voor jongeren. Het kenmerkt zich door de schuldrust die de jongeren ontvangen. Voor een periode van zes maanden worden hun schulden ‘bevroren’. De jongeren doen tijdens deze periode mee aan een culturele workshopprogramma. Daarbij worden ze zich bewuster van hun identiteit, vinden ze hun passie en na een tijdje een daarbij passende baan. Het is een persoonlijke ontdekkingstocht dat hen laat zien dat verandering in hun leven mogelijk is (ONSbank, z.d.). ONSbank geeft hierbij aan dat de jongeren “ineens geen slachtoffer meer zijn van het systeem maar dat ze perspectief hebben om een toekomst op te bouwen” (z.d.). De aanpak van ONSbank is gebaseerd op de schaarstetheorie van Harvard-econoom Sendhil Mullainathan en Princeton-psycholoog Eldar Shafir (Mullainathan & Shafir, 2013).

Schuldproblemen en bijkomende stress zorgen ervoor dat de capaciteit van mensen in logisch denken, plannen en het stellen van lange termijn doelen wordt verkleind. Er ontstaat een tunnelvisie die slechts gericht is op het wegduiken voor het probleem en leven van dag tot dag. Deze tunnelvisie staat het oplossen van problemen op de lange termijn in de weg. De eerste stap in het ONSbank traject is daarom het creëren van Schuldrust. (ONSbank, z.d.).

Daarnaast lezen wij dat ze zich veel meer richten op gedragsverandering en zelfbewustzijn in plaats van alleen maar trainingen geven over het op orde krijgen van je administratie (ONSbank, z.d.). “Als de deelnemers weer overzicht hebben en beter weten waar hun toekomst ligt dan ontstaat vanzelf de behoefte om dat leven praktisch in orde te krijgen” (ONSbank, z.d.).

Voor dit leertraject hebben ze verschillende coaches. Deze coaches zijn allemaal kunstenaars, theatermakers of muzikanten. Ze geven hun passie door aan de jongeren. Hierdoor heeft deze aanpak twee parallelle lijnen: een culturele en een sociaal-maatschappelijke (ONSbank, z.d.). Deze laatste lijn wordt ingevuld door de schuldhulpverleningsorganisaties vanuit hun reguliere werkzaamheden.

De persoonlijke aandacht voor de individuele situatie is volgens ONSbank de sleutel tot succes (z.d.). Dat wordt versterkt door de schuldeisers die inzien dat schulden de uitingsvorm van een menselijk probleem zijn (ONSbank, z.d.). ONSbank werkt in groepen van maximaal 15 jongeren. Dat doen ze om persoonlijke aandacht mogelijk te maken. Per locatie en samenstelling van de groep wordt er gekeken met welke coaches en organisaties ONSbank wil samenwerken. Op die manier kan de ONSbank het leertraject heel precies afstellen op de culturele achtergronden van de jongeren (ONSbank, z.d.).

Bijlage 2: Literatuurlijst van literatuurstudie

In deze bijlage zijn alle bronnen te vinden welke gebruikt zijn bij de literatuurstudie van bijlage 1.

- Avric, B., Odekerken, M., De Vries, S., & Van Rooijen, M. (2019 februari). De financiële zelfredzaamheid van statushouders: belemmeringen en bouwstenen. Geraadpleegd van <https://www.kis.nl/sites/default/files/financiele-zelfredzaamheid-statushouders.pdf>
- Bosma, D., & Gaal, E. (2018). Evaluatie regioplan 2017 en aanvulling 2018. Geraadpleegd op 3 maart 2019, van https://www.divosa.nl/sites/default/files/onderwerp_bestanden/screening-matching-regioplan-2018-amsterdam.pdf
- Bunt, S. (2018, 22 april). Risico op financiële problemen bij vluchtelingen te groot. Geraadpleegd op 5 april 2019, van <http://slimbeleid.nl/slimbeleid.nl/?p=355>
- Dagevos, J., & Odé, A. (2016 augustus). Gemeenten volop aan de slag met integratie statushouders. S&D Jaargang 73 Nummer 4. Geraadpleegd op 14 maart 2019, van https://www.wbs.nl/sites/default/files/2017-08/S&D%202016-4%20Jaco%20Dagevos%20en%20Arend%20Ode_gemeenten%20volop%20aan%20de%20slag%20met%20integratie%20statushouders.pdf
- Doorenspleet, H. (2017, 10 oktober). Samenwerken; waarom is dat zo moeilijk? Geraadpleegd op 8 maart 2019, van <https://www.multiraedt.nl/2017/10/10/samenwerken-waarom-is-zo-moeilijk/>
- Ensie. (2015, 8 april). Samenwerken: BETEKENIS & DEFINITIE. Geraadpleegd op 2 maart 2019, van <https://www.ensie.nl/redactie-ensie/samenwerken>
- Ferrier, J., Kahmann, M., & Massink, L. (2017). Handreiking ondersteuning Eritrese nieuwkomers bij hun integratie (Jullie Nederlanders hebben voor alles een systeem). Geraadpleegd van <https://www.kis.nl/sites/default/files/bestanden/Publicaties/handreiking-ondersteuning-eritrese-nieuwkomers-bij-integratie.pdf>
- Gemeente Amsterdam. (z.d.). Amsterdamse Aanpak Statushouders. Geraadpleegd 24 april 2019, van <https://www.amsterdam.nl/zorg-ondersteuning/ondersteuning/vluchtelingen/amsterdamse-aanpak/>
- Gemeente Rotterdam. (z.d.). Wonen statushouders. Geraadpleegd 12 april 2019, van <https://www.rotterdam.nl/wonen-leven/wonen-statushouders/>
- Gemeente Rotterdam. (2018). Rotterdamse Aanpak Statushouders 2019—2022 (Wonen, zorgen, leren én werken). Geraadpleegd van <https://www.sociaalweb.nl/cms/files/2018-10/rotterdamse-aanpak-statushouders.pdf>
- Gemeente Utrecht. (z.d.). Integratie vluchtelingen. Geraadpleegd 11 april 2019, van <https://www.utrecht.nl/zorg-en-onderwijs/samenleven-welzijn/utrecht-voor-iedereen/opvang-asielzoekers/integratie-vluchtelingen/>
- Gemeente Utrecht. (2018, 1 maart). Film over samenwerking 16 Utrechtse gemeenten bij integratie vluchtelingen. Geraadpleegd 11 april 2019, van <https://www.utrecht.nl/nieuws/artikel/film-over-samenwerking-16-utrechtse-gemeenten-bij-integratie-vluchtelingen/>
- Graevenitz, van, J. (2018). Een vreemde Wereld (documentaire). Nederland: Bosch Film.
- Harvard. (z.d.). Executive Function & Self-Regulation. Geraadpleegd van <https://developingchild.harvard.edu/science/key-concepts/executive-function/>
- Het Parool. (2019, 31 januari). Nieuwe app moet statushouders sneller laten integreren. Geraadpleegd 11 april 2019, van <https://www.parool.nl/amsterdam/nieuwe-app-moet-statushouders-sneller-laten-integreren%7Ea4622468/>
- Jongejan, D. (2017, 26 juni). Hou burgers uit de schulden door afschaffen toeslagen. Geraadpleegd op 22 maart 2019, van <https://www.ad.nl/politiek/hou-burgers-uit-de-schulden-door-afschaffen-toeslagen~a8741683/>
- Jungmann, N., & Madern, T. (2017). Basisboek aanpak schulden. Groningen/Houten: Noordhoff.

- Jungmann, N., & Wesdorp, P. (2017). Mobility Mentoring: Hoe inzichten uit de hersenwetenschap leiden tot een betere aanpak van armoede en schulden. Geraadpleegd van <https://www.platform31.nl/publicaties/mobility-mentoring>
- Koolmees, W. (2018, 2 juli). Kamerbrief hoofdlijnen veranderopgave inburgering [Kamerbrief]. Geraadpleegd van <https://www.rijksoverheid.nl/documenten/kamerstukken/2018/07/02/kamerbrief-hoofdlijnen-veranderopgave-inburgering>
- Kredietbank Nederland. (z.d.-a). Beheer Vaste Lasten. Geraadpleegd 25 april 2019, van <https://www.kredietbanknederland.nl/beheer-vaste-lasten>
- Kredietbank Nederland. (z.d.-b). Budgetcoaching | Kredietbank Nederland. Geraadpleegd 25 april 2019, van <https://www.kredietbanknederland.nl/budgetcoaching>
- Kredietbank Nederland. (z.d.-c). Inkomensbeheer. Geraadpleegd 12 april 2019, van <https://www.kredietbanknederland.nl/inkomensbeheer>
- Kredietbank Nederland. (z.d.-d). Vangnet vluchtelingen. Geraadpleegd 5 april 2019, van <https://www.kredietbanknederland.nl/vangnet-vluchtelingen>
- K!X Works. (z.d.). Wat is K!X Works? Geraadpleegd van <https://www.kixworks.nl/wat-is-kix-works>
- Ministerie van Sociale Zaken en Werkgelegenheid. (2019, 30 januari). Inburgering en integratie van nieuwkomers. Geraadpleegd van <https://www.rijksoverheid.nl/onderwerpen/nieuw-in-nederland/inburgering-en-integratie-van-nieuwkomers>
- MoneyFit. (z.d.). Over ons - MoneyFit. Geraadpleegd 15 april 2019, van <https://MoneyFit.nl/over-ons/>
- Movisie. (2018, 7 december). Nieuwkomers, armoede en financiële zelfredzaamheid. Geraadpleegd van <https://www.movisie.nl/artikel/nieuwkomers-armoede-financiele-zelfredzaamheid+>
- Mullainathan, S., & Shafir, E. (2013). Schaarste. Maven Publishing.
- Nibud. (2018). Competenties voor financiële redzaamheid. Geraadpleegd van <https://www.nibud.nl/wp-content/uploads/Nibud-competenties-voor-omgaan-met-geld.pdf>
- Omlo, J. (2014, 27 maart). Schaarste: hoe gebrek aan tijd en geld ons gedrag bepalen. Geraadpleegd op 13 maart 2019, van <https://www.socialevraagstukken.nl/recensie/schaarste-hoe-gebrek-aan-tijd-en-geld-ons-gedrag-bepalen/>
- ONSbank. (z.d.). Het leertraject: Een uniek cultureel workshopprogramma. Geraadpleegd 15 april 2019, van <https://www.onsbank.nl/onsbank-regulier>
- Prins, B. (1994). Professionele gesprekstechnieken. Assen, Nederland: Van Gorcum.
- Razenberg, I., & de Gruijter, M. (2017). FACTSHEET Amsterdam: versterken van talent. Geraadpleegd van <https://www.kis.nl/sites/default/files/bestanden/Publicaties/factsheet-amsterdam-aanpak-statushouders.pdf>
- RefugeeCouncil. (2015). Refugee Council briefing on the Second Reading of the Immigration Bill in the House of Commons. Geraadpleegd van https://www.refugeecouncil.org.uk/assets/0003/1769/28_days_later.pdf
- Rijksoverheid. (z.d.). Inburgering en integratie van nieuwkomers. Geraadpleegd van <https://www.rijksoverheid.nl/onderwerpen/asielbeleid/huisvesting-asielzoekers-met-verblijfsvergunning>
- R-Newt Jongeren. (z.d.). Fix up your life - R-Newt. Geraadpleegd 15 april 2019, van <https://r-newt.nl/activiteit/fix-up-your-life-3/>
- Schouderseronder. (z.d.-a). Lerende organisatie. Geraadpleegd 25 april 2019, van <https://www.schouderseronder.nl/themas/lerende-organisatie>
- Schouderseronder. (z.d.-b). Over Schouders eronder. Geraadpleegd 15 april 2019, van <https://www.schouderseronder.nl/over-schouders-eronder>

- Schuldenlab070. (2019, 16 januari). Jongeren Perspectief Fonds (JPF). Geraadpleegd 15 april 2019, van <https://schuldenlab070.nl/project/jongeren-perspectief-fonds-jpf/>
- Sitskorn, M. (2014). IK2 de beste versie van jezelf: ontwikkel je hersenen en bereik je doelen met het EFFECT-programma. Deventer: Vakmedianet.
- Speijer, P. (2017, 15 mei). Vluchteling heeft baat bij les “omgaan met geld”. Algemeen Dagblad. Geraadpleegd van <https://www.ad.nl/zoetermeer/vluchteling-heeft-baat-bij-les-omgaan-met-geld~a6c24fb7/>
- Vluchtelingenwerk. (z.d.-a). Euro-Wijzer: begeleiding bij administratie. Geraadpleegd 4 april 2019, van <https://www.vluchtelingenwerk.nl/westenmiddennederland/project-euro-wijzer-begeleiding-bij-administratie>
- Vluchtelingenwerk. (z.d.-b). Project Euro-Wijzer 3. Geraadpleegd 4 april 2019, van <https://www.vluchtelingenwerk.nl/wat-wij-doen/onze-projecten/Euro-wijzer>
- Vluchtelingenwerk. (z.d.-c). Project Euro-Wijzer 3. Geraadpleegd 12 april 2019, van <https://www.vluchtelingenwerk.nl/noordnederland/test-euro-wijzer-1>
- Vluchtelingenwerk. (z.d.-d). Project Euro-Wijzer 3. Geraadpleegd 25 april 2019, van <https://www.vluchtelingenwerk.nl/wat-wij-doen/onze-projecten/Euro-wijzer>
- VNG. (z.d.). Raadgever Asiel en integratie. Geraadpleegd op 3 maart 2019, van <https://vng.nl/raadgevers/inclusieve-samenleving/asiel-en-integratie>
- Wagenaar, R. (2012, 16 februari). Waarom is samenwerken zo moeilijk? Nu.nl. Geraadpleegd op 16 maart 2019, van <https://www.nu.nl/zakelijk-opinie/2742331/waarom-samenwerken-zo-moeilijk.html>

Bijlage 3: Overzicht interviews en kernlabelschema's per deelvraag

In deze bijlage vindt u het overzicht van de personen en organisaties waar we een interview mee gedaan hebben en de bijbehorende interview code. Daarnaast zijn de kernlabelschema's geordend per deelvraag. Zo horen de kernlabels financiële zelfredzaamheid en oorzaak schulden bij de eerste deelvraag. De kernlabels leeftijdskeuze, methodiek, organisatie, samenwerking en werkzame elementen bij de tweede deelvraag. Als laatste horen de kernlabels benodigde kennis, bevorderen financiële zelfredzaamheid en nieuwe inburgeringswet bij de derde deelvraag. Voor een verantwoording van de kernlabelschema's verwijzen wij u naar hoofdstuk 3.

Overzicht interviews

Code:	Organisatie:	Datum interview:
P1	Movisie Utrecht / K!X Works	30 april 2019
P2	Kredietbank Nederland Leeuwarden	3 mei 2019
P3	ONSbank Amsterdam	7 mei 2019
P4	Movisie Utrecht	9 mei 2019
P5	ParticipatieMaatje Zwolle	10 mei 2019
P6	Fix Up Your Life Tilburg	14 mei 2019
P7	Gemeente Amsterdam	16 mei 2019
P8	Stimulansz Utrecht	17 mei 2019

Deelvraag 1

Kernlabel: Financiële zelfredzaamheid	
<i>Belemmering</i>	
P1.63	
	Weten niet hoe dat hier werkt, het systeem
P1.63a	
	Alles in het Nederlands
P2.26	
	Taalbarrière bij lezen post
P2.29	
	Taal
P2.30	
	Inkomen aanpassen bij vinden van werk
P2.32	
	Vanuit studiefinanciering naar uitkering, niet weten waar de uitkering moet worden aangevraagd
P2.39	
	Voorbeeld 100% maatregel bij analfabeet
P2.43	
	Status door auto

P2.44	In NL geen status in thuisland wel
P4.33	Zorgen en trauma's
P5.35	Taal is een belangrijke belemmering
P5.38	Moeilijk vinden om naar zichzelf te kijken
P6.12	Jongeren op zichzelf aangewezen
P6.17	Zijzelf of vrijwilliger weet niet precies wat er geregeld moet worden
P6.37	Taal
P6.51	Losgelaten worden op moment dat ze veel moeten regelen. Gebrek aan voorlichting
P7.24	Nog nooit een bankrekening hebben gehad
P8.38	Voor ons zijn dingen normaal
P8.40	Taal
Betekenis	
P1.60	Begrip van zelfredzaamheid is moeilijk uit te leggen
P1.65	Zelfredzaamheid betekent dat je om kan gaan met het geld wat je krijgt
P2.25	Weten wat binnenkomt en kosten begrijpen en weten wat ze moeten doen
P3.40	Het gaat over het vermogen om je eigen maat van leven af te meten aan de mogelijkheden die je hebt
P3.41	Maatvoering tussen werkelijkheid en wat je wil
P4.32	Mensen hebben inzicht in inkomsten en uitgaven
P5.39	Overzicht hebben van de financiële geldstromen
P5.40	Verantwoordelijk keuzes kunnen maken
P5.41	Reserve hebben
P6.48	

Anders ontwikkeld zijn van de executieve functies

Omschrijving voor doelgroep

P8.36	Weten hoe te komen aan inkomen en ermee omgaan
P8.39	Weten wat je uit kunt geven ook op langere termijn
P2.58	Geen schulden maken, financieel onafhankelijk als je zelf geld verdient
P4.38	Verschil in opvoeding wat betreft sparen
P4.42	In 1 keer alles uitgeven en dan in het rood staan
P5.44	Niet gewend om te sparen
P6. 50	Planvaardigheden die ze niet hebben ontwikkeld.
P6.13	Jongeren hebben vaak wel geldapp, behalve als ze door de mazen geslipt zijn
P6.53	Bureaucratie niet begrijpen
P8.37	Te weinig kennis van Nederlandse maatschappij, nooit aangeleerd hoe het werkt
P8.41	Geen kennis over dingen die je zelf moet regelen
P8.42	Verschil netto en bruto invullen bij uitkering
P3.39	Omgaan met geld, geen lange termijnvisie
P3.42	Zelfredzaamheid is slecht, bestaan opbouwen met te weinig middelen
P4.28	Het merendeel zoekt echt een eerlijke reële weg om te kunnen leven
P6.45	Laag
P7.32	Bij begrijpen of hulp of inkomsten zijn ze vrij zelfredzaam
P7.33	Uitdaging voor jongeren die nog nooit zelf een huishouden hebben
P8.35	In thuisland accountant

	Financiële situatie bar slecht door leningen inrichtingskrediet en inburgering
<i>Signalering</i>	
P1.67	
P2.33	Ik zie veel mensen met schulden
P3.37	Weinig aandacht voor op school
P5.16	Jongeren lossen schulden door naar ouders te gaan of erbij te werken of worden crimineel
P5.20	Probleem van twee vormen van administratie
P5.21	Jongeren die 18 worden hebben geen idee waar ze moeten beginnen
P6.58	Problemen ontstaan bij de overgang van 17 naar 18 jaar
P7.11	Voorspelling dat er meer schulden komen
	Onvoldoende geïnformeerd en komt het door onwetendheid dat er schulden ontstaan.
Kernlabel: Oorzaak schulden	
<i>Anders ontwikkeld zijn van de executieve functies</i>	
P1.64	
P2.34	Verschil in uitgeven van geld
P3.35	Niet op tijd aanvragen uitkering
P4.43	Ik ben gezond waarom zou ik zorgpremie betalen
P5.22	Voorbeeld geld uitgeven, niet sparen
P5.53	Gratis geld uit de muur kunnen halen en zorgverzekering niet betalen
P7.22	Geen idee hoe ze dat geld van dat papiertje bij die woningbouw moet krijgen
P7.39	Beheersen Nederlands onvoldoende en begrijpen systeem niet
	Kennisachterstand of niet beschikken over de juiste vaardigheden
<i>Maatschappelijk</i>	
P1.61	
P1.62	De maatschappij maakt statushouders financieel afhankelijk.

P2.36	We helpen ze aan schulden
P3.34	Probleem kinderopvangtoeslag niet in combinatie met lestijden
P3.36	Ontstaan schuld op 18 door ziektefonds betalen
P4.28a	Wettelijk verplicht om ziekteverzekeringskosten te betalen
P4.29	Schuld door inburgering niet halen
P5.23	Inrichten huis
P5.52	Gezin wordt gekort op bijstand als kind 18 jaar is.
P5.62	Colportage moet verboden worden
P6.46	Vastlopen in boetes die juist door de overheid worden opgelegd
P6.49	Fouten bij aanvragen studiefinanciering of aangeven werk bij uitkering
P7.12	Voorbeeld gebeld worden door verkopers en het niet begrijpen
P7.40	Wel huur betaald maar huurtoeslag komt pas later
	Ontstaan schulden door niet aansluiten toeslag met kosten
<i>Sociaaleconomisch</i>	
P4.30	
P5.42	Verleden schulden
P5.43	Geld overmaken naar thuisland
P5.51	Niet gewoon om 10 of 20 duizend euro op je bankrekening te hebben
P6.54	Ziektekostenrekening die niet betaald wordt
	Geld pinnen omdat je denkt dat het gestolen wordt.

Deelvraag 2

Kernlabel: Leeftijdskeuze

Leeftijd dat er hulp geboden wordt

P5.19

Hulp voor 0 – 88 jaar

P7.29

Vanaf 17,5 jaar wordt er begeleiding geboden

Oorzaak

P1.38

18 min niet bezig met arbeidsmarkt

P2.24

Jongeren in kamers, geen woning

P3.32

Vanaf 18 jaar want zelfverantwoordelijk

P3.33

In schooltrajecten wel met jonger dan 18 jaar

P4.26

Jongere minder vaak op zoek naar werk

P6.44

Verantwoordelijkheid ouders onder 18 jaar

P7.30

Onder de 18 gaan ze naar de ISK

Kernlabel: Methodiek

Aanleiding

P1.03

Haken en ogen aan in de Nederlandse samenleving

P1.04

Taal is een barrière

P1.05

Geen netwerk hebben

P1.06

Zaken gaan anders in land van herkomst

P1.07

Vertellen over je talenten en competenties

P1.18

Nieuw en heb je helemaal niemand

P1.24

Discriminatie op arbeidsmarkt

P1.36

Zelfpresenteren gangbaar in samenleving

P3.12

Kunst is bij definitie identiteit

P3.13

In je portret zie je wat je van jezelf vindt

P4.23

Taal lastig bij verbreden sociaal netwerk

P4.24

Taal lastig bij solliciteren

P4.25	Kinderen op school spreken beter taal dan ouders
P5.14	Het is uit verlegenheid ontstaan
P6.01	Schuldhelpverlening gericht op ouderen
<i>Belemmering</i>	
P1.48	Belemmering door onder taalniveau te zitten
P1.51	Analfabeet
P1.53	Verschil in tempo
P1.54	Vooraf mannengroepen
P1.57	Beperking door tijd en geld
P2.17	Duurt langer met tolk
P2.21	Betutteling bij klanten
P2.38	Geen zicht meer op cliënt na verhuizing
P2.57	Geen uitleg waarom je iets moet betalen
P3.28	Niet kunnen opschalen naar grotere groep
P3.29	Tijd en geld is een belemmering
P4.04	Doelgroep betrekken afhankelijk van gemeenten
P4.27	Gemeente beslist de deelnemers
P4.40	Taboe onderwerp schulden
P6.04	Trainingen hebben lange tussenpauze
P6.10	Taal
P7.21	Budgettrainingen alleen in het Nederlands aanbieden heeft niet veel zin
P8.18	Vrijheid schuldhelpverlening per gemeente verschillend
P8.19	Decentralisatie
P8.20	Politieke kleur van gemeente bepaalt budgetuitgaven

P8.34	Geen parallelle ondersteuning met Vluchtelingenwerk
P8.50	Eritreeërs wantrouwen elkaar onderling
<i>Cultuurverschillen</i>	
P1.43	Aankijken in de ogen in Nederland
P1.44	In Nederland stevige hand geven
P1.45	Hoe kom je binnen bij sollicitatiegesprek
P2.14	Verschil Eritreeërs stad en platteland qua opleidingsniveau
P2.15	Syriërs zijn sneller ingeburgerd
P3.22	Rekening houden met geloofsovertuiging
P3.23	Schaamte is groter bij Marokkanen dan bij andere culturen
P3.45	Ze komen nog uit een behoorlijke fysieke samenleving
P4.18	Aandacht door het twee richtingen op te bespreken
P4.19	Nooit gezien als individu
P4.20	Veelal mannen aan het werk, vrouwen lopen achter
P5.26	Cultuurverschillen doordat de maatjes Nederlands zijn
P5.27	De gastvrijheid is enorm, niet gelijk taakgericht bezig zijn.
P5.31	Overheid is niet te vertrouwen
P6.23	Eritreeërs komen niet alleen
P6.24	Syriërs begrijpen bureaucratie beter
P6.25	Eritreeërs moeten waarom weten
P6.28	Syriërs willen het snel zelf doen, Eritreeërs zoeken nog naar bevestiging
P6.29	Syriërs meer geschoold dan Eritreeërs.

P6.30	Vershil Eritrese maatschappij groter met Nederland dan Syrië Nederland
P6.31	Syriërs niet alleen
P6.32	Eritreeërs vaak alleen
P6.39	Directheid bij Syrische niet gewenst
P8.15a	Maatschappij anders geregeld dan in thuisland Syrië of Eritrea
P8.24	Statushouders niet gewend ondersteuning overheid
P8.25	Overheid altijd restrictief geweest
P8.26	Visie op overheid invloed op omgang
P8.29	Regio van herkomst invloed op ondersteuning
P8.44	Dagloner en maandloner in thuisland invloed op omgaan met geld
P8.46	Voorbeeld gast en bezoeker verschil
P8.47	Waarden en normen zijn belangrijk
Inhoud	
P1.14	Veel empowerment
P1.15	Interculturele communicatie leren
P1.16	Presentatie is heel belangrijk
P1.17	Jezelf pitchen dat moeten mensen leren
P1.19	Helpen uitbreiden netwerk
P1.20	Buddy voor netwerk en kennis Nederlandse samenleving
P1.21	In contact brengen met werkgevers
P1.25	Organiseren van een netwerkmeeting
P1.26	Buddy zorgt voor breder netwerk en reflectie op training
P1.27	Brede taak van een buddy
P1.28	

P1.30	Gastlessen van een ervaringsdeskundige
P1.33	Nul- en eindmeting
P2.04	6 trainingen, gastles, bedrijfsbezoek en netwerkmeeting
P2.08	Budgetbeheer vanaf begin voor voorkomen schulden
P2.10	12 keer klant thuis bezoeken
P2.11	Aanvragen uitkering, inrichtingskrediet, Digi-d en toeslagen
P2.16	Inkomen op orde maken, restant krijgt de klant en begeleiding met uitleg
P2.23	Tolk bij gesprekken
P3.06	Geen dingen achterhouden
P3.09	Gekoppeld aan gedragsontwikkeling en financieel
P3.10	Eerste workshop is het verkennen
P3.17	Na verkennen d.m.v. kunst, muziek en dans kun je herkennen en veranderen
P3.21	Gedragsleer
P4.05	Workshops worden gegeven door dezelfde etnische verschillen
P4.06	Empowerment
P4.07	Contact met bedrijven
P4.08	Empowerment om zelfstandiger te worden
P4.41	Inhoudelijke trainingen en contact met bedrijven
P5.07	Schulden geen onderdeel, behalve bij agendering
P5.09	MeedoenCirkel
P5.10	Verschillende terreinen MeedoenCirkel
	Samen invullen van de MeedoenCirkel

P5.12	Wisselwerking van verschillende onderdelen van de MeedoenCirkel
P5.17	4 uur van vrijwilliger per week
P5.25	Proberen het gezin voor te bereiden op die sleutelmomenten
P6.02	Voorheen alleen thuisadministratie
P6.03	Training over bewustwording gedragsverandering
P6.20	Motivatiegericht werken
P6.21	Talentgericht werken
P6.22	Coaching
P6.27	Per groep kijken hoe erg je dingen met doen
P6.36	Pand als verantwoordelijkheid voor de jongeren zelf
P7.14	Extra begeleiding op woonprojecten
P7.15	Er wordt van alles aangeboden
P7.25	Snappen en kunnen op taal en kennisniveau
P7.28	Specifieke begeleiding op de woonlocaties
P7.31	Speciale klantmanagers
P8.03	Geen contact met statushouders, maar wel input van hulpverleners
P8.30	Omgekeerde toets, gaat niet uit van wet en regelgeving, maar die gaat uit van de wensen en de behoeften van de klant
P8.32	Specifieke training overgang 18 – 18 + niet speciaal voor statushouders
P8.43	Bewustwording cursisten verschil in omgang geld
<i>Lengte traject</i>	
P1.13	Lengte afhankelijk van wat gemeente wil
P1.58	Elke gemeente doet het op zijn eigen manier

P1.59	
	Overall kan K!X Works ingezet worden
P2.13	
	Begeleiding wordt afgebouwd, dan kijken wat nodig is
P3.11	
	Lengte flexibel voor doelgroep
P5.32	
	Geen gemiddelde voor lengte traject
P5.33	
	Traject soms ook eerder klaar door mensen zelf
P7.35	
	Verskil per persoon in hoeverre er begeleiding nodig is
<i>Resultaat</i>	
P1.08	
	Effectieve sociale interventies
P1.11	
	Meeste initiatieven op zichzelf
P1.22	
	Werken aan negatieve beeldvorming
P1.32	
	Nog niet klaar om te werken door trauma
P1.39	
	Door hoge opleiding stromen ze soms door naar een opleiding i.p.v. werk
P2.37	
	Nagenoeg geen schulden bij traject
P3.07	
	Schuldruist om te werken aan gedrag
P3.08	
	Geen groot probleem om schuldruist te krijgen
P3.14	
	Inzicht in jezelf
P3.20	
	80, 70 % vindt werk, anderen gaan een studie doen
P3.25	
	Door op de persoon gericht te zijn word je vertrouwd
P4.31	
	11% een baan na drie jaar
P5.11	
	Wederkerigheid bij MeedoenCirkel
P5.13	
	Het helpt namelijk zowel professionals als de vrijwilligers.
P5.15	
	Maatjes vinden het fijn om ermee te werken
P8.05	
	Bijna alle gemeenten nemen producten af

Kernlabel: Organisatie

<i>Aanleiding</i>	
P1.46	
P1.47	Miscommunicatie door cultuurverschillen
P5.01	Ontslagen worden door miscommunicatie
P5.02	Ontstaan ParticipatieMaatje vanuit observatie
P7.01	Hoe kunnen ze nu al schulden hebben
	Gestart na flinke toename statushouders
<i>Signalering</i>	
P5.37	
P6.16	Belangrijk bij signaleren psychische problemen om door te schakelen naar andere professionals
	School geen tijd voor financiële vragen
<i>Taak</i>	
P1.01	
P1.09	Vorbereiden op arbeidsmarkt
P1.12	Dingen overdragen die wij ontwikkelen
P1.31	Overdragen aan partijen
P1.40	Doorverwijzen bij bepaalde trauma's
P1.73	Stimuleren om uit bijstand te komen
P2.02	Werken op afstand
P2.03	Startpakket voor statushouders die woning krijgen
P2.52	Intake met Vluchtelingenwerk, gemeente
P3.27	Schuldeisers bellen, draagkracht vaststellen en een voorstel doen
P3.31	Schuldrust is belangrijk
P3.46	Geen vrijwilligersorganisatie
P4.01	We zien alleen de groep die naar ons doorverwezen wordt
P4.52	Onderzoek en implementatie advies en monitoren
P5.18	Iedere keer evalueren
	Driedaagse training

P5.24	
	Alert op dat soort veranderingen
P6.11	
	Signalering daarbij preventief werken
P6.41	
	Kijken naar netwerkpartners voor leeftijd 16-18
P7.02	
	Vorbereiden op de nieuwe inburgeringswet
P7.03	
	Is er iets extra's nodig voor deze doelgroep
P7.04	
	Kunnen we zien dat deze doelgroep vaker te maken krijgt met schulden
P7.07	
	Signalen van klantmanagers worden meegenomen
P7.10	
	Draagt de administratieve druk bij aan het ontstaan van schulden
P8.01	
	Niet alleen kennisoverdracht, maar ook de vorm.
<i>Visie op doelgroep</i>	
P1.02	
	Duurzame plaatsing
P1.23	
	Geloven in ontmoeting
P1.35	
	Video CV belangrijk voor deze doelgroep
P1.37	
	Belangrijk om zichzelf te uiten
P1.56	
	Wij vinden dat ook vrouwen mee moeten doen
P2.01	
	Zelfde behandeling als autochtoon
P2.18	
	Niet moeilijk doen over geld
P2.55	
	Kwetsbaar in het begin
P3.03	
	Richten op persoonlijke identiteit. Diverse doelgroep is nieuwe nationaliteit
P3.15	
	Sommige zijn hun hele situatie zat en zoeken oplossing
P3.16	
	Mensen die boos zijn is een lastige groep
P3.38	
	Jongeren zijn passief waardoor schulden oplopen
P3.43	

	Het gaat niet over euro's het gaat over voel je je oké.
P5.50	Verschil tussen mensen die het wel en niet redden
P6.09	Aanpak jongeren gelijk
P6.26	Geen doelgroepenbeleid
P7.09	Deze doelgroep moet op korte termijn hun financiën op orde krijgen
P7.16	Reguliere en extra aanbod
P7.26	Specifieke aanpak voor meerdere subgroepen
P7.27	Differentiëren naar achtergrond
P8.21	Doelgroepgericht loont op plekken waar doelgroep groot is
P8.22	Eigen regie in ondersteuning die ze krijgen
P8.28	Hulp verandert niet, alleen aanpak anders
Visie	
P1.42	Aandacht aan culturele aspecten
P1.50	Vragen aan gemeente doe mensen die minimaal A2 hebben
P1.51a	Communicatie als basis
P1.52	Voorstander van diversiteit
P1.55	Werving van ook vrouwen
P2.05	Preventie en zelfredzaamheid
P2.07	Budgetbeheer kan door organisatie
P2.12	Leren wet- en regelgeving
P2.40	Maatwerk
P2.42	Voorlichting auto's rijden
P2.59	Voorlichting, bewustwording
P3.01	Jonge doelgroep omdat die makkelijk kunnen veranderen

P3.02	Richten op de oorzaak van de schulden
P3.04	Goed samenwerken zodat die gemeenschappelijke identiteit kan ontstaan
P3.05	Niet zozeer Nederlands worden door de taal te leren
P4.34	Inburgering niet halen doordat 3 jaar te kort is
P4.59	Verwachtingen naar elkaar uitspreken van partijen
P5.08	Zelfredzaamheid wordt redzaamheid
P5.49	Maar leer ze ook hoe het wel moet
P5.59	Ik geloof echt in wat wij doen ik zou dit willen vermenigvuldigen
P5.60	DUO betaalt of mensen wel of niet komen opdagen
P5.61	Dat is echt een wortel van het hele inburgeringsstelsel
P5.70	Dat mensen het gaan waarderen dat Zwolle kleurrijker wordt
P6.47	Zetje nodig in beginfase
P6.62	Jongeren moeten functioneren en deelnemen
P6.63	Reden geen doelgroepenbeleid. In plaats daarvan kijken naar welke doelgroep heeft wat nodig.
P8.02	Verhouding wet en client waarbij client zelf zwaarder weegt
P8.12	Te veel inburgeringstrajecten duren 3 jaar, kosten 10000 euro, niveau is verschillend. Dus zou ook korter kunnen.
P8.14	Leer ze in budgetbeheer ook hoe het wel moet
P8.17	Rekening houden geen waslijst met dingen die ze moeten regelen meegeven
P8.23	Statushouders zelf betrekken
P8.27	

Kernlabel: Samenwerking
Belemmering

P8.31	Betrekken doelgroep beïnvloed door visie op overheid
P8.45	Voor ondersteuning altijd een wet of regel te vinden
	Bewust zijn van aannames bij ondersteuning
P4.53	
P5.58	Samenwerken soms best moeilijk omdat iedereen zijn eigen belang heeft
P6.40	Hier sabbelen met subsidies en potjes andere organisaties krijgen veel geld
P6.61	Jongeren vragen verschillende mensen hulp, organisaties weten niet van elkaar af.
P6.68	Naar de jongeren toegaan i. p. v. laten komen met een hulpvraag. En weer een systeem dat ze niet snappen
Inhoud	Verschillende geldpotjes 18 – en 18 +, instellingen afhankelijk daarvan.
P1.70	
P1.71	We werken veel samen met andere organisaties
P1.74	We wisselen uit qua werk wat we doen
P2.46	Afhankelijk van andere voor werving
P2.48	Doorgeven aan samenwerkingspartners dat het langer duurt voordat iets wordt betaald.
P2.49	Taakverdeling beide partijen duidelijk (vluchtelingenwerk)
P3.47	Inkomensconsulent aanwezig bij intake en voor vragen
P3.50	Samenwerking om die methode toe te passen
P3.53	Betrekken van werkgevers
P4.50	Niet eindeloos doormodderen maar doorverwijzen
P4.51	Bijeenkomst dat mensen elkaar leren kennen
	Wat kan iedereen betekenen voor de doelgroep

P5.03	Doorschakelen naar SchuldHulpMaatje als het te complex is
P5.46	Eerst begeleiding door Vluchtelingenwerk daarna door sociaal wijkteam
P5.47	Hulpvragen komen vanuit het sociaal wijkteam
P5.54	Samenwerking met verschillende partners
P5.55	Perspectief fonds speciaal voor jongeren
P5.56	Perspectief Fonds gericht op doelgroep 16-27 jaar
P5.57	Ondersteuning door gemeente in dat perspectief fonds
P5.67	Samenwerking op alle niveaus belangrijk
P6.06	Aanmelden bij Schuldhulpverlening door FUYL
P6.55	Partner kent persoon beter
P6.57	Wijkwerkers present voor betrokken partijen binnen school door aanwezigheid
P6.59	Aangemeld door FUYL bij schuldhulpverlening.
P7.05	In gesprek met andere organisaties
P7.06	Ook met statushouders zelf in gesprek
P8.33	Vluchtelingenwerk meldt vluchtelingen met schulden aan bij schuldhulpverlening
P8.52	Veranderagenda om overgang nieuwe wet goed te laten verlopen
P8.54	Benchmark waar data in komt van statushouders om te vergelijken
Visie	
P6.66	Minder schotten tussen instanties. Minder werken met beschikkingen
P6.67	Gemeente zou meer moeten kijken naar samenwerking en niet naar losse organisatie
P7.43	In gesprek met elkaar over samen oppakken nieuwe inburgeringswet

Meerwaarde

P1.75	Met hetzelfde bezig zijn, iedereen doet wat
P1.76	Expertises samenbundelen voor beter product
P2.47	Langere tijd bij Nuon om eerste nota te betalen
P2.51	Anderen nodig
P2.53	Inzetten op voorkomen van schulden met andere partijen
P2.56	Duidelijk wie wat doet en wat we willen bereiken
P3.49	Samenwerken is essentieel voor werving
P3.51	Schulden is een integraal probleem, kijken vanuit verschillende perspectieven
P3.52	Door verbinden van partijen kun je duurzaam zijn
P4.44	Belangrijke partners betrekken
P4.54	Het is juist mooi om met elkaar een bepaalde visie te ontwikkelen
P4.55	Partijen weten wat hun verantwoordelijkheid is en overlegt met elkaar
P4.56	Beslissers aan tafel die iets mee kunnen nemen naar hun organisatie
P5.63	Samenwerken is essentieel om iedereen te helpen verder te krijgen
P5.64	Zelf niet genoeg maatjes
P6.64	Ander nodig omdat je zelf niet alles weet
P6.65	Partner kan bepaalde kennis hebben waardoor eigen beeld wordt vergroot
P7.42	Gebruik maken van ieder z'n expertise
P8.55	Consultatie om dingen samen op te pakken
P8.56	Meedenken en op de vingers tikken

Overnemen van andere organisaties

P2.50

	Begeleiding en bewindvoerders
<i>Partners</i>	
<i>P1.70a</i>	
	Samen met Vluchtelingenwerk
<i>P1.72</i>	
	Verwijzen naar UAF
<i>P2.27</i>	
	Pingloket voor stellen financiële vragen
<i>P2.45</i>	
	Woningbouwvereniging, vluchtelingenwerk en gemeente
<i>P3.48</i>	
	Samenwerking met Young in prison
<i>P4.02</i>	
	VW, COA, Maatschappelijk werk
<i>P4.45</i>	
	Gemeente
<i>P4.46</i>	
	Werkgevers betrekken bij samenwerking
<i>P4.47</i>	
	Partijen vanuit gezondheid hoek erbij betrekken
<i>P4.48</i>	
	Onderwijs erbij betrekken
<i>P4.49</i>	
	Vluchtelingenwerk is erbij betrokken
<i>P5.48</i>	
	Gemeente Zwolle, proef vanaf dag één in budgetbeheer
<i>P5.65</i>	
	Samenwerking met Pop-up You Talent
<i>P5.66</i>	
	Samenwerking met vrouwenplatform Carre
<i>P6.56</i>	
	Sterkhuis, nidos, oudvoogden, vluchtelingenwerk, coa, isk scholen
<i>P6.60</i>	
	Toegang. Toegang voor alle bewoners met vragen waarna hulpvraag wordt uitbesteed.
<i>P7.41</i>	
	Samenwerking met Vluchtelingenwerk en de MaDi's
<i>P8.51</i>	
	Blik op werk
<i>P8.53</i>	
	Taalmaatjes helpen met informeel Nederlands leren
<i>P8.57</i>	
	Nibud
<i>Kernlabel: Werkzame elementen</i>	
<i>Aanpak</i>	
<i>P1.49</i>	

	Articuleren, langzaam en herhalen zodat ze het begrijpen
P1.69	
	Door intermenselijk contact vertellen ze je meer
P2.09	
	Bij mensen thuis komen
P2.19	
	Intensief contact waardoor mensen vragen durven stellen
P2.20	
	Uitleg werkt met presentie
P2.22	
	Maatwerk, kijken waartoe iemand in staat is
P2.41	
	Verschil bij gemeentes bij 100% maatregel
P3.19	
	Kleine groepen
P3.24	
	De persoonlijke aanpak
P4.03	
	De doelgroep zelf betrekken om mee te praten
P4.39	
	Doorvragen zorgt voor openheid
P4.58	
	KIS betreft al doelgroep zelf, andere organisaties niet altijd
P5.28	
	Door bij mensen thuis te komen krijg je snel vertrouwen
P5.29	
	Het liefst praat ik gewoon even met de mensen zonder dat er wat tussen ons zit
P5.30	
	Vertrouwen wordt snel gemaakt door naast hen te zitten
P5.34	
	Werken met pictogrammen
P5.68	
	Lerende houding door contact met mensen
P6.05	
	Werkboek waardoor jongere zelf tempo bepaalt
P6.07	
	Duo wordt als inkomen gerekend
P6.08	
	Maatwerk bijvoorbeeld voor moeders
P6.18	
	Naar school toe en dingen voor de jongeren regelen
P6.43	
	Speciale training statushouders, minder tekst
P8.16	
	Fungeren als wegwijzer, visuele uitleg

<i>Proces</i>	
P1.29	Zo'n ervaringsdeskundige spreekt heel erg tot verbeelding
P1.34	Video CV in plaats van sollicitatiebrief
P1.41	Relatie opbouwen door menselijk contact
P3.18	Praten over wat wil je met je leven na bewustwording
P3.26	Verandering door gesprek over zichzelf
P4.21	Netwerk opbouwen twee kanten op, sociale en werkgeverskant
P4.22	Vooroordelen weghalen bij werkgevers
P5.36	De MeedoenCirkel meet de vooruitgang voor de deelnemer maar ook de prioriteit en afsluiting voor het maatje
P6.14	Aansluiting bij jongeren door cultuur of vrienden kennen
P6.15	Jongeren zelf opzoeken
P6.19	Present werken
P6.33	Natuurlijke houding naar wat nodig is
P6.34	Afstand tot doelgroep klein
P6.35	Laten merken dat je er bent voor de jongere
P7.08	Sluit het huidige aanbod voldoende aan
P7.13	Wat kunnen we beter doen
P8.04	Vanaf afstand zaak bekijken
<i>Samenwerking</i>	
P1.10	Gemeente doen met ons mee
P2.06	Gemeentes vragen hulp

Deelvraag 3

Kernlabel: Benodigde kennis

Arbeidsmarkt

P1.78

Meer kennis over tegengaan van discriminatie

P5.69

Ondernemers zover krijgen dat ze gunnend zijn

Cultuur

P2.54

Meer kennis over cultuur

P6.38

Kennis over cultuur voor betere omgang met doelgroep

P6.69

Verschillende gebieden van land herkomst, verschillende normen

Doelgroep zelf betrekken

P1.77

Spel en theater voor meer zelfvertrouwen

P4.57

Doelgroep zelf betrekken bij dingen i.p.v. alleen met professionals

Onderbouwing

P3.54

Betere onderbouwing van methodiek

P3.55

De rol van kunst en sport is belangrijk

P6.70

Partijen meer kijken naar voorbereiding op 18 jaar.

Kernlabel: Bevorderen financiële zelfredzaamheid

Inhoud begeleiding

P1.68

Uitleg door organisaties over belasting en toeslagen

P4.35

Flexibel omgaan met eisen inburgering en langere periode en begeleiding

P4.36

Inzicht in NL door begeleiding

P4.37

Inzichtelijk door huishoudboekje

P5.45

Belangrijk om te leren omgaan met geld vanaf dag één

P7.38

Uiterste geval in budgetbeheer

P8.48

	Overnemen Financiële beheer in begin
<i>Voorlichting</i>	
P1.66	
	Voorlichting geven
P2.35	
	Op school les aanbieden over financiën
P3.44	
	Uitleg hoe het financiële systeem werkt
P6.42	
	Training op school, wat gebeurt er als je 18 wordt?
P7.34	
	Goed voorlichten hoe het in Nederland werkt
P7.36	
	Zorgen voor de juiste kennis en vaardigheden
P8.49	
	Wegwijs maken hoe dingen werken in Nederland
<i>Vorm</i>	
P2.28	
	Alarmknop mensen weten waar ze naartoe moeten als ze het niet begrijpen
P2.31	
	Weten waar ze naartoe moeten
P6.52	
	Afbouwen ondersteuning i.p.v. opeens stoppen
P7.23	
	Meer dingen aanbieden in eigen taal
P7.37	
	Groepsgewijs voorlichten of individuele aanpak
Kernlabel: Nieuwe inburgeringswet	
<i>Betekenis voor organisatie</i>	
P5.04	
	Functie nu afhankelijk van fondsen, straks niet meer
P5.06	
	Belangrijke rol in herverdeling gelden
P7.20	
	Bestaande aanbod beter laten aansluiten
<i>Inhoud</i>	
P4.11	
	Regie terug naar gemeente
P4.13	
	Ontzorgen
P4.14	
	Taaleis omhoog voor grotere kans op arbeidsmarkt
P4.15	
	Asielzoeker krijgt Persoonlijk inburgeringsplan
P7.17	
	Gemeente krijgen in de nieuwe inburgeringswet de regie over de inburgering

P7.18	Begeleiden richting de inburgering
P7.19	Plicht om de eerste zes maanden hun vaste lasten in te houden
P8.07	Gemeente meer verantwoordelijk en Persoonlijk inburgeringsplan
<i>Nadelen</i>	
P4.17	Taal is te hoog. En geen zicht op laaggeletterdheid
P8.08	Gemeente moeten prioriteiten stellen
P8.10	Financiële status van gemeente heeft invloed op uitvoering inburgeringscursus
P8.15	Traject tijdens budgetbeheer levert wel extra inspanningen op voor de gemeente
<i>Oorzaak verandering</i>	
P4.09	Veel nadruk op eigen regie statushouder en onduidelijkheid bij gemeentes over begeleiding
P4.10	Problemen door belastingsystemen probleem bij aanvragen
P4.12	Behoeft aan sturing en flexibiliteit qua taallessen
<i>Samenwerking</i>	
P5.05	Convenant gesloten met alle partijen die samenwerken rondom statushouders
<i>Visie</i>	
P8.09	Verschillende routes mogelijk maken voor inburgering
P8.13	Budgetbeheer zorgt voor minder schulden
<i>Voordeel</i>	
P4.16	Ontzorgen en persoonlijk inburgeringsplan is erg fijn, omdat er naar het individu gekeken wordt
P8.06	Goed, integraal werken
P8.11	Verstandig die nieuwe wet, leidt tot minder boetes

Bijlage 4: Beroepsproduct StatusWijzer en BlijfWijzer

Voor de uitwerking van ons product verwijzen wij naar de onderstaande link. Hier staan de foto's van ons product en het pdf-document tot de beschikking van de lezer.

<https://drive.google.com/drive/folders/1yWVP3jqFxcdjUPp4zEKQWTjZRmFi9fWS?usp=sharing>

Verantwoording

Hieronder volgt de verantwoording van ons beroepsproduct. Het zijn twee verschillende wegwijzers maar wij noemen het als één product, omdat ze elkaar aanvullen.

Zoals in het onderzoeksdoel beschreven had de opdrachtgever vanuit Movisie behoefte aan een concreet en bruikbaar product in de vorm van een leaflet. Het ging erom dat een hulpverlener inzichtelijk had waar hij op kon letten bij hulp aan statushouders in de schulden. Gaandeweg het onderzoek kwamen we er steeds meer achter waar de knelpunten en aandachtspunten zitten voor statushouders in schulden. Toen wij hierover in gesprek gingen met onze opdrachtgever vond zij dit waardevolle uitkomsten van het onderzoek. In het gesprek van 13 juni met onze opdrachtgever hebben we gebrainstormd over hoe we dit in een concreet en bruikbaar product konden weergeven. Dat heeft geleid tot het maken van een StatusWijzer en een BlijfWijzer, waarbij we ingaan op drie verschillende situaties namelijk:

- ✓ Situatie van statushouder voor het azc. Hierbij gaan we in op wat de statushouder meemaakt voordat hij 'veilig' in het azc komt.
- ✓ Situatie van statushouder in het azc. Hierbij gaan we in op waar de statushouder allemaal mee te maken krijgt in het azc en in welke mate er financiële zelfredzaamheid van hem verwacht wordt.
- ✓ Situatie van statushouder na het azc. Hierbij gaan we in op wat de statushouder te wachten staat en in welke mate de verwachting van financiële zelfredzaamheid veranderd is ten opzichte van punt 2.

Ons product sluit aan bij de volgende aanbeveling die vanuit ons onderzoek naar voren kwam.

Overgang van 17 naar 18 jaar

Uit het onderzoek is gebleken dat hulpverleningsinstanties kennis nodig hebben over de overgang van 17 naar 18 jaar bij statushouders. Aanbevolen wordt om hulpverleners te informeren over welke zaken er geregeld moeten worden voor de statushouder als hij 18 jaar wordt. Daarbij is het nodig dat de partijen gebruik maken van de informatie die partijen hebben die de jongeren voor hun 18de begeleiden, zodat de overgang goed kan verlopen.

Daarbij wordt aanbevolen dat zodra hulpverleners in bezit zijn van voldoende informatie over de statushouders, zij statushouders met een persoonlijke aanpak en maatwerk begeleiden bij de overgang. Dit kan door de jongeren zelf op te zoeken, bijvoorbeeld op scholen.

Belangrijk hierbij is om dit laagdrempelig te houden door te werken met plaatjes en pictogrammen. Ook kan hierbij gebruik worden gemaakt van een aantal apps die ontwikkeld zijn om statushouders te helpen hun weg te vinden. Bij de app Kwikstart is er bijvoorbeeld een apart tabblad dat ingaat op de overgang naar 18 jaar en wat er dan allemaal geregeld moet worden.

Wij gaan in ons product in op deze aanbeveling door kennis over te brengen over onder andere de overgang van 17 naar 18 jaar bij statushouders. Daarom past dit product bij deze aanbeveling. Ook wordt er in de aanbeveling gezegd dat dit gedaan kan worden met een ontwerp, zoals een leaflet of app. Wij bieden daarom een ontwerp aan dat past bij de behoefte van de opdrachtgever.

Verantwoording vanuit ons onderzoek

In ons onderzoek richten wij ons voornamelijk op de situatie van een statushouder na het azc. Toch vonden wij het waardevol om ook na te gaan waar een statushouder mee te maken heeft voor en tijdens zijn vlucht uit zijn land van herkomst en wat de situatie is in het azc. Dat vonden wij waardevol omdat dit wel verband houdt met de psychische toestand van de statushouder en daarom ook indirect op zijn financiële toestand. Zijn socialisatie heeft invloed op hoe de statushouder zich ontwikkelt (Ganzeboom & de Graaf, 1991)

Vanuit de literatuurstudie kwamen niet veel voorbeelden naar voren van hulp aan statushouders die de overgang maken van 17 naar 18 jaar. Er zijn weinig tot geen organisaties die zich hier specifiek voor inzetten. Er kwamen vanuit de literatuur en de interviews echter wel ideeën naar voren voor de bevordering van de financiële zelfredzaamheid van de jongeren. Ook werden er werkzame elementen genoemd voor de aanpak bij deze jongeren.

Wij leveren met ons product een ontwerp voor de organisatie; een visuele weergave van een product. Wij richten ons op de uitwerking van een nieuw proces om in een behoefte te voorzien (Losse, 2016). In ons product willen we de behoefte naar kennis over de overgang naar 18 jaar en de waardevolle informatie over het bevorderen van de financiële zelfredzaamheid elkaar laten ontmoeten. Omdat wij op allebei de punten zicht hebben, sluit het product goed aan bij ons onderzoek.

Aanpak

Wij zijn op bovenstaande behoefte ingegaan door de drie eerdergenoemde punten uit te werken op een whiteboard. Per punt hebben wij de belangrijkste aspecten benoemd die met de situatie te maken. Bij deze punten hebben wij een aantal picto's getekend die de punten verduidelijken. De genoemde aspecten komen uit ons onderzoek en geraadpleegde bronnen naar voren. Ook heeft onze opdrachtgever geholpen bij het ontwikkelen van de belangrijkste punten. Van de whiteboards hebben wij een foto gemaakt; samen met kernwoorden die wij uitgeschreven hebben vormt dat het product. We hebben het op A3-formaat geprint en geplastificeerd. Zo is er een tastbaar product wat gebruikt kan worden. Ook is het opgeslagen als pdf-document zodat het geüpload kan worden op de website van Movisie. Andere mensen kunnen het dan via de website downloaden en online gebruiken.

Aansluiting bij de organisatie

Ons product sluit aan bij de organisatie van Movisie. Zij ontwikkelen adviezen voor sociale vraagstukken en ons product sluit aan bij een antwoord op een sociaal vraagstuk. Dit vraagstuk gaat in op de vraag hoe statushouders het beste uit de schulden gehouden kunnen worden. Wij benoemen in ons product niet alleen de financiële aspecten, maar ook maatschappelijke en sociaaleconomische aspecten. Dit doen wij, omdat deze invloed hebben op de financiële aspecten. Uit ons onderzoek kwam ook naar voren dat het probleem het beste integraal aangepakt kan worden. Door verschillende aspecten te bespreken, hebben wij hier op ingespeeld in ons product.

Voor hulpverleners zijn dit belangrijke punten om te weten. Daarom hebben we de StatusWijzer en BlijfWijzer ontwikkeld waarmee inzichtelijk wordt gemaakt waar statushouders mee te maken krijgen. Vanuit de Mobility Mentoring® is dit ook een helpend element, omdat ook hulpverleners te maken hebben met stress en hierdoor niet altijd overzichtelijk hebben waar statushouders mee te maken krijgen (Jungmann & Wesdorp, 2017). Ons product biedt daarentegen wel een overzicht van dingen

waar statushouders mee te maken krijgen, waardoor hulpverleners dit niet allemaal zelf meer hoeven uit te zoeken. De stress hiervoor kan daardoor afnemen.

Vernieuwend voor de organisatie

De vormgeving van het product is creatief en inspirerend, doordat het op verrassende wijze anders is dan gebruikelijk voor de context of organisatie. De gebruikelijke adviezen van Movisie zijn normaal strak verpakt in een artikel of leaflet en zijn verder niet heel creatief. Ons product laat zien dat dit anders kan. Onze wegwijzers laten zien dat resultaten van een onderzoek creatief verwerkt kunnen worden. Wij denken zelf dat het van meerwaarde is om resultaten van het onderzoek creatief en in beeld te verwerken, omdat dit de inhoud begrijpelijker maakt. Onze hersenen verwerken namelijk verbale en visuele informatie via twee verschillende kanalen. Het ene kanaal verwerkt geschreven en gesproken en het andere visuele kanaal dat beeld verwerkt. Doordat onze informatie zowel in tekst als in beeld gepresenteerd wordt, verspreiden wij de geheugenbelasting over deze twee kanalen. En daardoor kan het makkelijker onthouden worden (Van Diggelen & Kasbergen, 2018). Wij hopen Movisie met dit product te inspireren door een voorbeeld te geven van hoe resultaten ook verwerkt kunnen worden.

Daarnaast hebben wij er een document aan toegevoegd waarin de kernwoorden uitgelegd staan. Dit maakt het product compleet. Wij denken dat dit erbij hoort, zodat kernwoorden goed worden opgevat. Uit alleen de StatusWijzer en BlijfWijzer kunnen verkeerde conclusies getrokken worden.

Ook kwam uit ons onderzoek naar voren dat tekst voor statushouders laagdrempeliger gemaakt kon worden door pictogrammen en plaatjes te gebruiken. Doordat wij dit zelf in ons product doen, geven wij een voorbeeld hoe dit gedaan kan worden.

Verantwoording naam StatusWijzer

Wij hebben voor de uitwerking van de eerste twee punten gekozen voor het woord StatusWijzer. Dit hebben wij gedaan omdat hier de weg beschreven staat die een vluchteling doorloopt van vluchteling naar statushouder. Het laat zien welke aspecten er zijn die invloed hebben op de statushouder voor het azc en in het azc.

Verantwoording naam BlijfWijzer

Voor de uitwerking van het derde punten hebben wij gekozen voor de naam BlijfWijzer. Deze geeft weer hoe statushouders de weg kan worden gewezen na het azc, een zogenaamde wegwijzer. Door onze wegwijzer BlijfWijzer te noemen willen wij laten zien hoe statushouders kunnen blijven en dat zij niet weg hoeven. Het heeft echter wel dezelfde functie als een wegwijzer, het biedt namelijk de weg die statushouders bewandelen en waar op gelet moet worden. Uit ons onderzoek kwam ook naar voren dat het fungeren als wegwijzer een van werkzame elementen is voor hulpverleners.

Implementatieplan

Onze opdrachtgever heeft aangegeven ons product zeker te willen gebruiken en dat zij deze wil toevoegen op hun website zodat andere mensen het kunnen gebruiken als tool. Wel wil zij kijken naar de vormgeving van ons product omdat Movisie een eigen huisstijl heeft. Voor ons is het helaas niet haalbaar om hieraan te voldoen omdat wij deze kennis niet hebben. Dat betekent dat de implementatie wel doorloopt terwijl het onderzoek is afgerond. In het boek *Praktijkonderzoek in zorg en welzijn* (Van der Donk & van Lanen, 2015) wordt beschreven dat dit vaker gebeurt en dat het daarom van belang is om de verantwoordelijkheden voor de implementatie te delen (p. 314). Dit betekent voor product dat zodra wij het ingeleverd hebben bij onze opdrachtgever, zij er verder verantwoordelijk voor is om dit toe te passen in de praktijk. Wel hebben we afgesproken met de opdrachtgever om na het inleveren van onze scriptie nog mee te werken aan een artikel over het

onderwerp. Op deze manier blijven wij wel betrokken met onze kennis en ons onderzoek maar doordat we het onderzoek afgerond hebben ligt de verantwoordelijkheid bij Movisie.

Literatuurlijst beroepsproduct

- ✓ Ganzeboom, H. B. G., & de Graaf, P. M. (1991). Sociale herkomst, culturele socialisatie en cultuurparticipatie: Een sibling-analyse. *Sociale Wetenschappen*, 34(4), 272-287.
- ✓ Van der Donk, C., & van Lanen, B. (2015). *Praktijkonderzoek in zorg en welzijn* (Herz. ed.). Bussum: Uitgeverij Coutinho.
- ✓ Jungmann, N., & Wesdorp, P. (2017). Mobility Mentoring: Hoe inzichten uit de hersenwetenschap leiden tot een betere aanpak van armoede en schulden. Geraadpleegd van <https://www.platform31.nl/publicaties/mobility-mentoring>
- ✓ Van Diggelen, F., & Kasbergen, P. (2018, 12 december). Drie redenen waarom visueel communiceren werkt. Geraadpleegd 20 juni 2019, van <https://public-cinema.com/drie-redenen-waarom-visueel-communiceren-werkt/>
- ✓ Losse, M. (2016) De relevantie van onderzoekend vermogen. *Thema Hoger onderwijs*, 2016 (1), 57-62.

Bijlage 5: Stakeholdersanalyse

Stakeholder	Vertegenwoordiger/ rol	Belang van betrokkenen en van ons
Primaire betrokkenen		
Gemeente met doelgroepgerichte aanpak waar statushouder gehuisvest wordt	- Gemeente Amsterdam Klantmanager afdeling participatie Eventuele jobhunters - Gemeente Rotterdam Klantmanager afdeling participatie	Het belang van de betrokkene is dat het welbevinden van de gemeente wordt vergroot als haar inwoners schuldevrij zijn, zo ook de gehuisveste statushouders. Voor de onderzoekers is het van belang om te kijken hoe de gemeente met deze aanpak zich onderscheidt van gemeentes die wel een inclusieve aanpak hebben en wat dit betekent voor de statushouders.
Gemeente met inclusieve aanpak	Gemeente Utrecht	Het belang van de betrokkene is dat het welbevinden van de gemeente wordt vergroot als haar inwoners schuldevrij zijn, zo ook de gehuisveste statushouders. Voor de onderzoekers is het van belang om te kijken hoe de gemeente met deze aanpak zich onderscheidt van gemeentes die wel een doelgroepgerichte aanpak hebben en wat dit betekent voor de statushouders.
Hulpverleningsorganisaties gericht op schulden doelgroepgericht	Hulpverlenersorganisaties die zich bezighouden met het verminderen van schulden bij statushouders, zoals: - Formulierenbrigades - Participatiemaatje Zwolle - Kredietbank Nederland Startpakket - Project Euro-Wijzer Vluchtelingenwerk	Het belang van de betrokkene is dat zij statushouders met schulden het beste kunnen helpen en een aanpak hebben die het beste aansluit bij de doelgroep. Voor de onderzoekers is het van belang om naar deze partijen te kijken, omdat deze partijen al over kennis bezitten die de onderzoekers nodig hebben voor inhoud van het product.
Hulpverleningsorganisaties gericht op schulden niet doelgroepgericht	- Fix Up Your Life - ONSbank - Het Jongeren Perspectief Fonds - MoneyFit	Het belang van de betrokkene is dat zij klanten het beste kunnen helpen en handvatten hebben voor aanpak waar ook de statushouders in meegenomen worden. Voor de onderzoekers is het van belang om naar deze partijen te kijken, omdat deze partijen kennis in bezit hebben die onderzoekers nodig hebben voor het product.

Secundaire betrokkenen		
Adviserende partijen	• Movisie: Afdeling Armoede en Schulden Afdeling 16-27 jaar • Schouders eronder • Stimulansz	Het belang van de betrokkene is dat er een aanpak komt die statushouders in de schulden helpt, omdat deze aanpak dan gedeeld kan worden aan betrokkenen van Movisie. Voor de onderzoekers is deze partij van belang omdat Movisie over veel kennis beschikt aangaande de doelgroep en onderwerp die zij kunnen gebruiken.
Hulpverleningsorganisaties doelgroepgericht	In Nederland is een groot aantal hulpverleningsorganisaties die zich bezighouden met statushouders • Vluchtelingenwerk • K!X Works	Het belang van de betrokkene is dat zij weten hoe zij moeten handelen als zij schulden signaleren bij statushouders. Het belang voor de onderzoekers is dat zij weten wat hulpverleningsinstanties betekenen voor de statushouders.
Hulpverleningsorganisaties niet doelgroepgericht	In Nederland is een groot aantal hulpverleningsorganisaties die zich bezighouden met de hulpverlening van verschillende doelgroepen waarbij de hulp niet specifiek op schuldhelpverlening gericht is. • Wijkteams in de gemeentes	Het belang van de betrokkene is dat zij weten hoe zij moeten handelen wanneer zij statushouders als klant krijgen waarbij zij schulden signaleren. Het belang voor de onderzoekers is dat zij weten wat hulpverleningsinstanties betekenen voor statushouders en hoe zij omgaan met diversiteit.
Asielzoekerscentrum	• Vrijwilligers en medewerkers die zich bezighouden met vluchtelingen	Het belang van de betrokkene is dat zij weten hoe zij vroegtijdig kunnen inspelen op schulden bij signalering hiervan. Voor de onderzoekers is deze partij van belang omdat deze partij kan bevestigen dat er signalen zijn van schulden bij statushouders.
Andere partijen die gebaat zijn bij een schuldloze statushouder	• Woningcorporaties • Andere bedrijven zoals energieleveranciers • Werkgevers	Het belang van de betrokkene is dat statushouders genoeg inkomen hebben om dat te betalen wat ze verschuldigd zijn aan de betrokkenen, omdat deze partijen dan zelf ook aan inkomen komen. Het belang voor de onderzoekers is dat deze partijen kunnen laten zien hoe het signaal zich uit in de branche. Voor werkgevers is het van belang omdat schulden altijd invloed hebben om iemands welbevinden. Zij kunnen ook een rol spelen voor het oplossen van de schulden.

Bijlage 6: Definiëring kernbegrippen

Wij hebben in het onderzoek gebruik gemaakt van een aantal kernbegrippen. Deze begrippen nemen een belangrijke plaats in en worden veel gebruikt. Om deze begrippen te concretiseren, zal hieronder per begrip een korte definiëring worden vastgesteld.

Effectief:

Effectief houdt bij dit onderzoek in dat het eindproduct helder is en dat er concreet in staat wat statushouders moeten doen om schulden te voorkomen. De lezer moet gelijk kunnen zien wat hij morgen kan doen schulden te voorkomen (Kuiper, persoonlijke communicatie, 14 maart 2019).

Hulpverleningsinstanties:

Hulpverleningsinstanties zijn instanties die hulpverlenen. Hulp bieden is ondersteuning of uitkomst verschaffen in lichamelijke of morele nood (Gerritsen, 2015, p. 26). In ons onderzoek is de 'nood' de schulden die statushouders hebben en de gevolgen hiervan.

Het helpen sluit aan bij de volgende kerntaken van het sociaal werk die relevant zijn voor ons onderzoek: het scheppen van voorwaarden voor integratie van gemarginaliseerde, uitgesloten, ontheemde, kwetsbare en risicovolle groepen en daarnaast het aan de orde stellen en bestrijden van barrières, ongelijkheid en onrechtvaardigheid in de maatschappij (Blok, 2009, p.74).

Leeftijd van 16 tot 27 jaar:

In de hoofdvraag wordt de categorie 16 tot 27 jaar aangeduid. Voor deze categorie is gekozen, omdat dit de leeftijd is waarbij jongeren overgaan in volwassenheid en verschillende problemen kunnen ondervinden bij het vinden van werk, zelfstandig wonen en zelf beslissingen nemen. 15 procent van deze jongeren ondervindt problemen bij deze onderwerpen (16-27.nl, z.d.).

Movisie:

Movisie is een landelijk kennisinstituut voor een samenhangende aanpak van sociale vraagstukken. Samen met de praktijk ontwikkelt Movisie kennis over wat echt goed werkt en passen zij die kennis toe. De unieke rol van Movisie is het versnellen van leerprocessen. Het instituut richt zich op een duurzame positieve verandering voor mensen in een kwetsbare positie (Movisie, z.d.).

Schulden:

Met schulden bedoelen wij: Datgene waartoe een schuldenaar verplicht is. Meestal gaat het om een geldschuld: de verplichting een bepaald bedrag te betalen (Financiebegrippen.com, 2014). Met schulden bedoelen wij niet specifiek problematische schulden (NVVK, z.d.) waarvoor mensen in schuldhulpverlening komen, maar elke vorm van schulden waar een statushouder direct mee te maken krijgt.

Statushouders:

Met statushouders bedoelen wij vluchtelingen die na een verblijf in een COA-faciliteit een paspoort ontvangen en een huis toegewezen krijgen. *“Statushouders worden ook wel vergunninghouders of verblijfsgerechtigden genoemd. Nadat hun een vergunning is verleend hebben zij daarmee ook recht op woonruimte”* (Vluchtelingendata, z.d.).

Executieve functies:

De prefrontale 'cortex' is het gebied in de hersenen waarin belangrijke frontale of executieve functies gelegen zijn. Functies die ons denken besturen en ons gedrag reguleren. Functies als plannen, focussen, zelfcontrole en flexibiliteit helpen ons op het juiste moment emoties, impulsen en gedrag te reguleren en flexibel af te stemmen op verschillende contexten en de vereisten van het moment. Dankzij deze functies wordt doelgericht probleemoplossend gedrag op het werk, op school, in de opvoeding van kinderen, ten aanzien van onze gezondheid en rond onze financiën bijvoorbeeld mogelijk (Jungmann & Wesdorp, 2017). Het gebrek aan geld neemt veel van de mentale bandbreedte in beslag en kaapt de belangrijkste executieve functies.

Schaarste:

Schaarste eist de aandacht onvrijwillig en onbewust op, waardoor mensen die een gebrek aan geld ervaren zich minder goed kunnen concentreren op andere dingen. Onze gedachten richten zich namelijk automatisch en onbewust op behoeften die niet zijn vervuld, oftewel behoeften waaraan iemand schaarste ervaart. Voor mensen die honger hebben is dit eten, voor mensen die het druk hebben is dit tijd en voor mensen die arm zijn is het de behoefte aan geld. Een deel van de bandbreedte van mensen met gebrek aan geld, wordt dus constant in beslag genomen door wat ze niet hebben: geld. Hierdoor is er minder of geen bandbreedte meer over voor andere dingen die ze normaal gesproken ook belangrijk zouden vinden, zoals gezond eten of de kinderen goed opvoeden (Mullainathan & Shafir, 2013).

Mobility Mentoring®:

Mobility Mentoring® is een aanpak vanuit de VS. Deze aanpak combineert het onderwerp armoede met de laatste inzichten vanuit de hersenwetenschap over de effecten van schaarste en armoede en de ontwikkelbaarheid van hersenfuncties. De aanpak is ontwikkeld door de Amerikaanse social work-organisatie EMPath in nauwe samenwerking met de Harvard University. Deze aanpak is inzetbaar bij de begeleiding van mensen die hun financiële en sociale problemen willen oplossen (Jungmann & Wesdorp, 2017).

Literatuurlijst definiëring kernbegrippen

- ✓ 16-27.nl. (z.d.). Jongeren in kwetsbare posities: typeringen. Geraadpleegd op 4 maart 2019, van <http://www.16-27.nl/kwetsbare-jongeren/typeringen/>
- ✓ Blok, W. (2009). Inleiding Social Work. Baarn: HBuitgevers.
- ✓ Financiebegrippen.com. (2014, 17 november). Schuld - Financiële Begrippen. Geraadpleegd op 13 maart 2019, van <http://www.financiebegrippen.com/schuld>
- ✓ Gerritsen, M. (2015). Basiswerk Maatschappelijk Werk En Dienstverlening - Methodiek Mwd (Herz. ed.). Houten: Bohn Stafleu Van Loghum.
- ✓ Jungmann, N., & Wesdorp, P. (2017). Mobility Mentoring: Hoe inzichten uit de hersenwetenschap leiden tot een betere aanpak van armoede en schulden. Geraadpleegd van <https://www.platform31.nl/publicaties/mobility-mentoring>
- ✓ Movisie. (z.d.). Over Movisie. Geraadpleegd op 16 maart 2019, van <https://www.movisie.nl/over-movisie>
- ✓ Mullainathan, S., & Shafir, E. (2013). Schaarste. Maven Publishing.
- ✓ NVVK. (z.d.). Minnelijke schuldhulpverlening. Geraadpleegd op 9 maart 2019, van <https://www.nvvk.eu/minnelijke-schuldhulpverlening>
- ✓ Vluchtelingendata. (z.d.). Toelichting van definities. Geraadpleegd op 15 maart van <https://www.vluchtelingendata.nl/inzichten/toelichting-van-definities/>